БАН — АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ
КК — ДИРЕКЦИЯ МУЗЕИ, ГАЛЕРИИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ
ОСК — ОКРЪЖЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ — ПАЗАРДЖИК

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ ПРЕЗ 1978 г.

XXIV Национална конференция в гр. Пазарджик
(резюмета и доклади)

София, 1979

Под редакцията на

проф. Велизар Велков и ст.н.с.Румен КАТИНЧАРОВ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ПРАИСТОРИЯ

Н.Джамбазов
Разкопки на раннопалеолитното находище до гр.Никопол..... 16

Н.Джамбазов
Разкопки на палеолитно находище до с.Муселиево, Плевенски окръг..... 17

Г.И.Георгиев, В.Николов
Разкопки на праисторическото селище край гр.Сапарева баня..... 18

А.Радунчева
Разкопки на неолитно селище край гр.Марица..... 19

Л.Перничева
Разкопки на праисторическото селище в кв.Г.Милев, София..... 20

Ил.Ангелова
Разкопки на неолитното селище "Ръец" при с.Овчарово, Търговищки окръг..... 21

П.Станев
Разкопки на неолитното селище при с.Самоводене, Великотърновски окръг..... 22

П.Станев
Разкопки на праисторическото селище в м."Качица" във Велико Търново..... 23

М.Кънчев,Т.Кънчева
Разкопки на праисторическо селище от късния неолит западно от Нова Загора..... 24

Н.Гиздова, Б.Колева
Разкопки на праисторическото селище в м."Бельовската кория", с.Калугерово, Пазарджишки окръг.....

Л.Перничева,Ил.Кулов
Разкопки на праисторическото селище край с.Бегларчево, Благоевградски окръг.....

Л.Перничева,Ил.Кулов
Разкопки на праисторическото селище "Струмско" край Благоевград..... 27

Х.Тодорова,К.Ботев
Разкопки на Големия остров край с.Дуранкулак, Толбухински окръг..... 28

В.Гергов
Разкопки в м."Редутите" при с.Телиш, Плевенски окръг..... 29

Н.Попов
Разкопки на селищната могила край гр.Смядово, Шуменски окръг..... 30

Ил.Ангелова
Разкопки на селищна могила Осиково, Търговищки окръг..... 31

Х.Тодорова
Разкопки в м."Джугера" край с.Ребърково, Врачански окръг..... 32

В.Николов
Разкопки в Голямата пещера над с.Илия, Кюстендилски окръг..... 33

А.Йонова
Разкопки на селището от ранната бронзова епоха до с. Градец, Видински окръг..... 34

В.Илчева
Разкопки на праисторическото селище в м."Водопада" при Хотница, Великотърновски окръг 36

Р.Катинчаров, В.Николов, Б.Борисов, В.Какова
Разкопки на селищната могила до с.Дядово, Сливенски окръг..... 37

Р.Катинчаров, М.Кънчев, Т.Кънчева
Разкопки на селищната могила в гр. Нова Загора..... 38

Р.Катинчаров, В.Мацанова
Разкопки на селищната могила при с.Дюлите Пазарджишки окръг..... 40

Ив.Панайотов, Ил.Ангелова
Разкопки на некропол в м."Градините", с.В.Левски, Търговищки окръг..... 43

Ат.Пейков
Разкопки на Небеттепе в Пловдив..... 44

К.Кънчев
Издирване на кремъчните находища в България... 45

АНТИЧНОСТ

М.Чичикова, Д.Гергова
Разкопки на тракийското селище при с.Пчеларово, Старозагорски окръг..... 46

Г.Тончева
Археологически разкопки на обекта Сава Донево 46

Д.Балабанян
Археологически разкопки край с.Овчарово, Хасковски окръг..... 48

П.Делев
Сондаж на долмена в м."Белата трева" при с.Хлябово, Ямболски окръг..... 49

П.Делев
Сондаж на долмена в м."Змейски къщи" при с.Голямо Буково, Бургаски окръг..... 50

Д.Николов, М.Кънчев, В.Борисов
Разкопки на надгробни могили в енергийния комплекс "Марица Изток"..... 50

Д.Гергова, Ил.Кулов
Разкопки на тракийския могилен некропол при с.Кочан, Благоевградски окръг..... 51

Ив.Василчин
Разкопки на раннотракийския некропол при с.Черна, Толбухински окръг..... 52

Ив.Василчин
Разкопки на тракийски некропол при с.Крагулево, Толбухински окръг..... 53

Л.Огнянова-Маринова, М.Чимбулева, Е.Теуклиева
Подводни проучвания в Несебър..... 54

Ив.Карайотов, К.Пороханов, В.Попов
Подводни проучвания между нос Емине и Ахтопол.... 55

К.Пороханов
Подводни археологически проучвания..... 56

М.Цанева
Разкопки на некропола на Аполония..... 58

Г.Китов
Тракийски могили край Стралча..... 59

Г.Гинев
Разкопки на могилен некропол при с.Кралево, Търговищки окръг..... 60

П.Балабанов, Ц.Дракева
Разкопки на некропол от IV-III в пр.н.е. в двора на фабрика "Я.Лъскова" - Бургас..... 60

Г.Атанасов
Разкопки на некропола край с.Кълново, Шуменски окръг..... 61

Ив.Панайотов, Н.Гиздова, Б.Колева
Разкопки на тракийската крепост в м."Алков камък" при с.Костадиново, Пазарджишки окръг..... 61

Ив.Венедиков, М.Домарадски, Ив.Карайотов
Разкопки на тракийската крепост "Малкото кале" и прилежащите й некрополи..... 63

М.Миланов, В.Младенова, Д.Дончева
Археологическа експедиция "Дасковец 78"..... 64

Ив.Панайотов, Вл.Мирчев
Разкопки на култовото съоръжение в м."Станилово бърдо", с.Борино, Смолянски окръг..... 65

В.Велков, А.Фол, А.Милчева, Д.Гетов, М.Домарадски, Д.Гергова-Домарадска, Н.Ганчева-Василева, д-р Сл.Чолаков
Разкопки в Кабиле..... 66

Хр.Джамбов, арх.М.Матеев
Разкопки и проучвания на форумния комплекс на Филипол..... 69

Л.Ботушарова
Археологически разкопки на обект "Южен вход" /Джамбаз тепе/ в Пловдив..... 70

Л.Ботушарова, Ел.Кесякова
Археологически разкопки до пл. "Цар Шишман" /Стоматологическа поликлиника/ в Пловдив..... 70

Т.Иванов, А.Балканска, Е.Генова, Т.Ковачева, В.Найденова
Разкопки в Ескус..... 71

М.Чичикова, Ал.Димитрова-Милчева, В.Найденова, Б.Султов, В.Божилова
Разкопки на българската експедиция в Нове..... 74

Стефан Парнишки-Пуделко /Познан/
Разкопки в Нове на археологическата експедиция на Познанския университет..... 76

Д.Николов, Д.Янков
Проучвания на обект "Форум на Августа Траяна", Стара Загора..... 77

Д.Николов, Д.Янков
Разкопки на крепостната стена на Августа Траяна-Верея..... 78

Я.Младенова, Й.Атанасова, В.Найденова, Б.Божилова
Разкопки в Рашварма..... 78

Д.Станчев
Разкопки в Сексагинта Приста..... 80

Т.Иванов, Л.Русева-Слокоска, П.Алякова, Л.Стайкова
Разкопки в Германия..... 80

Л.Русева-Слокоска, Л.Стайкова
Разкопки на градска крепостна стена на Пауталия..... 81

Л.Русева-Слокоска, Л.Стайкова
Разкопки на късноантичната крепостна стена на Хисарлъка, Кюстендил..... 82

С.Йорданов
Археологически разкопки - обект "Дом на съветите" 83

Л.Огненова-Маринова, В.Божилова, Г.Александров
Разкопки на светилището на Диана и Аполон в Монтана..... 84

Г.Атанасов
Разкопки на керамичния център при с.Пет могили, Шуменски окръг..... 85

Б.Султов
Античен керамичен център край Павликени..... 85

Б.Султов, М.Цочев
Археологически проучвания край Бяла Черква..... 86

Г.Александров
Разкопки на антична вила № 2 и № 3 край Михайловград..... 86

Сп.Маков
Разкопки на обект "Римска Вила" при с.Долна Кремена, Врачански окръг..... 88

В.Любенова
Разкопки на вила рустика в с.Червена могила, Перникски окръг..... 88

Т.Ковачева
Разкопки на стопански комплекс към антична вила в район на ТПО, Плевен..... 89

Ив.Венедиков, Ст.Дамянов, Г.Лазов
Резултати от археологическите разкопки на обекта в м."Спасовица" при гр.Белово..... 90

Ст.Дамянов, Г.Атанасов
Проучвания на късноантичния град при с.Войвода, Шуменски окръг..... 91

М.Станчева
Разкопки в София..... 93

В.Божилова
Разкопки на късноантична сграда при гр.Костинброд 93

П.Балабанов, К.Чимбулева
Разкопки на късноантична обществена сграда в с.Обзор, Бургаски окръг..... 94

Г.Атанасов, П.Петрова
Спасителни разкопки на късноантична сграда край с.Драгоево, Шуменски окръг..... 95

В.Попова
Спасителни разкопки на базилика № 1, с.Гърмен, Благоевградски окръг..... 96

В.Попова
Спасителни разкопки на базилика № 2 в с.Гърмен, Благоевградски окръг..... 97

Д.Николов, М.Кънчев, Б.Борисов
Разкопки на антично селище северно от с.Караново, Сливенски окръг..... 98

Ив.Василчин
Разкопки на нос Шабла..... 98

Зл.Гочева, И.Бънев
Разкопки на тракийската крепост при с.Малко Чочовене, Сливенски окръг..... 99

П.Делев
Сондажи на крепостта на връх "Голям Близнак" при с.Варовник, Бургаски окръг..... 100

Сп.Маков
Разкопки на античната крепост Августа при с.Хърлец, Врачански окръг..... 101

К.Койчева
Разкопки на късноантичната крепост в м."Градище", Габрово..... 102

Дим.Митова-Джонова
Разкопки на Капиловската крепост "Хърсул град" 103

Дим.Митова-Джонова
Разкопки на Траянови врата, Софийски окръг.... 104

Б.Султов, Р.Владкова
Надгробна плоча с двуезичен надпис от Г.Оряховица..... 105

Д.Янков
Разкопки на надгробна могила в с.Богомилово Старозагорски окръг..... 105

Цв.Дремсизова-Нелчинова
Разкопки на некропола в кв."Веселчани" на гр.Кърджали 106

Г.Кунчанов
Разкопки на некропол от римската епоха при с.Пиперица, Благоевградски окръг..... 107

М.Чичикова, М.Караниколова, Н.Христова
Спасителни разкопки на тракийски могилен некропол край яз."Г.Димитров", Старозагорски окръг..... 108

П.Теодосиев
Разкопки на тракийски могили край Панагюрище..... 108

М.Домарадски, Ил.Кулов, Ю.Маринова
Сондажни проучвания по левия бряг на р.Места..... 109

М.Домарадски, Д.Гергова, Б.Цветков, Ил.Кулов
Експедиция "Струма"..... 110

Ив.Венедиков, Ев.Генова, Пл.Георгиев, М.Аврамова, Кр.Капелкова, Г.Лазов.....
Проучвания за археологическата карта на Беловския край..... 111

СРЕДНОВЕКОВИЕ

РАЗКОПКИ В ПЛИСКА

С.Ваклинов, Р.Рашев, М.Ваклинова, К.Константинов
Разкопки на т.нар."Крумов дворец" в Плиска..... 113

П.Георгиев
Сондажни проучвания в Дворцовия център на Плиска... 114

П.Георгиев, Ст.Витлянов
Археологически проучвания в атрия на Голямата базилика и манастира около нея..... 115

Л.Дончева-Петкова
Разкопки на сгради в южния сектор на западната крепостна стена на Плиска..... 116

Т.Балабанов
Разкопки на източната крепостна стена в Плиска..... 118

Р.Рашев
Проучвания на девтамлари..... 119

К.Въларова с колектив
Разкопки на некропола край Голямата базилика в Плиска..... 120

РАЗКОПКИ В ПРЕСЛАВ

Р.Рашев
Допълнителни проучвания на южната порта на външния град в Преслав..... 121

Ив.Жандова, А.Иванова, Д.Василева
Разкопки на крепостната стена южно от Дворцовия комплекс в Преслав..... 122

Ст.Витлянов
Разкопки на южната крепостна стена на вътрешния град 123

Д.Овчаров, Ж.Аладжов
Разкопки на ранната северна крепостна стена на Велики Преслав..... 124

М.Ваклинова
Разкопки на двореца в Преслав..... 125

Д.Овчаров, Н.Овчаров
Разкопки на сграда южно от двореца..... 126

арх.Ст.Бояджиев
Разкопки в "Кръглата църква" в Преслав..... 127

Т.Тотев
Разкопки на манастира южно от Кръглата църква..... 129

Т.Тотев
Разкопки на гробнична църква до източната стена на вътрешния град в Преслав..... 130

К.Константинов
Граждански комплекс в м."Селище" в Преслав..... 131

Т.Тотев
Разкопки в м."Кастана" на Преслав..... 132

Т.Тотев
Разкопки на манастира в м."Под зъбите" в Преслав 133

В.Антонова, Д.Владимирова
Археологически разкопки на Шуменската крепост..... 133

Ст.Михайлов, Л.Дончева, Д.Топтанов
Разкопки в с.Одърци, Толбухински окръг..... 135

М.Димитров
Археологически разкопки и проучвания на ранносредновековния Дионисополис..... 136

Д.Димитрова
Разкопки на античната и средновековна крепост "Калето" в гр.Мездра..... 138

Д.Аладжов
Разкопки на "Константиана" при гр.Марица..... 139

К.Вълкарова, Йорд.Алексиев
Разкопки на средновековното селище над античен Ятрус, с.Кривина, Русенски окръг..... 140

К.Вълкарова с колектив
Разкопки на средновековното селище в м."Стареца", с.Гарван, Силистренски окръг..... 141

К.Вълкарова, С.Иванов
Разкопки на селище в м."Манастира" край с.Гораковци, Кюстендилски окръг..... 142

Л.Бобчева, Ст.Ангелова, Ив.Василчин
Разкопки на прабългарско селище в м."Ковалъка" до с. Тополи, Толбухински окръг..... 144

Д.Станев
Разкопки на средновековния некропол до гара Табачка, Русенски окръг..... 145

К.Вълкарова, Д.Топтанов
Сондажни проучвания на ранносредновековния некропол край с.Черничево, Благоевградски окръг.... 146

Д.Стоянова-Серафимова
Разкопки на средновековен некропол край с.Туховище, Благоевградски окръг..... 147

РАЗКОПКИ ВЪВ В.ТЪРНОВО

Ат.Попов
Разкопки на Манастирски комплекс "Велика Лавра" в Търновград..... 148

Ив.Джамбов
Разкопки на Царевец: сектор III-южен склон на Патриаршията..... 150

Ат.Писарев
Разкопки на Царевец: обект 12 151

Й.Алексиев
Археологически разкопки на обект: Царевец 13 - терасата южно от Лобната скала..... 152

М.Долмова-Луканова
Археологически разкопки на обект: Царевец, сектор XXI 153

Т.Овчаров
Разкопки на обект: 22 на хълма Царевец в гр.В.Търново..... 154

Р.Анчева
Разкопки на Царевец: обект XXIV 155

П.Славчев
Разкопки на Царевец: обект XXV 156

Зл.Генова
Разкопки на Царевец: обект XXVI, южен край на западния склон..... 157

Л.Квинто
Разкопки на Царевец: обект XXVII 158

П.Гатев
Археологически разкопки на х.Царевец във В.Търново, обект 29 159

Д.Станчев, Ст.Йорданов
Разкопки на обект XXX на Царевец - В.Търново..... 160

Г.Джингов
Археологически проучвания в Рилския манастир..... 160

Д.Димитрова
Разкопки на средновековна църква "Покров Богородичен" - постница "Св.Лука" в Рилски манастир..... 161

Я.Николова
Археологически проучвания на Килифаревския манастир 162

Р.Морева
Археологически проучвания на метоха на Бачковския манастир..... 163

А.Маргос
Проучване на скални манастири по река "Суха"... 164

Й.Чангова, И.Шерева, В.Любенова
Разкопки на Перникската крепост..... 166

Р.Морева
Археологически проучвания на Асенова крепост... 167

Р.Морева
Археологически проучвания на крепостта "Воден" 168

Д.Топтанов
Сондажни проучвания на средновековната крепост при гр.Петрич..... 169

Ек.Манова
Разкопки на средновековния укрепен гр.Никопол... 170

Г.Джингов, А.Балканска, М.Йосифова
Археологически проучвания на Калиакра..... 171

В.Нешева, Б.Цветков, Г.Стоянов, Л.Иванова
Археологически проучвания в гр.Мелник..... 173

В.Димова, Ст.Йорданов, Д.Иванов
Разкопки на средновековния град Червен..... 175

В.Василев
Разкопки на Боженичкия Урвич..... 176

Ив.Захариев, М.Цачева
Разкопки на средновековно укрепено селище и некропол в м."Калето" при с.Дебнево. Ловешки окръг..... 177

Д.Димитрова
Разкопки на средновековната крепост в гр.Ямбол.. 179

Д.Топтанов, Ел.Янджикова, Г.Абдулов
Разкопки на крепостта Красен край гр.Панагюрище 179

Ат.Майчев, П.Димитров
Разкопки в местностите "Пречиста" и "Казанджийска лъка" при с.Градница, Габровски окръг..... 181

В.Василев, А.Салкин, Ив.Сотиров, д-р Чолаков, д-р Н.Кондова
Разкопки на Чаракман..... 183

Ив.Балкански
Разкопки на средновековната крепост в с.Горна крепост, Кърджалийски окръг..... 184

Ст.Михайлов, М.Сеферинска
Археологически разкопки на обект "Калийно училище" - Кюстендил..... 185

В.Вълов
Разкопки на замъка "Баба Вида" в гр.Видин през 1978 г. 187

Р.Рашев, Б.Николов
Разкопки на Хайрединския земен вал..... 188

Ст.Михайлов, В.Нешева, Б.Цветков
Археологически проучвания на средновековни паметници в Родопите..... 189

П Р А И С Т О Р И Я

Н.Джамбазов

РАЗКОПКИ НА РАННОПАЛЕОЛИТНОТО НАХОДИЩЕ ДО гр. НИКОПОЛ

Работата през лятото на 1978 г. в м."Наклата", разположена непосредствено до гр.Никопол, се сведе до по-нататъшното изясняване и уточняване на характерните черти на раннопалеолитната култура. Както в редица други страни,така и у нас кремъчните изделия от тази епоха се намират по повърхността на съвременната Дунавска тераса.

Кремъчният материал, очевидно, е преотложен и не се поддава на каквото и да е стратиграфско подразделяне,като затруднява определянето на възрастта по най-новите прецизни,съвременни методи, както в пещерите. Сондажните разкопки, проведени при устието на Сълзи дере показаха, че културните останки, разпръснати в черната глина, не надхвърлят 20 см. дебелина.

Кремъчните изделия, разкрити тук в резултат от периодичните дунавски разливи, са доста груби и своеобразни по техниката на изготвянето. Почти всички изделия са правени от местен кремък или суровина с восъчен цвят, изпъстрен с матови капковидни включения, покрит с дебела патина. Оръдията са едри по размерите си. От намерените около 500 готови изделия най-интересни са чоперите с едностранна или двустранна обработка. Срещат се щитовидни остриета с разширена основа, добре счукана и заоблена, пригодена за по-удобно улавяне с ръка при употреба.

Стъргалките са масивни, с изпъкнала, равна или вдлъбната страна, пригодена за заглаждане на по-твърди предмети,дърво или кости. Най-характерната черта на оръдията е зигзаговидната линия на средния надлъжен ръб, с подчертан раннопалеолитен облик. Намерени са длетовидни остриета, разнообразни върхове с заоблена площадка. В повечето случаи размерите на оръдията са определени от големината на кремъчните късове с един продължават, добре очукан край.

Н.Джамбазов

РАЗКОПКИ НА ПАЛЕОЛИТНОТО НАХОДИЩЕ ДО с.МУСАЛИЕВО, ПЛЕВЕНСКИ ОКРЪГ

Задачата на разкопките през 1978 г. беше да се установи непосредствената връзка на льоса с континенталните отложения,с цел да се получи по-пълна информация за възрастта на културните напластявания. При разкопките възникнаха сериозни трудности в експлоатацията на скалните блокове, които на това място лежат в най горната част и добре маркират отделните хоризонти. При нивелиране на пластовете, по всяка вероятност образувани в края на отария Вюрм, а може би и по-рано през интерстадиала Елевтерополис /определен от полинологическите профили в Тенаги Филипон в Север на Гърция/, са разкрити червенокафяви оцветени пакети глина,която изпъстря средния и долния льос.

Намерени са 85 кремъчни изделия: три цели и две фрагментирани плоско ретуширани кремъчни върхове, пластинчати отломъци със сравнително ситен ретуш, характерен белег за началото на късния палеолит. Големият брой отломъци и отпадъчен материал от първичната и вторична обработка, свидетелствува че оръдията са били изготвяни на самото място. Използувана е местна суровина от сив, пъстър и восъчен кремък.

В района на с.Мусалиево, както показаха находките е възникнала една самостоятелна култура, която води названието на находището Муселиевска палеолитна култура. В процеса на разкопките се установи, че кремъчните изделия са съсредоточени в южната страна, добре огрята от слънцето, наблизо до течението на Дунавския лиман. Това струпване на кремъчния материал в близко съседство със скалните блокове говори за известно преотлагане заедно със ситно натрошени животински костни останки. По време на разкопките са направени внимателни наблюдения, които позволяват да се хвърли нова светлина при характеристиката на геологията и геоморфологията на терена, при устието на р.Осъм, свързани с проблемите на Муселиевската палеолитна култура.

Г.И.Георгиев, В.Николов

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ гр. САПАРЕВА БАНЯ

Разкопките на праисторическото селище край гр. Сапарева баня, които започнаха през 1977 г., продължиха в трите сондажа в югозападната периферия на селището и в централните квадрати - /P_{15-22} и $_{15-17}$/; които бяха разширени в източна посока. Главната задача на разкопките, които имат все още сондажен характер, беше да се установи стратиграфския профил на културните напластявания и във връзка с това да се определи времето на заселването на селището и времетраенето на живота в него.

Културният пласт в сондажите беше разкопан до стерилна почва /дълбочина 0,30 - 1,55 м/, без да се установят добре очертани жилищни нива. Намерени бяха фрагменти от керамика, между които и такива с ресувани орнаменти, късове от стенна мазилка, кости от животни и др.

Културният пласт в централните квадрати /P_{16-22} и $_{16-22}$/ също беше разкопан до стерилна почва. В кв. P_{15}, който не е разкопан изцяло, пластът има дебелина 3,20-3,35 м. Стерилната основа представя пясък и сива глина. В малък сондаж в кв.P_{15} с размери 2х2 м са застъпени около шест жилищни нива, които съдържат пепел и малки късове от горяла стенна мазилка. Само жилищното ниво /дълбочина 1,70м/, в което е открита основа на глинена пещ, е горяло. Дебелината на културния пласт в останалите квадрати варира от 1-1,30 м като в източна посока /периферията на селището/ той изтънява. Теренът /кафява чакълеста глина/, върху който е било заселено най-старото праисторическото селище е неравен. Той е наклонен от изток към запад. На него бяха открити голям брой трапове и боклучни ями, едни от които се отнасят към неолитния пласт, други -към началото на халколита, а трети са от по-ново време. Ямите имат кръгла форма и различни размери. В стерилната почва са вкопани дупки, за които не се знае, дали са от колове, понеже в тях не са открити останки от дърво.

Намерените досега находки в разкопаните квадрати, особено в кв. P_{17-22} и $_{17-22}$, са от две епохи - от неолита и началото на халколита.

Типична за ранния неолит е керамиката с рисувани орнаменти. Срещат се едновременно орнаменти рисувани с бяла боя върху червена основа или с тъмнокафява боя върху червена основа. Има, макар и рядко, и бихромни орнаменти - бели и кафяви върху червена основа. Тъмнокафявите орнаменти се срещат по-често от белите. Те са геометрични: праволинейни, криволинейни, мрежести и др. Обикновената /груба/ керамика е украсена най-често с релефни пояси.

Характерни за ранния етап на неолита са ниските столчета на съдовете, т.н. "възлести", дръжки, лъжичките от кост, хаваните, оръдията от кремък /резци на сърпове и др./, брадви от камък с овално сечение, човешките фигурки с подчертана стеатопигия и животинските фигурки. Заслужава да се спомене още един амулет с кръгла форма, изработен от мрамор. Има находки, които са свойствени на етапа Караново II, например лентести дръжки, украсени с канелюра във вид на рибена кост и на етапа Караново III, например цилиндрични дръжки и крачета и др.

Друга част от находките се отнасят към началото на халколита. Такива са например фрагментите от съдове с остър профил, високите конусовидни столчета на съдове, дръжките със заострен завършек и др. Сигурен белег за датировката на керамиката от това време е графитната й украса, която, макар и рядко, тук е застъпена. В керамиката се забелязва силна традиция от времето на неолита.

Въз основа на находките и на стратиграфските наблюдения може да се направи изводът, че животът на праисторическото селище край гр. Сапарева баня е започнал през ранния неолит /Караново I-II/, продължил е през средния неолит /Караново III/ и през началото на халколита /Караново V/.

Л.Радунчева

РАЗКОПКИ НА НЕОЛИТНО СЕЛИЩЕ КРАЙ гр. М А Р И Ц А

Неолитното селище в местността "Чавдарова чешма" се намира на 600 м източно от град Марица, Хасковски окръг. Било е обитавано през ранния и късен неолит. Най-късният период, който съответствува на културата Караново III е дал значително по-тънки напластявания, които са изцяло разрушени при обработката на земята.

През 1978 г. беше почистен стария стратиграфски изкоп. Беше установено, че фактически в по-добро състояние са запазени жилищните нива, отнасящи се към ранната новокаменна епоха, съответствуваща на културата Караново I в Тракия. На този период принадлежат три добре запазени строителни хоризонта.

Открития археологически материал не остава никакво съмнение по отношение на датата на първото заселване на това място. То е станало около средата на VI хил.пр.н.е. Финалният период от живота на селището, по всяка вероятност, е настъпил в края на V хил.пр.н.е.

Откритите по време на работа отделни находки и масов керамичен материал безспорно показват общност на проучваната тук култура с едновременната й известна от Тракийската низина, но някои особености, които бяха регистрирани ни дават основание да предположим съществуването на един нов Родопски вариант.

Л.Первичева

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ В КВ."ГЕО МИЛЕВ", СОФИЯ

При изкопна работа за топлопровод в източната част на комплекса на БАН в кв."Гео Милев" през пролетта на 1978 г. бяха разкрити голям брой изкопани обекти. Отново беше засегнат районът на голямото раннонеолитно селище "Слатина", познато отдавна в археологическата литература. В профилите на трита дълги 55, 120 и 150м изкопи за топлопровод, на дълб. 0,30 - 0,60 м от съвременното ниво се очертаха контурите на около 25 ями. Ямите имаха слабо наклонени стени и плавно заоблена основа или клиновиден разрез. Максималната им ширина в горната част е от 2,20 до 10,50 м.

Задачите на проучванията, извършени със средства и работници на Музея за история на София бяха следните:

1. Ситуиране на разкритите обекти в плана на района и научно-техническото им заснемане.

2. Стратиграфско проучване на някои от ямите, съобразено с възможностите в застроения район.

Стратиграфията на обекта е следната: под хумусен пласт или непосредствено под съвременния насип следва по-тъмен пласт, дебел 0,20 - 0,30 м, слабо наситен с керамика от ранния неолит. Този пласт навсякъде покрива ямите, изкопани в стерилна материкова глина.

Разкопките бяха съсредоточени в източния изкоп /I/, където бяха изчерпани 4 ями. В тях и в почистените профили на останалите вкопани обекти се установи следното редуване на културните наслоявания: горен пласт с тъмен компактен запълнител, подобен по цвят и структура на пласта над ямите и долен пласт с по-светъл запълнител. В част от ямите двата пласта се разграничават допълнително от прослойка, наситена с късове разбъркана опожарена мазилка. Археологически материал /фрагментирана керамика, животински кости и малък брой оръдия на труда и култови предмети/ се намери и в двата пласта, без определена система на разположение. Следи от пещи или огнища не се констатираха.

Керамиката от долния пласт в ямите не се различава съществено от известната раннонеолитна керамика, в този район. Рисуваните фрагменти са от типа с кафяв орнамент върху червена, по-рядко кремава или бялорозова основа. По-късният запълнител на ямите съдържа предимно фрагменти с груба фактура, с голямо количество пясък в глината и груба повърхност. Орнаментираната керамика е малък процент, само с кафяв орнамент върху червена основа.

Тълкуването на част от вкопаните обекти като землянки е проблематично. Вероятно по-голямата част от ямите са изкопани за глина за изграждане на жилища и са използувани допълнително като бордучни, при което окончателното им запълване е станало през един по-късен етап на ранния неолит.

Ил.Ангелова

РАЗКОПКИ НА НЕОЛИТНО СЕЛИЩЕ "РУЕЦ" ПРИ с.ОВЧАРОВО, ТЪРГОВИЩКИ ОКРЪГ

През 1978 г., продължи проучването на неолитното селище Овчарово-гората. Целта на проучването бе да се проверят границите на селището в южна и източна посока.

Проучен бе терен от 2775 кв.м. По-голямата част от него е унищожен от булдозери.

В запазените места бяха разкрити основите на 12 пещи. Някои от тях имаха добре запазена специална лъскава замазка, но повечето бяха силно разрушени.

Открити бяха основите на две жилища. Те имат правоъгълна форма. Входовете им са отделени с преградна стена, зад която е разположена обикновена пещ. Край пещта се откриха много оръдия на труда от камък.

След премахване на насипите направени от булдозера, бяха проучени 13 ями с различна големина. Само три от тях са големи, а останалите 10 са малки. Запълнителят на ямите е чер, примесен с бяла пепел, а на отделни места из пепелта се срещат кафява глина и камъчета. Керамичните фрагменти и находките се откриват на дълбочина до 0,40 м, малко преди да се достигне стерилна глина, а липсват в средата на запълнителя.

Открити бяха 1083 находки. Те заедно с керамичните фрагменти намират аналогии в обектите от културата Караново II в Тракия.

П.Станев

РАЗКОПКИ НА НЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ ПРИ с. С А М О В О Д Е Н Е – ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ ОКРЪГ

Неолитното селище Самоводене е разположено върху висока тераса в североизточната част на съвременното село.

През 1978 г. бяха завършени сондажните проучвания в сектор III.

Проучванията обхванаха културните напластявания под пода на северозападната част на жилище № 1 и терените северозападно от него. Разкопаният културен пласт има дебелина 1,20 м и се състои от четири строителни хоризонта от стария неолит.

Намерените в V строителен хоризонт /седми в общата стратиграфия на селището/ оръдия на труда и керамични фрагменти принадлежат на култура синхронна на Караново II в Тракия.

Интерес представляват и намерените в VI строителен хоризонт /осми в общата стратиграфия на селището/ добре запазени костени лъжички и глинен съд с цилиндрична форма и орнамент от изпълнени с вдлъбнатинки врязани триъгълници.

В VII строителен хоризонт /девети в общата стратиграфия/ на селището/ беше открит лошо запазен под на пещ.

Археологическите материали открити в VI и VII строителен хоризонт на неолитното селище Самоводене могат да се синхронизират с края на култура Караново I /Азмашки вариант/ или с началото на Караново II в Тракия.

П.Станев

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ В м. "КАЧИЦА" ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Праисторическото селище Качица е разположено върху висока тераса пресечена от поток в западната индустриална част на град Велико Търново.

Археологическите разкопки през 1978 г. обхванаха сектори VI и VII.

В сектор VI бе проучен културен пласт с дебелина от 0,6 м в северната част на сектора до 2 м в южната му част. Състои се от един строителен хоризонт от ранния халколит, два от късния неолит и един от средния неолит.

В раннохалколитният I строителен хоризонт бяха открити значителни количества оръдия на труда от камък, кремък и кост и керамични фрагменти.

Отнасящи се към късния неолит II строителен хоризонт е представен от две опожарени жилища, принадлежащи към тях подови замазки на две пещи, няколко цели съда и значително количество керамични фрагменти.

В североизточната и в западната част на сектора, по време на проучванията започна разкриването на опожарени жилища от III строителен хоризонт. Към тоя хоризонт принадлежи и един лошо запазен под на пещ.

Към отнасящия се към края на средния неолит IV строителен хоризонт принадлежат намиращите се в южната част на сектора неолитни ями.

От I строителен хоризонт на сондаж VIII бе открито раннохалколитно ошарено жилище с пещ и над 30 глинени съда в североизточната му част.

М.Кънчев, Т.Кънчева

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКО СЕЛИЩЕ ОТ КЪСНИЯ НЕОЛИТ ЗАПАДНО ОТ НОВА ЗАГОРА

През 1978 г. продължиха спасителните разкопки на късноне-олитното селище, западно от гр. Нова Загора. Сондажният изкоп бе разширен на север, запад и юг. В проучения културен пласт се разграничиха три строителни хоризонта.

Откриха се седем нови планове на жилища, от които в южната част – 2, в западното разширение – 2, в северното – 1 и централната част – 2.

Пет от жилищата имат слабо трапецовидна форма, две – правоъгълна. Размерите на жилищата са: за едноделните от 4 до 4,5 м ширина и от 5,20 м до 6,80 м дължина; двуделните са с почти същата ширина, но с дължина от 6,80 до 9,20 м.

Всички жилища са изградени от дървени колове, преплетени с пръти и измазани с глина. Откриха се голям брой едри късове обгоряла стенна мазилка с отпечатъци от колове и пръти, от които личи, че жилищата са били доста стабилни. Всяко жилище е снабдено с пещ, която обикновено е в десния преден ъгъл на жилището, а в двуделните винаги в предното помещение.

Както в жилищата, така и извън тях се намериха голям брой цели и фрагментирани глинени съдове, богата идолна пластика и др. Най-често срещаните форми съдове са биконичните, често украсявани с канелюри. Намериха се и доста цели и фрагментирани съдове, украсявани с врязани линии, инкрустирани с бяла материя. Интерес представлява един съд в източната част на сондажа, украсен с врязани линии, инкрустирани с бяла материя. Съдът е с две уста.

Както и през 1977 г. се намериха доста дръжки от глинени съдове, които завършват в горния си край със зоморфни и антропоморфни израстъци. Един такъв израстък представлява човешка фигурка в поза на адорация.

Заслужават внимание намерените глинени дискове, украсени с врязан орнамент, наподобяващ при някои от тях знаци. Два диска се намериха близо до пещта от II строителен хоризонт на северното разширение. Изглежда тези богато украсени дискове са имали някакво културово предназначение.

Проучванията на праисторическото селище, западно от Нова Загора ще допринесат за изясняване на този така интересен период от развитието на късноneолитната култура в Югоизточна България.

Н.Гиздова, Б.Колева

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ В м."БЕЛЬОВСКАТА КОРИЯ" ПРИ с.КАЛУГЕРОВО – ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

През 1978 г. завършиха спасителните разкопки в м."Бельовската кория" при с.Калугерово. Проучени бяха 18 жилища от праисторическото селище, разположени на площ от 12 дка. Селището е едно слойно. Насипът е с черен цвят. Дебелината на културния пласт не бе установена поради това, че част от него бе унищожен при изкопните работи за строежа на новата автомагистрала. Жилищата са били вкопани в скалния терен. Частичното им разрушаване при изкопните работи стана причина да не можем да определим точните им планове и размери. От запазените следи се констатира, че жилищата са имали неправилна кръгла форма, с максимални размери 15 м. Подовете им следват конфигурацията на терена, като при някои от тях се установи дренаж от ситни речни камъни, отгоре измазани със слой от глина с цел изолация от влагата. Само в едно от жилищата, в северната му част, успяхме да открием следи от огнище. Останките от пепел и въглени ни дават основание да смятаме, че землянките са били покрити със сламени покриви.

В жилищата се откриваха оръдия на труда, изработени от камък /брадви, теслички, мотики, чукалки, гладилки, хромелни камани/; от кремък /ножове, стъргалки и пластинки за сърп/; тежести

за тъкачен стан, цели и фрагментирани глинени съдове, части от глинени идоли и стенна мазилка.

От откритият материал най-масов е керамиката. Тя е разнообразна по форма и украса. Преобладават съдовете с биконична форма. Срещат се и съдове с високи куки цилиндрични столчета, отвън и отвътре с врязан орнамент - знаци, характерни за културната група Караново IV. Характерната украса с врязани линии, релефна лента, прекъсната с нарези и плитки канелюри, които преобладават. Повърхността е груба, с кафяв цвят или много добре загладена до излъскване, с жълтокафяв или сивочер до черен цвят.

Глинените идоли са моделирани схематично. На някои от фигурките носът е заострен подобно на клюн и имат високи шии. Срещат се и глинени фигурки, украсени с врязани линии /подобни на тези от Калояновец/. Открити бяха и фрагменти от култови масички, украсени с шахматен орнамент, запълнен с бяла материя.

От намерените находки, трябва да отнесем селището към късния неолит, култура Караново IV.

Л.Перничева, Ил.Кулов

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ с.БЪЛГАРЧЕВО, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

Археологическите разкопки в Българчево през 1978 г.се проведоха в два сектора - южен и северен - с обща площ 650 кв.м.

В южния сектор до дълбочина 0,65 м бяха констатирани два хронологически етапа, отразени в два последователни стратиграфски пласта. Горният пласт може да се отнесе към първата половина на ранния халколит. Късните хоризонти от този пласт са унищожени при селскостопанската обработка на терена и дават данни за селище от средата на ранния халколит. В западната част на сектора бяха открити строителни остатъци от един частично запазен хоризонт, с подчертана употреба на камък при изграждането. Керамичният материал и идолната пластика имат характерните белези на раннохалколитните селища в Западна България, по-точно в Софийския район, съчетани с някои елементи от културата Винча-Плочник в нейните южни варианти. Многобройните остатъци от медна

шлака свидетелстват за начален етап на метализиране, което е отравено и в сравнително ограничения брой каменни оръдия на труда.

По-ранният пласт се отнася към късния неолит. Керамичният комплекс е самобитен, с много влияния от културата Винча-Тордош II и късноенеолитните култури в Тесалия. В конструкцията на жилищата се е употребявал камъкът за укрепване на стените, вероятно и във вътрешното обзавеждане. Основи на цели жилища не се установиха. Между глинените човешки фигурки, които са силно схематизирани, се срещат мъжки изображения.

В северния изкоп беше проучен частично първи строителен хоризонт, който в южния изкоп е застъпен само в няколко реда. Материалът от този хоризонт има много аналогии с по-ранния етап на селището в Струмско. Разлика се констатира предимно в керамиката тип "Галепсос", която показва една еволюция, вероятно на местна основа. Хронологическата последователност на двете селища предстои да се уточни.

Л.Перничева, Ил.Кулов

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ "СТРУМСКО" КРАЙ БЛАГОЕВГРАД

През 1978 г. бяха проведени археологически проучвания на праисторическото селище на възвишението "Кайменска чука", недалеч от кв. "Струмско" Благоевград. Селището спада към типа високинни селища. Разположено е върху природно защитен хълм, доминиращ над околността.

Разкопките бяха съсредоточени на северния склон на хълма, в два сектора - източен и западен, където беше проучена 200 кв. м площ. Други пет малки контролни сондажа показаха , че селището не се е разпростирало върху южния скат, както и на най-високата част на хълма, а само върху северния склон. Жилищата са били изграждани върху тераси, подготвяни чрез насипване на подложка и отчасти изсичани в меката скала. За последното свидетелствуват стъпаловидните спадания на скалистия терен, установени в двата сектора.

Културният пласт има дебелина средно 0,70 м. Само в един сектор дебелината му достига 1,10 м. Разграничиха се три последователни строителни хоризонта от ранния халколит, от които най-късният е стратиграфски слабо изразен.

Разкритите части от жилища и опожарените мазилки свидетелствуват за обичайния начин на градеж с колове, плет и глина. Използували са се и траншеи за основите на стените, вкопани в самата скала.

Оръдията на труда са предимно от камък и кремък. Прави впечатление извънредно големият брой точилни камъни с едрозърнеста структура и няколко работни плоскости. Оръдия от кост и рог са изключение.

Керамиката от долните два хоризонта носи ясно изразени тесалийски белези /рисувана керамика тип "Галепсос", съдове с много фина фрактура и светлосив лом/, съчетани слабо с някои елементи от средните етапи на ранния халколит у нас. Тези елементи се увеличават във втория и особено в третия хоризонт в Струмско. Керамичният комплекс в най-късния хоризонт има близки аналогии в селищата от втората половина на ранния халколит в Западна България.

Идолна пластика тип "Градешница" беше засвидетелствувана само в късния хронологически етап. Прави впечатление почти пълното й отсъствие в рамките на нашия изкоп в двата долни хоризонта.

Х.Тодорова, К.Ботов

РАЗКОПКИ НА ГОЛЕМИЯ ОСТРОВ КРАЙ с.ДУРАНКУЛАК, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. продължиха разкопките на селищната могила на Големия Остров край с.Дуранкулак, Толбухински окръг. Получени бяха нови 20 средновековни жилища в южните склонове на острова, където постройките не лежат върху по-древни склонове, а в по-голямата си част са врязани в скалата. Някои от тях са свързани с малки пещери.

Приключи проучването на IV-енеолитен жилищен хоризонт от селищната могила. Разкрити бяха 15 сгради с каменни цокли и ме-

гаронен план. Постройките са симетрично разположени на север и на юг от една централна улица и са разделени една от друга от улици, проходи или малки площадчета. Вътрешната уредба е стандартна: южното /предно/ помещение е стопанско. То има открити огнища на каменни подиуми или без такива и фрагментиран стопански инвентар. Подови замазки отсъствуват. Вътрешното /жилищно/ помещение има многократно измазан под, леш върху каменен подиум до източната стена /дясна от входа/ на сградата и каменен или глинен подиум край северната /срещуположна на входа/ стена на сградата. Личат навеси. Вътрешните преградни стени на сградите, както и източната и западна стени на дом № 4 имат традиционната за българския енеолит колова конструкция. В нивата срещу острова продължи проучването на средновековния некропол, от който бе изследван сектор В - наситен с детски погребения в каменни кутии. В процеса на проучването се попадна на неолитен пласт, разположен между и под средновековните погребения. Бе разчистена една овална неолитна землянка със запазено правоъгълно огнище с два етапа на преустрояване, както и една преградна стена, изградена по принципа на емплектонния градеж. Запазени са колове-ите ями от покривната конструкция на землянката. Керамичният материал от неолитния пласт представлява ново етнокултурно явление, което хронологически предхожда културата Хаманджия в Добруджа и може да бъде отнесено към началните етапи на късния неолит. Неговата синхронност с културите Дудешти и Болентинеану се констатира на базата на импорти.

В. Гергов

РАЗКОПКИ В м."РЕДУТИТЕ" ПРИ с. ТЕЛИШ, ПЛЕВЕНСКИ ОКРЪГ

Археологическите проучвания през 1978 г. се проведоха на площ от 1000 кв.м. От проучената площ половината е изцяло разрушена от машините, а другата е с частично нарушена стратиграфия. Разкрити са два жилищни хоризонта.

I строителен хоризонт се отнася към втората половина на късния халколит т.н. "класическа" фаза на култура Криводол-Салкуца. В този хоризонт бяха разкрити основите на единадесет жилища. Същите имат правоъгълен план с размери 7 х 4 м. За разли-

ка от досега познатата строителна техника реализирана чрез забити в земята колове, преплетени с пръти и обмазани с глина тук стените са били оформени с глинобитна техника. Това обяснява, че въпреки опожаряването, селището е много добре запазено. В този хоризонт са открити над 500 цели и фрагментирани керамични съда. Разнообразните форми, украса и техника на изпълнение свидетелстват за високото майсторство на керамичното производство.

II строителен хоризонт датира от финала на халколита. В същност за първи път се разкриват находки, отнасящи се към една непозната до сега фаза в развитието на етнокултурния комплекс Криводол-Салкуца-Бубани Хум I А. Важен принос към изясняване на стратиграфските позиции на брадвите от типа Исладани има откритата за първи път при археологически разкопки в България медна брадва-копач.

Цялостната запазеност на селището, многобройния материал, както и цялостното проучване на II хоризонт ще спомогнат за разрешаване на редица проблеми, свързани с развитието в края на халколита в този халколитен комплекс.

Н.Попов

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА КРАЙ гр.СМЯДОВО - ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. продължиха разкопките на селищната могила край гр. Смядово. Завърши проучването на III хоризонт в западната ѝ половина и започна проучването на IV строително ниво в северозападната част на могилата.

Освен откритите през 1977 г. три жилища, бяха установени районите на още две, с което броят на установените жилища от III строителен хоризонт нарасна на пет. Новооткритите археологически материали, сред които привличат вниманието изящно изработеният костен идол, моделчето от кост на каменна бойна брадва-чук, глиненото моделче на каменна брадва и др., са идентични с откритите в предишния археологически сезон и потвърждава предложената датировка за III хоризонт, а именно II-III фаза от културата Коджа дермен-Гумелница-Караново IV.

В северозападната част на могилата започна проучването на IV строителен хоризонт. Той бе разкопан на дълбочина от 1,10 до 1,35 м. Установени бяха четири жилища.

Освен откритите в районите на жилищата, бяха намерени много находки и в останалата част от разкопавания участък. Поради сходството между тях ще се ограничим с общата им характеристика.

Най-многобройни са оръдията от кремък - почти 50 % от откритите материали. Оръдията от камък са съвсем малко, а броят на тия от кост е доста голям - над 30 % от находките. Керамиката от IV строителен хоризонт почти не се отличава типологически от тая, открити в предишните нива. Сред фрагментите преобладават неукрасените, а по-голямата част от целите и годни за реставрация съдове са фини. Повечето от тях са различни варианти на биконичните съдове. Често се срещат паници със завит или удебелен навътре ръб на устието, по-рядко съдове, състоящи се от долна конусовидна и горна част - нисък цилиндър, съдове със сферично тяло, с круговидна форма и др. Сред украсите на грубите съдове преобладават барботинната, получена чрез провличане на пръсти и релефната - гладки и прекъснати с жлебчета релефни ръбове, конусовидни и цилиндрични пъпки и различни комбинации между тях. Увеличен е относителният дял на врязаната украса. Между финитe най-често се срещат съдовете рисувани с графит. Похлупаците са куполовидни и гъбовидни. Сред находките привличат вниманието златната обеца, гъбовидният похлупак с антропоморфна дръжка, огърлицата от 257 мънисти от черупки на охлювчета, моделът на бойна брадва-чук от рог, изящно изработеният плосък идол от кост и т.н.

Получените археологически данни ни дават основание да датираме IV строителен хоризонт към края на II фаза от културата Коджадермен-Гумелница-Караново VI.

Цл.Ангелова

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНА МОГИЛА ОСИКОВО, ТЪРГОВИЩКИ ОКРЪГ

Разкопките на селищната могила Осиково продължиха и през 1978 г. Те се ограничиха в рамките на стария стратиграфски сонда, който заема площ от 50 кв.м.

След почистването на сондажа в гроб № 4, който бе разчистен през миналата година, бе намерена монета. Тя се оказа Латинска имитация тип А малък модул сечена в Константинопол 1204 - 1240 г. Фактически монетата датира некропола разположен върху могилата.

III жилищен хоризонт е опожарен. Сред горелите мазилки, чиято дебелина достига до 0,60 м, бе разкрита част от глинено съоръжение.

Открити бяха 172 находки. От тях 115 от кремък, 8 от камък, 35 от глина и 14 от кост.

В керамиката преобладава биконичната форма. Украсата на съдовете е бародонна при грубата и графитна и канелюри при фината.

Находките и керамиката от този хоризонт намират аналогии в селищните могили от културата Коджадермен-Гумелница-Караново VI.

Х.Тодорова

РАЗКОПКИ В м."ДЖУГЕРА" КРАЙ с.РЕБЪРКОВО, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. бяха проведени разкопки на височинното селище "Джугера" край с.Ребърково, Врачански окръг. Направен е сондаж с размери 25 м, дължина и 1 м ширина. По цялото му протежение повърхностния пласт /орницата/ съдържаше дребни кремъчни фрагменти и раздробена мазилка, в следващия пласт археологическите материали прекъсваха. Само в средата на платото между 10-15 м между 20 - 25 м се очертаха плътни глинени опожарени подове, съответно на две стради. Сондажът бе разширен край една от глинените площадки, където се очертаваше яма, широка 2 м и дълбока 0,75 м, съдържаща фрагменти керамика. Въз от сондажа не бе работено, защото задачата за тази година се състоеше в това, да се установи стратиграфията на обекта.

Касае се за еднослойно височинно селище от финалният, вече постенеолитен етап на културата Криводол-Салкуца, който етап се е развивал след загиването на енеолитните култури Коджадермен - Гумелница-Караново VI и Варна и е синхронен на началото на културата Черна вода I. Този етап бе документиран от Б.Николов при контролните разкопки в Криводол и особено на обекта Телиш - редутите, където е датиран от брадва-копач тип Ясладани.

В.Николов

РАЗКОПКИ В ГОЛЯМАТА ПЕЩЕРА НАД с.ИЛИЯ, КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪГ

Голямата пещера се намира в най-високата част на възвишението "Човеко", на водоразделното било на три реки - Елешница, Речица и Брегалница, в областта "Пиянец". Надморската й височина е над 1200 м. Входът е обърнат на изток. Единствено входната зала /дълж.38 м, шир.15 м и височина до 10м/ е била обитавана. Това е станало за кратки периоди през късния енеолит и през старожелязната епоха. Използувана е само най-източната част на залата, вдясно от входа. Там направихме сондаж, следващ почти напълно конфигурацията на стените й имащ площ около 25 кв.м. В тази част таванът има дупка с диаметър около 3,5 м.

Културният пласт има дебелина 1,00 м. Стратиграфията му е следната: дълбочина до 0,30 м - пласт от черна пръст с материали от старожелязната епоха, 0,30 - 0,70 м - пласт от едри камъни с единични фрагменти от старожелязната епоха и късния енеолит; 0,70 - 1,00 м - пласт с кафява пръст - от късния енеолит. Трябва да се има предвид, че през 30-те години иманяри са свалили около 0,80 - 1,00 м от насипа.

Пластът от късния енеолит се оказа най-богат на материали. В него бяха разкопани останките на една временна постройка с неправилна форма и размери 4 м х 1,80 - 2,00 м. Подът й е застлан плътно с дребни камъни /в лицевата страна са по-едри, отколкото в задната/ и от три страни е ограничен от стените на пещерата. Само предната страна е напълно открита. Там се е намирало огнището - извън прекия обсег на отвора в тавана, но близо до него, за да не се изпълва жилището с дим. По всяка вероятност е съществувала дървена покривна конструкция, подпряна на големите стръмнични камъни и стените на пещерата. Била е покрита със слама или сено. Постройката е унищожена от пожар - върху пода се е натрупал 3-4 см черен пепелен слой.

Късноенеолитната керамика е предоставена от съдове с по-груба или по-фина изработка. Фината керамика е в преобладаващо

биконична форми. Срещат се широки отворени паници, чиято горна част е украсена с канелюрен или графитен орнамент. Често се явяват и гърневидни биконични форми с две дръжки в горната им част, захванати за устието.

Почти всички оръдия на труда са изработени от кости на едри животни, а като изключение - по едно от кремък и камък. Между костните се явяват шила, лъжички, гладилки. Намерен беше един костен амулет с форма на бумеранг и една гривна от мида спондилус.

В пласта от старожелязната епоха беше фиксиран неголям горял слой, с многобройни керамични фрагменти. Оръдията на труда са изключително от кухи кости - предимно шила. Намерени бяха и две кремъчни стъргалки.

Немногобройната фина керамика е украсена със снопове вряза ни линии, които най-често образуват удължени триъгълници. Тази украса започва по-ниско от устието на съда, а между устието и нея е оставена широка загладена лента.

През 1937 г. в музея в гр. Кюстендил е предадена медна брад ва с втулка, която трябва да се постави в началото на средната бронзова епоха. но материали от това време не бяха открити.

От анализа на гореописаните материали може да се заключи, че Голямата пещера не е използувана като постоянно жилище. В нея са отсядали овчари със стадата си от свине, кози и овце. Тази практика е съществувала до преди 30-40 години.

Добитите находки имат значение главно поради факта, че са първите археологически материали от късния енеолит и от средната фаза на старожелязната епоха в долината на Средна Струма. Освен това, те документират едно чисто скотовъдно стопанство, вероятно свързано с преобладаващо земеделското в долините на съседните реки.

А. Йопова

РАЗКОПКИ ЗА СЕЛИЩЕТО ОТ РАННАТА БРОНЗОВА ЕПОХА ДО с.ГРАДЕЦ, ВИДИНСКИ ОКРЪГ

За да се установят границите на разпространение на ранно-бронзовата култура във Видински окръг бяха обходени редица селища, които дадоха обилен археологически материал.

В землището на с.Градец бяха открити три селища, най-голямото от които се намира в м."Суринатия брег", на 2,5 км югозапад но от селото. Селището е разположено върху естествено укрепено възвишение. В резултат на атмосферните влияния години наред голяма земна маса се слягa и събаря, като образува изкуствена пропаст. В основата на тази пропаст се намират голямо количество археологически материали - цели и фрагментирани глинени съдове, оръдия на труда от камък и кремък, пряслени за вретено и др.

За да се проучи останалата част от селището през 1978 г. бяха предприети спасителни разкопки, съсредоточени в западната му половина. Разкопана бе площ около 600 кв.м на дълбочина до 0,50м /I и II строителни хоризонти/. Поради продължителната обработка на почвата почти напълно е разрушен I, а в значителна степен и II строителен хоризонт. В I строителен хоризонт бяха разчистени силно разрушени части от подова мазилка /основа на хоризонта/ и доста фрагменти от глинени съдове.

В резултат на дълбоката оран доста разбъркан е и II хоризонт. Поради тази причина не можа да се установи с положителност нито един план на жилище. Внимание заслужават разчистените няколко основи на пещи, изградени върху тънка замазка от жълта глина с дебелина от 0,04 до 0,05 м. В основата на някои от тях са поставяни дребни речни камъни. Пещите са с почти правоъгълна форма и имат запазен ръб от вътрешната страна.

Проученият културен пласт съдържа малко оръдия на труда - каменни чукалки и бойни топки и кремъчни ножове и пластинки.

Най-голямо е количеството на глинените съдове с различна форма и големина.

Особен интерес представляват паниците със завит навътре ръб на устието, снабдени с хоризонтално пробити тунелести дръжки, които намират паралели с паниците от ранния етап на култура Езеро в Югоизточна България, с ранно-бронзовите култури в Егейските острови и Северозападна Мала Азия и с ранната фаза на култура Коцофени в Румъния. Не по-малко внимание заслужават дълбоките съдове с отвесно пробити дъговидни израстъци, сходни с тези от развитата фаза на "синия Полиохни" и с такива от култура - Коцофени. Особено многобройни са чашките с високи лентести дръжки, характерни за най-долния строителен хоризонт на пласта от ранната бронзова епоха в пещерата "Магура".

Повечето от съдовете са украсени с различни геометрични орнаменти, получени чрез врязване, вдълбаване, прилепване и шамповане.

По-нататъшното проучване на селището ще допринесе да се изяснят редица въпроси от ранната бронзова епоха. Близостта на керамиката от селището до с.Градец с тази от долния културен пласт в пещерата "Магура" и култура Копофени в Румъния разширява значително ареала на културната група Магура-Копофени, която е разпространена в Олтения, Банат и Трансилвания /Румъния/ и в една голяма част от Северозападна България.

В.Илчева

РАЗКОПКИ НА ПРАИСТОРИЧЕСКО СЕЛИЩЕ В м."ВОДОПАДА" ПРИ с.ХОТНИЦА, ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ ОКРЪГ

Праисторическото селище се намира в м."Водопада", на 2,5км западно от с.Хотница, В.Търновско. Разположено е върху първата незаливна речна тераса, на долния бряг на р.Бохот.

През 1978 г. започнаха системи археологически разкопки, които продължиха 3 месеца. Разкопана е площ от 250 кв.м.

Културният пласт започва на различна дълбочина - в източните квадрати непосредствено от повърхността, а в западните - на 15 - 20 см. Дебелината му варира от 50 до 60 см, като в източните квадрати той не е напълно изчерпан.

Разкрити са останки от жилища и основите на 13 пещи, отнасящи се към две жилищни нива. План на жилище не е установен. Пещите са имали правоъгълна, елипсовидна или кръгла форма и са изградени от дребни камъни, използувани като подложка, върху която е измазан дебел слой от глина.

Намерени са разнообразни оръдия на труда от камък, кремък, кост и рог на елен, както и голямо количество силно фрагментиран керамичен материал. Характерни са чашите и каните с високо издигащи се над устието дръжки, големите и малките паници, урнообразните съдове, големите съдове за съхранение на зърнени храни и др.

Намерени са две цели и няколко фрагмента от антропоморфни глинени фигурки, както и голямо количество костен материал, с преобладание на кости от едър рогат добитък.

Селището в м."Водопада" намира най-близки паралели с керамиката от култура Черна вода III в Югоизточна Румъния и най-ранните хоризонти на пласта от бронзовата епоха в Езеро.

Р.Катинчаров, В.Николов, Б.Борисов, В.Жекова

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ДО с.ДЯДОВО - СЛИВЕНСКИ ОКРЪГ

Разкопките на българо-холандската археологическа експедиция на селищната могила до с.Дядово, Сливенски окръг продължиха два месеца и през 1978 г.

Продължена беше работата в стратиграфския сондаж с размери 50 х 20 м. Проучен беше пласт с дебелина 1 м, отнасящ се към началото на ранната бронзова епоха /култура Езеро-ранен етап/ и към късния халколит /култура Караново VI/.

В разкопания пласт не бяха установени цялостни планове на жилища. Фиксирани бяха само отделни дупки или редици от дупки, от дървени колове и горяла стенна мазилка. Бяха разкрити няколко основи на огнища и пещи. Интерес представлява една основа на пещ от началото на ранната бронзова епоха, преустройвана поне три пъти. Диаметърът ѝ е около 1,50 м.

Най-голям е броят на керамиката, предимно във фрагментирано състояние.

Керамиката от началото на бронзовата епоха е представена от съдове със сферично тяло, високо цилиндрично гърло и силно профилиран навън ръб на устието, а също и от пресечено-конусовидни паници с прав ръб на устието.

Особено внимание заслужава един аскос с черна полирана повърхност, украсен с врязани линии и гъсто набоден точковиден орнамент, инкрустиран с бяла материя. Той има точни паралели сред няколко от аскосите, открити в раннобронзовия некропол при Берекетската селищна могила край Стара Загора.

Къснохалколитната керамика се характеризира главно с дълбоки съдове, украсени с релефен или набоден орнамент и с плитки паници с цилиндрична или биконична форма.

Внимание заслужават костните идоли, седящите керамични антропоморфни статуетки и значителният брой оръдия на труда, изработени от камък, кремък, кост и рог на елен.

Между културните пластове от ранната бронзова епоха и късния халколит е установен хумусен слой с дебелина 0,40 - 0,60 м.

Започна археологическото проучване и на най-горната заравнена част на селищната могила. Разкопава се площ от 4000 кв.м. Проучен е слой с дебелина 0,15 - 0,20 м.

В западната половина на разкопаната площ бяха разчистени основи на силно разрушена късносредновековна сграда, която има правоъгълна форма и размери изток-запад - 4,20 м и север-юг - 3,80 м.

Стените са изградени от ломени камъни, споени с кал. Дебелината им е 0,35 м.

В северозточната част на могилата беше разчистена част от средновековно жилище с огнище изградено от ломени камъни и тухли.

Най-масовият материал придобит от разкопките е керамиката. От нея преобладава тази от XII-XIV в, но се срещат и фрагменти, покрити със златиста ангоба, отнасящи се към XI-XII в.

Р.Катинчаров, М.Кънчев, Т.Кънчева

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА В гр. НОВА ЗАГОРА

Спасителните разкопки на селищната могила в гр. Нова Загора продължиха и през 1978 г. Работи се в западната половина на могилата, където бе проучен II и III и част от IV строителен хоризонт. Културният пласт е силно нарушен от съвременни изкопи, късни погребения и от няколко боклучни ями, отнасящи се към желязната епоха. Поради тези нарушения не можахме да установим цялостни пластове на жилища. Във II строителен хоризонт се разчистиха дупките от първени колове на две от стените на голямо жилище. Северната му стена е дъговидно извита. Пещта на жилището се

е намирала в североизточната му част. Подовата й замазка е подновявана на два пъти.

Третият строителен хоризонт е сравнително по-добре запазен. Той е дебел около 0,30 м. В южната периферия на могилата се установиха дупките от колове на северната, южната и източната стена на едно жилище, чиито под е изграден от силно трамбована жълтозелена глинеста пръст. Западната му част е нарушена от късни ями, поради което не можахме да установим западната стена на жилището. До югоизточния ъгъл, близо до апсидно извитата източна стена се разчисти много добре запазена основа на пещ с подковообразна форма и диаметър около 1,20 м. Отворът й е широк 0,40 м и е обърнат на запад. В центъра на западната половина на могилата се разчисти основата на още едно жилище, ориентирано също така изток-запад. Значителна част от него отива под централния профил на могилата. В северната периферия на могилата се разчисти част от трето жилище, ориентирано север-юг. Северната му половина е заета от голям брой цели и фрагментирани глинени съдове.

Намериха се малко оръдия на труда, изработени от камък, кремък, кост и рог от елен.

И в трите проучени строителни хоризонта най-голямо е количеството на глинените съдове, които имат различна форма и големина. Преобладават паниците със завит навътре ръб на устието. Голям е броят и на чашките и каните с косо отрязани устия, снабдени с по една висока дръжка, която започва малко под или излиза направо от ръба на устието. Горният им край завършва с цилиндрична или конусовидна пъпка. Продължават да се срещат и урновидните съдове, използувани както за съхраняване на храни, така и за погребални урни на деца.

В източната половина на могилата завърши проучването на основите на две жилища от VIII строителен хоризонт, който се отнася към края на ранната бронзова епоха. Разчистени бяха два изградени на място питоса, в които се намери голямо количество овъглено зърно. В единия от тях имаше глинен съд с дръжка, наподобяващ черпак, с който вероятно са загребвали зърното.

В най-западната част на могилата се откри сравнително добре запазена урна, отнасяща се към началото на желязната епоха. Тя има биконична форма и е богато орнаментирана с врязани украси, образуващи ъгли, ромбове и други геометрични фигурки. Букелите също са украсени с врязани линии резки, разположени вертикално и хоризонтално.

Между букелите са орнаментирани с врязани линии по две човешки фигурки с вдигнати нагоре ръце.

Получените досега резултати имат голямо значение за изясняване на прехода от ранния към средния период на бронзовата епоха и за изясняване характерните черти на среднобронзовата култура в днешна Тракия.

Р.Катинчаров, В.Мацанова

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ПРИ с. ЮНАЦИТЕ, ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

Систематните разкопки на селищната могила при с. Юнаците продължиха и през 1978 г. Проучени са III, IV, V и част от VI строителен хоризонт. Те са разграничени в културен пласт с дебелина 1,20 м, който се отнася към средната бронзова епоха. Разчистиха се само отделни райони на жилища, покрити в повечето случаи с едри късове от горяла стенна мазилка. Внимание заслужава част от основа на жилище от V строителен хоризонт, на което са установени с положителност само част от източната и северната апсидно извита стена. Особен интерес представлява основата на голяма постройка от VI строителен хоризонт. Засега са установени с положителност по-голямата част от северната и източната й стени. Южната стена ще бъде окончателно проучена през следващата година. Не може да се установи само западната й стена, тъй като тя попада изцяло под централния профил на могилата. Постройката е

ориентирана с посока изток-запад. Подът й е изграден от силно трамбована глина с дебелина около 0,10 м, покрита отгоре с глинена мазилка дебела 1-2 см. Засега постройката има площ от около 130 кв.м. Необходимо е да се отбележи, че подът на северната част на постройката е хлътнал на дълбочина 0,65 м. Хлътналата част е широка 2,60 м и достига до северната стена на постройката, която е изградена от забити в земята дървени колове, преплетени с пръти и измазани от двете страни с дебел слой глина.

Големите размери, минималното количество находки, масов материал /фрагменти от глинени съдове и др./ и намирането на костен амулет ни позволяват да приемем, че тази постройка е имала обществено или култово предназначение. Такава постройка, отнасяща се към бронзовата епоха, се открива за пръв път в България.

Проучиха се няколко основи на пещи, които ни дадоха възможност да се запознаем с начина на тяхното изграждане.

Откритата в IV строителен хоризонт глинена площадка /с размери: изток-запад - 1,40 м; север-юг - 1,75 м/ върху която имаше голямо количество овъглени кълъди, потвърди изказаното мнение, че в жилищата се срещат глинени площадки за сушене на хранителни припаси.

Откриха се съвсем малко оръдия на труда, изработени от камък, кремък, кост, рог на елен и бронз /игла/. Намериха се и няколко бойни брадви, между които особено внимание заслужава една каменна миниатюрна брадвичка, тилната част на която завършва с конусовиден израстък /IV строителен хоризонт/. Бронзова брадва с подобна форма е намерена в Цикладските острови /О. Китнос/.

И в четирите проучени хоризонта се откри значително количество цели и фрагментирани глинени съдове. Най-голям е броят на различните видове паници. Сравнително голямо е количеството и на чашите с остро или заоблено дъно. Те преобладават в III и IV строителен хоризонт. В V и VI строителен хоризонт се намери-

ха и няколко чашки със слабо окосено устие. Те са напълно аналогични на средннобронзовите чашки от Новозагорската селищна могила. Голям е броя и на урновидните глинени съдове, украсени с хоризонтална релефна лента, прекъсната с ямички или резки.

Намирането на 113 броя пряслена за вретено ни дава основание да преразгледаме въпроса за тяхното предназначение. По всяка вероятност повечето от тях са използувани като тежести за риболовна мрежа.

За пръв път наред с глинените се намериха и каменни тежести за отвесен тъкачен стан.

От култовите предмети най-голямо внимание заслужава антропоморфната глинена фигурка - "цигулковиден" тип /IV строителен хоризонт/. Тази фигурка е подобна на пикладските мраморни идоли, но най-близки по форма са мраморните фигурки от Бейчесултан, които се отнасят към края на Раннобронзовия I период в Югозападна Анатолия. Антропоморфната фигурка от селищната могила при село Юнаците е единствена от глина сред известните от този тип идоли в Анатолия и Егейските острови.

Необходимо е да се отбележи и намерената в III строителен хоризонт паница с високо столче, снабдена с псевдотунелеста дръжка при ръба на устието. Този тип паници е широко разпространен както през ранния така и през средния период на бронзовата епоха в някои от Егейските острови /о.Лемнос/.

Откритите в селищната могила при с. Юнаците находки, които по отношение на формата намират точни аналогии сред някои материали от Егейските острови и Югозападна Анатолия, свидетелствуват за културните връзки и взаимоотношения между Тракия и Егейско-анатолийската област.

Те обаче не могат да бъдат използувани за установяване на абсолютната хронология на проучените от нас строителни хоризонти, тъй като антропоморфната глинена фигурка е местно произведство и по всяка вероятност тя е едно сравнително по-късно подражание на този тип идоли. Аналогичен е случаят и с каменната бойна брадвичка с конусовиден израстък, която наподобява по-ранните метални образци от този тип в Цикладските острови.

В подкрепа на тези наши заключения са и тунелестите и псевдотунелестите дръжки. Намирането им едновременно с остродънните чашки показва, че в северозападната част на Тракийската низина, те продължават да се срещат, докато в Западна Анатолия, Егейските острови и югоизточната част на Тракийската низина те са характерни само за ранния период на бронзовата епоха.

Получените през 1978 г. резултати допринасят твърде много за изясняване на редица важни въпроси, свързани не само с материалната и духовна култура на тракийските племена, обитавали този район през средната бронзова епоха, но и за техните културни връзки и взаимоотношения със съседните територии.

Ив.Панайотов, Ил.Ангелова

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛ В м. "ГРАДИНИТЕ" с.ВАСИЛ ЛЕВСКИ, ТЪРГОВИЩКИ ОКРЪГ

Разкопките се проведоха през м. май 1978 г. Потвърдиха се наблюденията от сезона 1977 г. Гробните съоръжения от късната бронзова и прехода към желязната епоха са нарушени от по-късни ями, в които се открива славянска керамика.

През 1978 г. в квадрат 1 на дълбочина 1,20 м беше разчистено хокерно погребение на дете. Скелетът лежи на дясната страна, ориентиран с глава на север. Инвентар липсва. В същия сектор в профила между квадрати 2 и 3 бяха открити разрушена пещ, хромелен камък и фрагменти от славянска керамика.

По-нататъшни разкопки ще бъдат проведени при съобразяване с данните от предвиденото за 1979 г. електромагнитно проучване на обекта.

Ат.Пейков

РАЗКОПКИ НА НЕБЕТЕПЕ В П Л О В Д И В

Археологическите разкопки в крепостта на древно-тракийския град Евмолпия продължиха и през 1978 г. След зачистване на участъците с нарушена стратиграфия бяха иззети културни наслаги с дебелина около 0,50 м. Разграничени са два строителни хоризонта с характерни материали за края на ранната бронзова епоха в Тракия. В по-долулежащия хоризонт, който в същност непосредствено препокрива челните скали на естествения терен, започнаха да се откриват и фрагменти от лъскавочерни аскосовидни глинени съдове. Над него е разположен слоят с материали, типични за културната група Михалич. Интерес предизвикват изображенията на двойната брадва върху стените на една фрагментирана, дълбока глинена паница, с почти сив цвят. Тя е орнаментирана както от вътрешната, така и от външната страна.

Сред откритите досега на този обект изображения на двойната брадва, това е най-старото. И в такъв смисъл то придобива значението на едно от изключителна важност историческо сведение за историята на древна Тракия, тъй като символизира наличието на царска власт в нея още в началото на II-то хил.пр.н.е.

К. Кънчев

ИЗДИРВАНЕ НА КРЕМЪЧНИТЕ НАХОДИЩА В БЪЛГАРИЯ

През 1978 г. се проведе поредната експедиция за издирване на кремъчните находища. Работи се в Хасковски, Ямболски, Кюстендилски, Благоевградски, Михайловградски и Видински окръзи. Кремъчни отложения в Югозападна България и по-точно в районите на Свиленград, Тополовград, Елхово, Малко Търново, Карнобат и Айтос не се откриха. В Кюстендилски окръг се локализираха три находища - край селата Горно Уйно, Добри дол и Долно Тишаново,

а в Благоевградски едно - до с. Палат. Кремъкът в тези два окръга съдържа различни примеси, поради което има лоша пепителност и различна обагреност.

В Михайловградски окръг се зарегистрира едно кремъчно отложение - при с.Превала, а във Видински - пет - край с.Търговище, Долни Лом, Върбово, Гара Орешец и Гранитово. Така изброените находища във Видински окръг се намират в участъка между Мездра и Гара Орешец, където на много места се среща тъмносив, почти син кремък, който поради примесите си не притежава добра пепителност и други положителни качества. Работата във Видински окръг и Михайловградски окръг ще продължи и през 1979 г. С най-добри качества е кремъкът край Гара Орешец и с.Гранитово, но тъй като разстоянието между тях е малко, то вероятно тук се касае за две различни проявления на едно и също находище. Такива случаи имаме и в други окръзи, поради което сме затруднени да посочим точния брой на кремъчните находища в България.

От всички новооткрити отложения е взета необходимата доза кремък за еталонната колекция, която се ползува за база при различни проучвания.

А Н Т И Ч Н О С Т

М.Чичикова, Д.Гергова

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКО СЕЛИЩЕ ПРИ с. ШЕНИЧЕВО, СТАРОЗАГОРСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. разкопките се проведоха от 19 юни до 28 юли. Те имаха задачата да продължат изясняването на планировката и стратиграфиката на селището чрез разширяване на разкопаваната площ в северна посока и прокарването на сондаж с ширина 5 м и дължина 80 м в посока север–юг.

На дълбочина 0,40 –0,60 м в разкопаваното пространство се откриваха фрагменти керамика и стенна мазилка в различно количество. Компактен пласт стенна мазилка бе открит в кв. К 20, К 18–20. В К 18–20 под нея бяха открити следи от колове, очертаващи помещение с четириъгълна форма. Ями с форма на пресечен конус и дълбочина 0,90 м и 1,10 м бяха открити в кв. Л 19, К 18 и в. Л–М 20. В тях бяха намерени фрагменти керамика, един цял съд, животински кости. Разкопките показаха, че между някои от жилищата съществуват значителни разстояния.

Сред находките интерес представлява глиненото печатче за щемпелуване на съдове, глинените пряслени и бойни топки. Керамиката е представена с дебелостенни съдове, украсени с пластична лента, с ямички и езичести дръжки, а под устията на някои от тях коси нарези. Дуксозната керамика е с гладка червеникава или сивочерна повърхност. Украсена е с канелюри, щемпелувана и врязана украса. Срещат се тунелчести дръжки, дръжки "рибена кост", ветрилообразни и др.

Разкопаният хоризонт се отнася към началото на ранножелязната епоха.

Г. Тончева

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТА САВА–ЦОНЕВО

Разкопките на обекта Сава–Цонево започнаха на 15 юни и с известни прекъсвания продължиха до 10 септември 1978 г.

Задачата на разкопките бе да се довършат проучванията на културата постройка от началото на ранножелязната епоха, открита през 1977 г. в северния край на терасата и да се слезе по-надолу в културните пластове, за да се установи съотношението между материалите от ранножелязната и късната бронзова епоха.

По време на разкопките се разкопаха източната, западната и северната стени на културата сграда от ранножелязната епоха. Оформиха се и се заснеха отвърстията от коловете на стените – плет на постройката и по този начин се доизясни плана на сградата с лека конструкция.

В големия изкоп т.н. сондаж № 1, нивото бе снижено с 0,40м. В средата на южния край на сондажа бе открита долната част на правоъгълна постройка от късната бронзова епоха. В изкопа попадаше само северната й част. Още в началото на разкопките постройката се откроя като голямо, с неправилна правоъгълна форма черно петно, золник с размери: дължина 5 м и ширина до 3 м /останалата част от постройката попадаше под неразкопаният и непроучен терен/. В очертанията на постройката, главно в елипсовидно огнище в северозападния ъгъл, сред пепел и въглени, бяха открити фрагменти от глинени съдове, аналогични на тези свързани с културата – Ноа–Косоджень, разпространена в Добруджа.

В долния, североизточен край на сондажа, в югозападната част на правоъгълна постройка бе открито огнище в елипсовидна форма, ориентирано север–юг. В огнището бяха открити материали, предимно керамични, от началото на ранножелязната епоха и много мазилки от навеса над огнището.

В югозападния край на същия сондаж се откриха две ями с материали от халколитната епоха и едно погребение – хокер, разрушено през ранножелязната епоха.

В северозападния край на сондажа още в началото на снижаването на терена, се откри постройка от елинистическата епоха. В постройката, в очертанията на кръгло огнище в северния й край се откриха археологически материали от IV–III век пр. н.е. Вън от постройката – колиба със стени – плет, край северната и из-

точната ѝ стена бяха открити материали от същото време. Постройката може да се отнесе към елинистическата епоха.

В очертанията на сондаж № 2, заложен край долния северен край на терасата също се слезе надолу в културните пластове. Почисти се и се дооформи западния край на "култовата" постройка. В източния ѝ край, по-ниско, се очерта стена – плет, от друга постройка.

В очертанията на тази постройка – "золник, която според материалите открити в нея, може да се отнесе към края на късната бронзова епоха, бяха открити идоли от глина, оръдия на труда от кост, кремък и рог на елен и много керамични материали. Всички тези материали, без изключение, намират много близки аналогии в материалите от селищата и некрополите, принадлежащи към културата Ноа-Кослодуево-Сабатиновка. Между постройката от ранножелязната епоха и тази от късната бронзова епоха, по отношение на нивата, съществува незначителен хиатус от 1-2 см.

Новите находки от селището от късната бронзова епоха и старите находки от селището Ягнило и накалното селище, късен бронз от Езерово поставят въпроса за миграционни движения през края на късната бронзова епоха в посока от североизток към югоизток.

Д. Балабанян

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ КРАЙ с. ОВЧАРОВО, ХАСКОВСКИ ОКРЪГ

Още през 60-те години бе установено наличието на останки на селище от старожелязната епоха в м. "Орехчета" разположено над селото. През пролетта на 1975 г. в хода на съвместната с Института по тракология експедиция Сакар-Родопа 75 тук беше заложен малък сондаж с размери 3/3 м. На дълбочина 0,40 м попаднахме на сравнително добре запазена бяла глинена мазилка с грапава повърхност. Откриха се и значителен брой фрагменти на керамика от старожелязната епоха.

Сондажните разкопки през 1978 г. продължиха от 1 юни до 16 август. Те обхванаха площ от 120 м2. Беше разкрита цялата мазилка, която има площ от около 25 м2. Установи се дебелината на културния пласт на селището, който се изчерпва окончателно на дълбочина 0,60 м. Изобилният керамичен материал говори, че селището е възникнало през старожелязната епоха. В пластовете с дълбочина до 0,40 – 0,45 м керамиката е с по-изящна изработка и украса. На дълбочина 0,40 – 0,60 м керамиката чувствително намалява и има по-примитивен характер. Вероятно тя трябва да се отнесе към първоначалното заселване на местността.

Наред с фрагментите от битова керамика в сондажа бяха намерени и много такива от стенни мазилки. На няколко места се натъкнахме на струпвания от кълтеникава глина.

Важен резултат от сондажните разкопки край село Овчарово е откриването на 7 печата за нанасяне на щемпелувана украса. Освен това тук бяха намерени и няколко идола и фрагменти от такива и няколко добре запазени съдчета.

П. Делев

СОНДАЖ НА ДОЛМЕНА В МЕСТНОСТТА "БЯЛАТА ТРЕВА" ПРИ с. ХЛЯБОВО, ЯМБОЛСКИ ОКРЪГ

Сондажът е проведен в рамките на археологическата експедиция "Сакар 1978", организирана съвместно от Института по тракология при БАН, Националния исторически музей и Окръжния исторически музей – Ямбол и финансирана от ОИМ-Ямбол, от 3 до 18 юли 1978 г.

Разкопано е пространството пред входа на долмена, при което е разкрита мазилка фасадна стена. Наличието на фрагментирани на място цели съдове в основата на фасадната стена и страничните стени на дромоса документира използуването на долмена като култово място. Керамиката от сондажа се отнася към ранножелязната епоха.

П.Делев

СОНДАЖ НА ДОЛМЕНА В МЕСТНОСТТА "ЗМЕЙОВИ КЪЩИ" ПРИ с. ГОЛЯМО БУКОВО, БУРГАСКИ ОКРЪГ

Сондажът е проведен в рамките на археологическата експедиция "Аполония-Странджа 1978", организирана съвместно от Института по тракология при БАН, Националния исторически музей и Окръжния исторически музей - Бургас от 26 до 30 август 1978 г. под ръководството на П.Делев от НИМ. Беше разчистена вътрешността на долмена и част от пространството пред входа му. Находката /керамични фрагменти и силно корозирало желязно ножче/ се отнасят към ранножелязната епоха с изключение на няколко вторично попаднали фрагмента от късната античност.

Д.Николов, М.Кънчев, Б.Борисов

РАЗКОПКИ НА НАДГРОБНИ МОГИЛИ В ЕНЕРГИЙНИЯ КОМПЛЕКС "МАРИЦА - ИЗТОК"

През 1978 година се проучиха две надгробни могили в землищата на селата Малка детелина и Староселец.

В с.Малка детелина се проучи надгробната "Курдова могила". Тя се намира на два км югозападно от селото. Висока е 2 м и има диаметри св-40 м и из-34 м. Откриха се седем погребения. В центъра на могилата, на дълбочина 2,20 м се разчистиха три погребения в свито положение /хокер/, които са положени в обща гробна яма. Изглежда върху тях е бил натрупан първоначално могилният насип.

На дълбочина 1,80 м на различни места в могилния насип се разчистиха други три погребения също чрез трупополагане в свито положение.

На 0,80 м от повърхността на могилата бе разчистено късно християнско погребение. Ориентирано е с главата на запад. Ръцете са кръстосани върху гърдите.

В западната половина на могилата се разчисти огнище, наподобяващо пещ, вероятно свързано с погребалния култ.

Хокерните погребения могат да се отнесат към края на бронзовата епоха по аналогии от проучените през минали години близки надгробни могили.

В с.Староселец се проучи надгробна могила на 150 м южно от селото. Тя е висока 2,50 м и с диаметри: изток - 33 м и северо-изток - 38 м. В могилата се откриха шест погребения чрез трупополагане с различна ориентация. В едно от тях се намериха две медни монети от Константин I /306-337/.

Под могилния насип се откриха около 20 бокулчни ями. В две от тях се намериха сравнително добре запазени две урни от старожелязната епоха. Погребенията могат да се отнесат към първата половина на IV в., а халщатските урни към XII-X в. пр.н.е. и принадлежат на близкото селище.

Д.Гергова, И.Кулов

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИЯ МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ ПРИ с. КОЧАН, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

Разкопките на могилния некропол през 1978 г. обхванаха 4 надгробни могили, разположени в землищата на селата Кочан и Сатовча. Три от могилите /№№ 6,7 и 8/ са насипани от камъни и пръст, а една /могила № 9/ е изцяло землена. В могила № 6 /диаметър 6 м и височина 0,40 м/ не бяха открити следи от погребение. В центъра на могилата, в яма е било извършено горене, след което тя е запълнена с камъни, каквито оформят и самата могила. В насипа на могилата и около нея бяха открити струпвания на фрагменти от керамика работена на ръка и ритуална яма със следи от горене и фрагменти от съд, обърнат с дъното нагоре.

В могила № 7 /диаметър 10 м и височина 0,60 м/ бе открито едно погребение чрез изгаряне извън могилата. Урната с костите е положена между камъните на насипа, източно от яма със следи от слаб огън, разположена в центъра на могилата. В периферията на северната част на могилата се откри в голямо количество фрагментирана керамика. В северозападния сектор на нивото на терена бе открит каменен гроб без следи от погребение, разположен в насипа на могилата.

В центъра на могилата № 8 бяха открити следи от клада. В периферията на каменния насип, в югоизточния сектор бяха открити останки от силно разрушен скелет, бронзова многоспирална гривна и двуспирална фибула с плочка "беотийски щит". Извън каменния насип, в югозападния сектор бе открито мъжко погребение, извършено в правоъгълна, вкопана в терена яма, чрез трупоизгаряне извън гроба. В гроба бе намерен силно корозирал железен нож.

В могила № 9 бяха разкрити две погребения чрез трупоизгаряне в ями, придружени от глинени панички и силно обгорени монети. Оградени са от каменен кръг. На нивото на терена и в центъра на могилата, над 50 см над погребенията се откриха ями със следи от горене, в които се откриха фрагменти керамика, железен предмет и бронзова халка. В южната периферия на могилата се откри в голямо количество фрагментирана керамика и каменна конструкция с квадратен план, с култов характер

Могили №№ 7 и 8 се отнасят към II период на ранножелязната епоха /VIII-VI в. пр.н.е./, а могила № 9 IV век.

Ив. Василчин

РАЗКОПКИ НА РАННОТРАКИЙСКИ НЕКРОПОЛ ПРИ с. ЧЕРНА, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

Разкопките на тракийския некропол в м. "Дургут", край село Черна, Толбухински окръг се проведоха от 4.X. до 17.X. 1978 год. Разкопани са 46 квадрата с размери 5 х 5 м и дълбочина 0,70 м -

до стерилен пласт. На тази площ са открити 5 погребения. От тях две са извършени чрез трупополагане и 3 - чрез трупоизгаряне.

Погребенията извършени чрез трупополагане нямат определена ориентация. Едното погребение е с главата на югозапад, а другото - на юг. Тези, както и откритите през миналите години скелети са в полусвито положение - краката свити в колената, ръцете в лактите, като китките са поставени близо до лицето.

През настоящия сезон за пръв път е открито погребение № 61 с два скелета. Ориентирани са в посока север-юг, с главите на юг. Те са поставени успоредно помежду си и обърнати с лицата си един срещу друг. От южната страна до главите им са открити по един глинен съд. И двете погребения извършени чрез трупополагане са открити на дълбочина 0,60 м от нивото на съвременния терен. Погребенията, които са извършени чрез трупоизгаряне са открити на дълбочина 0,20 - 0,30 м от нивото на съвременния терен. Изгорелите кости са поставени в глинени урни, покрити отгоре с разлати глинени паници, работени на ръка. Между тях се откриват глинени пряслени за вретено, двупримчести фибули с триъгълен втлодържател и железни ножчета. Около урните са поставени често глинени съдове - чаши, купи и други. Всички глинени урни са заобиколени с ломени камъни, а отгоре са покрити с различни по големина каменни плочи. Те са запазили до голяма степен съдовете от пълното им разрушаване при съвременната земеделска обработка на терена. Погребенията открити през настоящата кампания потвърждават наличието на два периода: I-ви - началото на I хил. пр. н.е. и II-ри - V в. пр. н.е.

Ив. Василчин

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИ НЕКРОПОЛ ПРИ с. КРАГУЛЕВО, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

Разкопките на тракийския некропол при с. Крагулево, Толбухински окръг се проведоха от 1.VI. до 20. VII. 1978 год. Разкопана е площ от 4000 м2. В нея са открити общо 30 погребения. Всички са извършени чрез трупоизгаряне. След изгарянето, костите са

поставени в глинени урни, изработени на ръка. Сред изгорелите кости се откриват: железни ножчета, пръстени за вретено и бронзови двупръстени фибули с триъгълен иглодържател. Почти всички урни са покрити отгоре с разлати глинени панички. Често до тях са поставени глинени, също изработени на ръка чаши, купи и други съдове. Обикновено урната с останалия погребален инвентар е заобиколена и отгоре покрита с различни по големина ломени камъни. Те са ги предпазвали от пълното им разрушаване при продължителната земеделска обработка на терена. Някои погребения са били без такива камъни и са твърде повредени. Всички съдове са силно фрагментирани, а изгорелите кости разпилени. Освен по една в някои гробове, са открити по две и три урни с изгорели кости, вероятно семейни погребения.

През настоящата кампания за пръв път са открити погребения с изправени от южната страна до урните по една необработена каменна плоча.

Откритите през тази година погребения се датират, както и предишните - през VI - V в. пр.н.е. За пръв път през този сезон в едно погребение са открити фрагменти от счупена на място хераклейска амфора с енгилфачен двуреден печат. Той ни дава основание да определим долната граница на некропола с по-голяма точност - IV в. пр.н.е.

Л.Огненова-Маринова, Ж.Чимбулева, Е.Теуклиева

ПОДВОДНИ ПРОУЧВАНИЯ В НЕСЕБЪР

През 1978 г. продължи започналата през 197 г. многогодишна задача за издирване на античната брегова линия на полуострова и запазените под водата сектори на трите последователни укрепителни системи - тракийската /от края на бронзовата епоха до края на VI в. пр. н.е./ на класическия полис /от края на VI в. пр.н.е./ и старохристиянския духовен център /V в./. За провеждането на подводните проучвания бе привлечен екипът на НЕК, работил в Несебър през 1977 г. Документацията в снимки, чертежи

и диапозитиви бе извършена от редовните сътрудници - д-р Б.Жабленски и Ив.Джаков, както и от инж. А.Сапунов - техническия ръководител на екипа.

Главните резултати се получиха североизточно от полуострова, в обстойно проучената площ на морското дъно /заключена в план квадратната мрежа/ с дължина 200 м/И-Ю/ и 60 м /С-Ю/, отстояща от сегашната брегова линия от 30 м до 300 м /измерено в диагонал/, на дълбочина от 1,50 м до около 7 м. Почти в диагонал с план квадратната мрежа с посока северозапад - югоизток бе открита, изследвана и документирана брегоата линия на античния полуостров в протежение на около 300 м, засвидетелствувана със отделни сектори от укрепителните системи а на места от скален масив. Проучена бе структурата на тракийската стена в сектора открит през 1976 и проследен документиран през 1977 г. Установи се, че в ядрото на тази стена са вградени дъбови греди образуващи сантрач. Това укрепване на стените с греди характерно за Кносос и критско-микенската архитектура, използувано и като антисеизмично средство, представлява още един елемент за синхронното развитие на културата на тракийското Черноморие с Егейския свят през II-та половина на II-рото хилядолетие пр.н.е.

Ив.Карайотов, К.Пороханов, В.Попов

ПОДВОДНИ ПРОУЧВАНИЯ МЕЖДУ НОС ЕМИНЕ И АХТОПОЛ

През 1979 г. бяха проведени първите подводни проучвания на ново-създадената База за морски проучвания - научноизследователско звено на Националния исторически музей. Те имаха за цел разузнаването на крайбрежната акватория включена между нос Емине и Ахтопол, за набелязване на нови археологически обекти които биха доставили важен принос за ролята на черноморското крайбрежие в историческото и културно развитие на страната ни. Направените наблюдения и откритите материали на морското дъно допринасят както за уточняване на колебанията на брегоата ли-

ния през вековете и условията които предлагал тракийския бряг за развитието на мореплаването, а така също и за локализиране на пристанища използувани през периода за който сме най-малко осведомени - II-то хилядолетие пр.н.е. и първата половина на I-то.

При Китен бяха проучени южното пристанище при нос Урдовиза и северното. При нос Урдовиза бяха открити за първи път у нас, наред с една каменна котва и едно струпване от каменни щокове идентични по форма с по-разпространените оловени щокове датиращи около XVI-XII в. пр. н. е. В северното пристанище на Китен бяха набелязани вълноломи и кейови стени. Материалите позволяват да се отнесе използуването на тези пристанища още в края на бронзовата епоха.

При Созопол бе изследвана акваторията между Мигалката и п-ов "Св.Кирик" и южно от "св.Иван". Открити бяха 3 каменни котви /едната с кръстовиден знак/ оловен щок и части от обшивката на кораб. Материалите открити в акваторията южно от "св.Илия" /предимно керамика/ подсказва, че се касае за територия завладяна от морето.

При "Маслен нос" откритите каменни котви, оловени щока и оловени слитъци доказват функционирането на пристанището още от към XVI-XII век.

При Приморско бе открита късно антична керамика,при Черноморец бяха набелязани останки от кораб, а при Поморие набелязани вълноломи и кейови стени, и извадени антични и средновековни материали - хераклейска амфора, желязна средновековна котва и късноантична и средновековна керамика.

Поради променливите метеорологични условия акваторията при нос "Емине" и Обзор не бяха разузнати.

К.Пороханов

ПОДВОДНИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ

Като резултат от дългогодишните съвместни усилия на наши учени - специалисти в областта на подводната археология и морска история през месец март 1978 г. в град Созопол бе създадена База за морски проучвания - научноизследователска на Националния исторически музей. Целта на това звено е да изпълнява ролята на център, който да организира, координира и контролира подводните археологически и исторически изследвания по българското черноморско крайбрежие.

Научно-методическото ръководство на БМП се осъществява от Експертен съвет, председателствуван от н.с.Михаил Лазаров.В него участват най-големите капацитети от страната, като ст.н.с. Л. Огненова-Маринова, ст.н.с. Г.Тончева, проф. Б.Цветкова и др.

През октомври 1978 г. ВС прие Програма за научно и организационно развитие на БМП до 1991 г. /респективно - на изследванията по морска история и подводна археология у нас за посочения период/.

I. Научни задачи и решаването им

1. Плановата задача на БМП за 1978 г. бе да се извърши разузнаване в крайбрежната акватория, заключена между н. "Емине" и Ахтопол, за времето - 25.VI - 25.IX, с цел откриване и документиране на подводни археологически обекти в този район.

2. Основни резултати

- Китен

Локализирани бяха две /2/ пристанища, за които има податки че са функционирали от II хил.пр.н.е. Едното от тях "Южното - /при н. "Урдовиза/ - е твърде специфично с откритите части от каменни щокове. Анализът им очертава в перспектива работната хипотеза, че тяхното /на частите от каменни щокове/ използване е било с вотивен характер. Това от своя страна подсказва идеята, колкото и презумптивна да е тя, за сега, че този район вероятно е бил морски култов център кр.II хил. пр.н.ера - първите векове на I хил. пр.н.е. Такъв досега в Черно море не е откриван. Другото пристанище - "Северното" - както изглежда от разузнаването, е притежавало система от вълноломи и кейови стени. Проучените

подобни системи в Средиземно море са датират в епохата на късния бронз.

- Созопол

Изключително важна и заслужаваща внимание е откритата каменна котва със знак, във формата на кръст. Както се счита в модерната историография такива изображения водят началото си от дълбока древност, факт, който прави уникална въпросната находка и поставя проблема за предатировка на системата от вълноломи и кейови стени в къснобронзовата епоха.

- Маслен нос

Откритите каменни котви преместват долната граница за използването на това пристанище също в къснобронзовата епоха.

Разузнаванията при Ахтопол, Приморско, Черноморец и Поморие дадоха информация за експлоатирането на акваторийте им като пристанища в древността.

II Общи изводи

1. До този момент все още не може да се приеме непрекъснатата приемственост през античността за пристанищата от изследвания район. Обясненията за това - на сегашния етап - се търсят преди всичко в геоложките промени /трансгресия и регресия/.

2. Продължава потвърждаването на тезите както за интензивно корабоплаване по тракийския бряг на Черно море, така и за тракийско корабоплаване през епохата на късния бронз и вековете на преход към халщата.

М.Цанева

РАЗКОПКИ В НЕКРОПОЛА НА АПОЛОНИЯ

През месец август в района на аполонийския некропол, разположен в съседство с възвишението "Св.Марина" близо до водоема на Созопол бяха проведени разкопки на елинистическа сграда. Тук

преди 5 години иманяри бяха разкопали две каменни гробници. Мястото, което видимо заемаше сградата има площ около 50 м2 и беше силно обрасло с трънливи храсталаци. Отстрани приличаше на надгробна могила. При прокарването на созополския водопровод, сградата е била засегната от булдозерите и всъщност почти половината от нея е била разрушена. Преди започване на разкопките след почистването на растителността върху насипа беше почистен и документиран вертикалния профил, получен в резултат на интервенцията на булдозерите. На дълбочина 1,5 м се откри културен слой, наситен с пепел и въглени с дебелина 0,20 м. По-горният слой с дебелина 0,50 м е от червеникава горяла глина. В последствие се установи, че той съдържа изключително много горели кирпичи. Челото на двата перпендикулярни зида от ломен камък се откри на дълбочина средно 0,20 м. Поради липса на работна ръка разкопките бяха доведени само до първото най-наситено срутване от керемиди и кирпич, който се откри на дълбочина 0,50 м.

Елинистическата сграда в района на Аполонийския некропол за сега е единствения подобен обект, разположен в непосредствена близост до днешния Созопол.

Г. Китов

ТРАКИЙСКИ МОГИЛИ КРАЙ СТРЕЛЧА

През сезона 1978 г. край Стрелча бяха проучени 22 тракийски могили в местностите: "Купова", "Оцетковец", "Корубата" и "Калаващица", в които бяха открити множество каменни съоръжения и гробове датирани между VI век пр.н.е. и IV век н.е. Намерени са над 200 предмета с музейна стойност от сребро, бронз, глина, камък и др. материали.

Установени са някои закономерности в развитието на погребалния ритуал и гробните съоръжения, както и в технологията за натрупване на могилния насип.

Има основания да се предполага, че една група от 5 могили в местността "Корубата" е свързана с особени култови обичаи

и не е свързана пряко с погребалните обичаи. Непосредствено до нея е регистриран естествен каменен блок наподобяващ човешка фигура, който е бил възприеман от жителите на района като култова фигура.

Един семеен некропол под могилен насип със 17 еднотипни гроба с трупоизгаряния от IV век свидетелствуват за консервативност и стабилитет на погребалните обичаи до едно необикновено късно време. Под насипа на Хаба-могила беше завършен тунел, който даде важни данни за начина на насипване на могилата.

Г.Гинев

РАЗКОПКИ НА МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ ПРИ с.КРАЛЕВО ТЪРГОВИЩКИ ОКРЪГ

През 1978 г. продължи проучването на тракийския могилен некропол при с. Кралево, Търговищки окръг: разкопки на могила № 3. Проучена е източната половина на могилата. Открити са 51 ями, вкопани в здравия терен. Те са с различна форма и големина. Ямите са запълнени с пръст, много въгления, керамични фрагменти и животински кости.

Като работна теза се приема, че ямите са свързани с обряда тризна. Това ще бъде потвърдено или отречено едва след окончателното завършване на разкопките през 1979 година.

П.Балабанов, П.Драхева

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛ ОТ IV - III век пр.н.е. В ДВОРА НА Ф-КА "ЯНА ЛЪСКОВА" - БУРГАС

През месеците юни, юли и август бяха проведени спасителни разкопки на територията на античното селище в кв. "Победа" в Бургас. То се намира в двора на текстилната фабрика "Я.Лъскова". Изследвана бе територия от декар и половина, където ще бъдат

построени ново компресорно отделение и бетонирана площадка.

Селището се споменава още в трудовете на братя Шкорпил. По-късно частични проучвания тук са правили проф. Ив.Гълъбов и к.и.н. М.Лазаров. В ОИМ-Бургас се съхраняват и редица случайни находки.

В разкопаната площ бяха документирани 12 погребения чрез трупоизгаряне, като пепелта е била събирана в амфори. Едно двойно погребение бе поставено в правоъгълен гроб, оформен от три реда ломени камъни. Около някои погребения бяха документирани култови площадки с различна форма, направени от един ред ломени камъни. Между откритите материали интерес представляват няколко теракоти, печати върху амфори, местни съдове, тежести за рибарски мрежи. Предварителното датиране на материалите е - края на V век пр.н.е. - края на III век пр.н.е.

Г.Атанасов

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛА КРАЙ с.КЪЛНОВО, ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

При продължаване на разкопките от с.Кълново бяха открити още 7 гробни ями, които имат инвентар от един недобре познат за нашата археологическа наука период III-II век пр. н.е. В тях беше намерена вносна и местна керамика. По-важните находки са две амфори от Родос с печати, шест фибули, четири от които са сребърни, огърлица от 1200 стъклени мънисти, железен меч и зарче от глина.

И.ПАНАЙОТОВ, Н.ГИЗДОВА, Б.КОЛЕВА

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКАТА КРЕПОСТ В м."АЛКОВ КАМЪК" ПРИ с.КОСТАНДОВО, ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

Разкопките на тракийското селище в м.Алков камък продължиха и през 1978 година. Работата бе съсредоточена в източния и централен сектори.

ЦЕНТРАЛЕН СЕКТОР. На дълбочина 1,8 м се попадна на културен пласт принадлежащ към старожелязната епоха. Открити бяха два строителни хоризонти. В първото строително ниво се откри под на жилище, чийто размери за сега не могат да бъдат определени. При вдигане на падналата стенна мазилка, която беше силно обгоряла при пожар, на пода бяха намерени 8 съда, от които са възстановени 3, всичките изработени от лошо пречистена глина, украсени с релефена лента прекъсната с коси нарези, един двоен съд и двойноконусовиден пръслен. От втория жилищен хоризонт бе разчистено съоръжение с кръгла форма. То бе изградено върху подложка от дребни камъни, отгоре измазани със слой глина, по края с ръб с ширина 0,1 м. Върху него на няколко групи бяха намерени фрагменти от керамика, работена на ръка от лошо пречистена и изпечена глина, характерна за старожелязната епоха.

В източната част на този сектор продължи разчистването на зидовете, разкрити през миналите сезони. Разчистена бе северната част на зида от римската епоха. По средата му се установи запълване с камъни - вход, който е бил затворен. До него се разкри втори зид, деб. 1,75 м. Разкритите зидове са двулицеви по средата запълнени с камъни-емплектон. В югоизточната част на сектора се оформи помещение с размери 3,5/8 м. В него бяха открити долиуми, което ни дава основание да приемем, че това помещение е било използувано като стопанско. При разчистването на зидовете откритата в насипа керамика, макар и в незначително количество е предимно римска.

ИЗТОЧЕН СЕКТОР. Продължи разчистването на насипа с черен цвят на площ от 80 кв. м, което ни дава основание да приемем, че е станало голям пожар. Открити бяха 30 цели и фрагментирани оброчни плочи на Хера, изработени от дребнозърнест и силно ронлив мрамор, поради което на някои от тях образите са силно изтрити. На нито една от оброчните плочи не бе открит надпис за посвещение. Досега в тази част на обекта са намерени общо 50 оброчни плочи. Открити са и 25 оловни медальона с надпис за посвещение, аналогични на тези от светилищата на нимфите при с.Огняново и на Хера при с.Дюлево, Пазарджишки окръг, 25 бронзови игли, вероятно използувани за лекуване, сребърни гривни, пръстени, глинени лампи, ножчета, връх на копие и монета от римската епоха.

Установената стратиграфия на обекта се потвърди и през 1978 година.

Ив.Венедиков, М.Домарадски, Иван Карайотов

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКАТА КРЕПОСТ "МАЛКОТО КАЛЕ" И ПРИЛЕЖАЩИТЕ И НЕКРОПОЛИ

През месец юли 1978 г. продължи археологическото проучване на тракийската крепост "Малкото кале" /14 км. югозападно от Созопол, 6 км югозападно от с.Равадиново/. През този сезон на самата крепост бяха извършени само довършителни работи. На по-широк фронт продължиха изследванията в двата некропола на крепостта.

На крепостта бяха смъкнати ребрата между отделните квадрати и бяха проведени контролни стратиграфски наблюдения, които потвърдиха изградената в течение на преходните кампании стратиграфия. При почистване на повърхността с цел заснемане на предполагаемия вход към крепостта в югоизточната част беше открит още един екземпляр бронзова монета с изображения на бронзовата статуя на Аполон от Каламис /в.И.Карайотов,Бронзова монета с изображения на статуята на Аполон от Каламис, сп. Археология кн.4 от 1976 г./. Сред останалия материал заслужава да отбележим многобройните фрагменти халщатска керамика, печати върху елинистически керемиди, амфори и др.

В некропол № I югоизточно от крепостта бе изцяло проучен каменен кръг № 1 - най-големият в некропола /диаметър 15 м/. Близо до центъра в югоизточната четвъртина на дъното на яма с неправилна четириъгълна форма бе открито погребение чрез изгаряне в глинена урна, работена на грънчарско колело. При урната се откриха две сивочерни купи също работени на грънчарско колело.

По формата на тези съдове, намиращи аналогии със съдове от некропола на Аполония и една глинена лампа, открита при предходните кампании погребението датира от втората половина на 4 век пр.н.е. В некропол № 2, който всъщност се оказа предполагаем некропол бяха напълно проучени 5 каменни могилки. В нито една от тях не се откри значителен археологически материал. Само в каменна могилка № 3 в каменния насип и под него открихме фрагменти от късноантична керамика. Това според нас е достатъчно доказателство, че в случая с този предполагаем некропол имаме каменни струпвания, които не са резултат на погребален ритуал, а са свързани с някаква друга дейност на човека, чийто характер остава неизяснен.

През 1979 год. разкопките на крепостта "Малкото кале" и некропол № I ще продължат в по ограничени размери.

М.Миланов, В.Младенова, Ю.Дончева

АРХЕОЛОГИЧЕСКА ЕКСПЕДИЦИЯ "ЛЕСКОВЕЦ 78"

През настоящия сезон продължи археологическото проучване на градището и некропола край с. Лесковец, Михайловградско. Две групи от специалисти и работници проучваха паралелно крепостта и могилния некропол.

На източната тераса на крепостта бе заложен сондаж 5х25м, който обхващаше частично крепостния зид. В този участък се установиха два етапа на изграждане на крепостната стена. По-късният зид частично възсяда първоначалния. Двата зида са изградени от различни по големина ломени камъни, споени с калов разтвор, като разтворът на по-късния зид съдържа варовикови ядра и червен пясък, даващи впечатление за червен хоросан. В сондажа се откри голямо количество разбъркан строителен материал /камъни и фрагменти от глинена замазка/ от разрушения крепостен зид и други постройки. Стратиграфията е нарушена. Изобилие на материали от ранната желязна епоха до края на късната античност.

По-интересни находки: 12 бронзови монети, 4 бронзови фибули, 1 желязна фибула, умбо от щит, глинена главичка на мъж /вероятно апликация към съд/.

В некропола бяха регистрирани нови могили /общо до сега 15/. През сезона 1977 г. бе проучена могила № 2, в която се откриха един първичен гроб /частично разрушен от иманярски изкоп/ и два вторични – урни. Могилният насип е от камъни и пръст, като в основата си представлява каменен кръг и концентрична на него окръжност. През настоящия сезон бяха проучени цялостно две по-малки могили. Могила № 9 е със сериозни иманярски разрушения. В нея е извършено погребение чрез трупоизгаряне във от могилата. Останките са били събрани в урна, оградена с каменен кръг, към който е прилепен полукръг, заграждащ част от костите и пепел. Инвентарът е разпръснат от иманярите – 2 накрайника за копия, 1 втулка и предмет, вероятно от въоръжение.

В могила № 12 бе открит гроб на воин, погребан чрез трупополагане. Могилният насип е от камъни и пръст. Като гробни дарове са положени: 2 върха за копия, 2 шпори, комплект голям и малък нож, гривна, фибула, глинени съдове и други дребни предмети. Гробът може да се датира III-II век пр.н.е.

Ив.Панайотов, В.Мирчев

РАЗКОПКИ НА КУЛТОВО СЪОРЪЖЕНИЕ В м. "СТАНИЛОВО БЪРДЕ",
с. БОРИНО, СМОЛЯНСКИ ОКРЪГ

Разкопките се проведоха от 1 до 22 юли 1978 г. Целта им беше да се проучи архитектурата – форма на съоръжението, начин на градеж и по възможност да се открият датиращи материали.

Култовото съоръжение е изградено от местен камък и има кръгла форма. То беше разделено радиално на четири сектора. Проучването започна отвън към центъра. Във всички сектори бяха открити и почистени външните лицеви страни на градежа. Те са запазени в един ред, суха зидария. Външните лица на камъните са

грубо обработени. В градежа където е било възможно са включени и материкови скали. Вътре в съоръжението започна разчистването на разсипа на стените. До завършване на разкопките /по съображения на ОИМ - Смолян с десет дни по-рано/, не бяха разчистени вътрешните лица на зида. Находки не се намериха. Бяха открити отделни малки и нехарактерни фрагменти от работена на ръка керамика. Преди девет години до обекта случайно е била намерена елинистическа монета.

В.Велков, А.Фол, А.Милчева, Л.Гетов, М.Домарадски, Д.Гергова-Домарадска, Н.Танчева-Василева, д-р Сл.Чолаков

РАЗКОПКИТЕ В КАБИЛЕ

През 1978 г. продължиха разкопките на тракийския град Кабиле. Разкрити са нови части от всички периоди на развитието на града.

Разкриването на сградата на акропола продължава. Тя оформя югозападната част на тракийския град. От нея излизат крепостните стени на града по склоновете на "Зайчи връх" в северната и източна посока. Основата на сградата не е достигната. На дълбочина до 1 м се откриват много фрагменти от строителна керамика /IV-III в./. Открити се и монета от III век пр.н.е., също два амфорни печата /от о-в Тасос и др./ фрагменти от вносна гръцка керамика /IV-III в./ и от местна керамика /елинистическа епоха/. Източната стена е оформена с каменни блокове, както и другите, но са използувани и местните скали. В една от тях бе открита издълбана ниша, която се затваря с две малки каменни блокчета, добре издялани за да покрият отвора. Цялостното разкриване на скалата, върху която бе открито изображението на богинята Фосфорос разкри нейните функции: тя в същност представя свещена скала, светилище, където са били извършвани култови действия. Западната й част, която е свързана със сградата е

изсечена изкуствено, така че се получават три дълбоки улеи, по които се е изтичвала течност, събирана на върха на скалата. Единият от улеите е преграден изкуствено, така че се образува малко басейнче. Над него - скална ниша /дълб. до 30 см/, насочена точно на запад. В нея се откри дъно на глинен съд, силно обгорял. Съдът е бил работен на ръка. Край скалата е оформена пътека, която от портата води до сградата. Оформя се топографията на акропола, скалната порта, основното светилище на града, резиденцията на владетеля. Очертават се основи и на други сгради./В.Велков/

Разкопките по някои видими на повърхността каменни блокове по северните и източни склонове на "Зайчи връх" разкриха останки от тракийската крепостна стена. В изкоп М 43/7 се откриха стените на правоъгълна външна кула и стените на крепостта. Откритите отделни находки в масов материал сочат, че тук се работи в елинистическа пласт. /М.Домарадски/ В най-ниската равнинна част на терена в непосредствена близост до м."Азмак" се разкриха останки от същата крепостна стена, която тук под прав ъгъл се насочва в югоизточна посока. Тя е разкрита на около 40 м шир. 2,40 м.Външните й страни са изградени от различни по големина грамадни необработени каменни блокове в суха зидария. Пълнежът е от по-дребни камъни и пръст. Югоизточният сектор е граден с по-дребни правоъгълни блокчета, подредени в правилни редове. В пласта около стената се откриват фрагменти от тракийска керамика, гръцка керамика, амфори, които се отнасят към V-IV век пр.н.е. През римската и ранновизантийска епоха около стената са били изградени керамични пещи. Тези открития установиха точно двата начални пункта и една кула по средата на западната крепостна стена на тракийския Кабиле /от акропола по склона до м."Азмак/./А.Милчева/

Приключи проучването на голямата стопанска сграда кв.40 и 39 - дължина 37, 35 м. и ширина 12,45 ориентирана в посока северозток и югозапад. Проучено бе изцяло вътрешното пространство с площ около 300 м2. При максимална дълбочина бяха проследени културните напластявания: изградената през втората половина на III век от н.е. сграда е фундирана в пласт от ранната елинистическа епоха. Открити бяха частично запазени основи от елини-

стически сгради, градени от камък на калов разтвор, голямо струпване на елинистически керемиди, фрагменти от гръцка червенолакова керамика, монети от Лизимах, Север IV, от Амфипол и местни от Кабиле. В този сектор е открит периодът на Кабиле, съвременна Севтополис.

Започна планомерно и системно проучване на могилния некропол от елинистическата епоха /на 2 км южно от античния град/ където през 1963 г. А.Милчева и през 1977 г. от Л.Гетов вече са разкопани богати погребения. През 1978 г. е проучена една могила: погребение с кремация, извършена извън могилата. Богат гробен инвентар - 24 глинени съда, стъклен алабастрон, бронзово огледало, златни и сребърни украшения. Преобладава керамика /местно производство/ на ръка и грънчарско колело и вносна гръцка керамика, III век пр.н.е. /л.Гетов/

Разчиства се пространството около голямата базилика, при което се откриха две керамични пещи. Открит е богат и разнообразен керамичен материал от V-VI век. /А.Милчева/

Продължава разкопаването на голямата късноантична сграда в сектор III /североизточно на Хисарлъка/. Досега се откриха над 10 цели и фрагментирани питоси. В два от тях /още през 1974 година/ бе открито овъглено жито. В една амфора /VI век/ се откри и овъглено просо. Самата сграда показва следи от редица преустройства в западната си част. Вероятно е била използувана като склад между другото и за зърнени храни. При нейното разчистване бяха открити основи на по-ранна сграда от I-III век /дължина 18,80 и ширина 6,60 м/ силно разрушена от късноантичната сграда. В едно от откритите три помещения се откри пещ за битова керамика, силно разрушена. Тя в същност се намира в близост до откритата тук голяма пещ за керамика. Откритите многобройни фрагменти и цели съдове от римската епоха посочват, че може би тук е бил керамичният център през I-III век. Западно от късноантичната сграда се откри култова площадка /трета поред/. Тя е изработена от глина с щемпелувана украса, която оформя мрежата от правоъгълници, в някои от които са разположени шестлистни розети /Н.Танчева-Василева/.

Продължава проучването на средновековния некропол в сектор II, в близост до северозападната порта на града. Погребенията са извършени в развалините на портата и крепостните помещения. Досега са открити общо 204 погребения, извършени чрез трупополагане по християнски обряд, с някои частични отклонения в отделни случаи. Оскъден погребален инвентар. Интерес представят фрагменти от тъкан, открити при черепа на гроб № 156. Тъканта е от украса на женска шапка, отпред над челото, с посребрени и позлатени нишки и мотив от равнораменни кръстчета. В центъра е било закачено малко метално украшение. Орнаментът от кръстчета е образуван от златисти нишки върху червена вълнена основа. Подобни фрагменти от украси на шапки са известни от Велико Търново, Червен, Крумово кале и др. Находките датират некропола в периода XII-XIV век /Н.Танчева-Василева, д-р Сл.Чолаков/.

Хр.Джамбов, арх.М.Матеев

РАЗКОПКИ И ПРОУЧВАНИЯ НА ФОРУМНИЯ КОМПЛЕКС НА ФИЛИПОПОЛ

Разкопките при форумния комплекс на Филипопол, през 1978г. бяха ограничени поради окончателното завършване строежа на Поменската палата. Извърши се цялостно благоустрояване, настилане и озеленяване на района, включително и на терена на разкопките.

Разкриха се части от настилката на ареата при югоизточния ъгъл на стилобата на колонадата, изградена от ломен камък на пясъчна основа. Тя е на нивото на първоначалното застрояване на агората и е с 1,20 м по-ниско от мраморната настилка на ареата от по-късната римска епоха. Тук отточните води от ареата преминават през стилобата от пясъчник, чрез оформен в камъка канал и през амбулацията и помещенията със зидан канал върху монолитен улей покрит с каменни плочи.

Проучванията източно от пропилеите достигнаха средновековен зид граден от камък и червен хоросан. Основите на зида са положени дълбоко върху самите стъпала на пропилеите. Дългата страна на зида е успоредна на фасадата на агората, а късите за-

вият перпендикулярно към нея. Вероятно тук при ползване част от античните зидове се е оформяло помещение през което ниско е преминавал водопровода и наблизо канализация. Материалите,които са намерени около помещението са оскъдни: мраморни и керамични фрагменти. По тях не може да се съди за предназначението на сградата. Предстои цялостното й разкопаване.

Разкопките и проучванията при агората през 1978 г. както и допълнителните сондажи в района, дадоха нови сведения за разположението, размерите, архитектурната концепция и оформление на този голям античен паметник. Всички необходими материали за предстоящата консервационна работа се предоставиха на НИПК.

Л.Ботушарова

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "ЮЖЕН ВХОД" /ДЖАМБАЗТЕПЕ/ В ПЛОВДИВ

На "Джамбазтепе", над южния вход на съвременния тунел в Пловдив, археологическите разкопки продължиха със задача да се проучи кавеята на театъра. Разкриха се останките на кавеята, западния парадос и частично на оркестрата, в резултат на което се направиха следните констатации.

Кавеята се разпределя в два ранга, отделени помежду с диазома и повдигнати с подиуми. Амфитеатралните редове се просичат от стълбища, които разпределят кавеята в радиални сектори.В долния ранг се установиха шест радиални сектори. Горният ранг е от дванадесет радиални сектори,като в единия се оформява входът на кавеята, който извежда на диазомата. С разкопките през 1978 год. се изясни оформлението на кавеята в нейния хоризонтален и вертикален план.

Л.Ботушарова, Е.Кесякова

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ ДО ПЛ."ЦАР ШИШМАН" /СТОМАТОЛОГИЧЕСКА ПОЛИКЛИНИКА/ В П Л О В Д И В

Разкопките са продължение на спасителните разкопки извършени през 1977 год. във връзка със строежа на Окръжна стоматологическа поликлиника в Пловдив. През 1978 год. проучванията се заложиха със задачата да се разкрие улицата с тротоарите и участъците от крепостните стени на Филипопол. В площ от 1,200 кв.м.се разкриха останките от улицата с тротоари със сградата към източното амбулацио, една неизвестна досега улица от градската мрежа и източната порта на Филипопол.

С новите археологически проучвания се засвидетелствува за първи път един цял комплекс от планирания и укрепен Филипопол през IV век н.е. Направените археологически разкрития фиксират два нови пункта в плана на античния град: изходната улична артерия и Източната порта на Филипопол. Получените данни от разкопките корегират изказаното мнение за площад и храм на здравеносните божества в тази площ.

Т.Иванов, А.Балканска, Е.Генова, Т.Ковачева и В.Найденова

РАЗКОПКИ В ЕСКУС

В римския и ранновизантийския град Улпия Ескус при с.Гиген Плевенски окръг се работи през юни, юли, август и септември.

Първият главен резултат е откриването на дълго търсената главна улица с посока север-юг /кардо максимус/, която тангира западната дълга страна на форумния комплекс. Другата главна улица с посока изток-запад /декуманус максимус/ тангира южната му страна. Този градоустройствен план се различава от плана на Никополис ад Иструм при с.Никюп, Великотърновски окръг, където кардо максимус преминава през целия град, а декуманус максимус пресъсва при агората и продължава на запад от нея. Кардо максимус в Ескус е постлан с речна чакълеста настилка, докато всички открити досега улици в града са покрити с големи варовикови плочи. Навярно се касае за по-късен строителен период.

Също така беше частично разкопана една улица с посока изток-запад /декуманус/, която започва от кардо максимус и се отправя на запад.

Вторият главен резултат е попълването на плана на голямата продълговата сграда, разположена непосредствено на север от форума, дълга колкото е ширината на форумния комплекс /100 м/. Тя се състои от три силно издължени кораба, като северният кораб

още не е разкрит, но той може да се очаква със сигурност. Влизането в корабите е ставало откъм кардо максимус. Характерна особеност е средният кораб, който е на два етажа. Разкрит е целия южен стилобато няколко кръгли бази и кръгли колони и капители на място или в близост, които показват, че долният етаж на кораба е представлявал коринтска колонада от кръгли колони. Намери се западната част на северния стилобат на същия кораб с кръгли бази на място. Между кръглите колони бяха нападали фрагменти от паралелопипедни варовикови пиластри, високи вероятно около 4 м лицевата страна /вътрешната/ на които представлява висок релеф - /0,17 м/ на кариатиди - млади жени, облечени в препасан пеплос и дълъг хитон. Лявата ръка е спусната надолу покрай тялото, а дясната ръка е вдигната и прикрепва калатоса /кошницата/ на главата на жените. Над кариатидите следва коринтски капител от акантусови листа, които сякаш излизат направо от калатосите. През 1978 г. бяха открити няколко фрагмента от кариатиди, които дават възможност да реконструира първоначалният изглед и размери на пиластрите и на кариатидите. Височината на кариатизите е 2,37 м. Те стъпват върху профилиран постамент, изработен от същия монолитен варовиков блок. Височината на постаментите не е още установена. Важното постижение е установяването на мястото на кариатидите в устройството на сградата. Няма никакво съмнение, че те принадлежат към втория етаж на средния кораб на сградата. В самото начало средният кораб има правоъгълно преддверие, оформено от кръгли колони и пиластри с кариатиди. Въз основа на плана сградата може да се изтълкува като гражданска трикорабна базилика от елинистически тип, изградена след средата на II век може би през втората половина на века.

Откритите римски бронзови монети показаха, че сградата била опожарена от готите през 376-378 година.

Разкопките през следващите години ще продължат до окончателното разкриване и изследване на тази важна обществена постройка. За сега това е втората разкопана гражданска базилика в рим

ски град в България след базиликата при агората на Никополис ад Иструм.

Т.Иванов и М.Цочев

РАЗКОПКИ В НИКОПОЛИС АД ИСТРУМ

Разкопките и проучванията бяха съсредоточени в няколко сектора: агората, вън от агората, северната порта и крепостна стена. Те се извършиха през юли, август, септември и октомври с малки прекъсвания.

Бяха направени нови допълнителни изследвания върху устройството на агората, като бяха намерени каменни пиластри покрай южната и източната колонада, които поддържали голямата тежест на варовиковата колонада. Такива пиластри се откриват за първи път при градски площад на римски град в България.

Непосредствено на север от градския съвет /булевтерион/ се разкрива голяма правоъгълна зала, влизането в която ставало от изток, откъм трикорабната гражданска базилика. По средата по посока изток-запад сградата имала зидани със смесена зидария пилони, които поддържали втория етаж. Постройката претърпяла някои поправки следствие опожарявания и разрушавания. Тя била пострадала от готското нашествие в 376-378 г. Разкопките продължават.

На изток от агората, от кардо максимус, между декуманус, южния декуманус на агората и първото кардо на изток от кардо максимус се простира правоъгълна сграда, дълга 70 м, а с четирите ъглови еркери - 72 м и широка 28 м. Т.е. тя заема една инсула. Западната й къса страна била разкопана още от В.Добруски през 1905 и следващите години. Издадените навън еркери завършват горе с триъгълен фронтон с изображение на щит и две

кръстосани копия. Досега са известни трите фронтона /без югоизточния/. През 1978 г. се разкри част от източната страна на постройката, кардото и кръстовището на кардото с декуманус максимус.

Северната порта /западната половина/ беше открита още през 1968 г. През 1978 г. беше разкопана източната половина. Портата има външна двукрила, въртяща се дървена врата и вътрешна движеща се врата /катаракта/. Беше установено, че кардо максимус, който започва от северната порта само след няколко метра от портата променя посоката като прави малък завой и поема посоката, която сега се вижда покрай източната страна на агората.

Бяха започнати разкопки на втората полукръгла издадена навън кула, на северната крепостна стена, броена от северозападната ъглова кръгла кула. Кулата е много разрушена и не може да се разкрие нейният план. Това ще стане през следващата кампания. Проучването на укрепителната система на Никополис ад Иструм има голямо значение за историята на крепостното дело на римляните в Мизия и Тракия.

М.Чичикова, Ал.Димитрова-Милчева, В.Найденова, Б.Султов, В.Божилова

РАЗКОПКИ НА БЪЛГАРСКАТА ЕКСПЕДИЦИЯ В НОВЕ

Изследванията на българската експедиция в НОВЕ през 1978г. бяха съсредоточени в три главни сектора:

1. Източната порта на Нове I
2. Форумен комплекс
3. Спасителни разкопки в квартал VIII А извън западната крепостна стена

Разчистването на източната порта на НОВЕ I продължи под ръководството на Върбинка Найденова. Портата е силно разрушена,

но запазените блокове от стените и разкритите от декуманус максимус и от виа сагуларис позволяват да се установи трасето на най-ранната източна крепостна стена и се очертае ясно планът на първоначалния римски лагер.

При разкопките по източната граница на форума, ръководени от Виолета Божилова, беше разкрита част от силно разрушени помещения и от зидан канал с посока север-юг, който води към Дунава. Намерена беше в изобилие ранна римска керамика и много фрагменти от късноантични съдове.

Важни резултати бяха придобити и при разкопките на търговския комплекс разположен на север от Форума, ограничен от изток и от юг от двете централни улични артерии - кардо максимус и декуманус максимус. Разкопките извършвани под ръководството на Ал.Димитрова-Милчева позволиха да се установи, че комплексът е бил затворен и от запад с улица. Пред южната фасада на сградата се откри настилка от големи каменни плочи, която вероятно принадлежи на декуманус максимус.

През 1978 год. започнаха спасителни разкопки в квартал VII А, разположен на около 100 м извън града, край западната крепостна стена, на равна тераса край брега на Дунава. През 1978 година разкопките се извършиха под ръководството на Мария Чичикова и Богдан Султов. Разкопана бе площ от 600 кв.м на дълбочина 2 м. За сега са разграничени четири културни пласта. Към найдолният принадлежат останките на голяма сграда с вътрешен двор, настлан с каменни плочи. Върху разрушената и опожарена сграда се откриха 25 погребения извършени чрез трупозаравяне в гробове, оформени от тегули или от камъни. Открити бяха зидове и от по-късни постройки. С последния четвърти период се свързват зидчетата от помещения, чийто основи се явяват на 30 см от повърхността и останките от тухлена подова настилка. Намерените монети са от края на II век до първата четвърт на V век. Между разнообразните находки - глинени лампи от III и IV век много фрагменти от керамика от IV век тухли и керемиди с печата на I италийски легион, особен интерес представя една малка статуарна група върху богато украсена кръгла поставка изработена от кост.

Стефан Парнишки-Пуделко /Познан/

РАЗКОПКИ В НОВЕ НА АРХЕОЛОГИЧЕСКАТА ЕКСПЕДИЦИЯ НА ПОЗНАНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

През 1978 година работата на полската експедиция бе съсредоточена на западната страна на форума при раннохристиянската базилика, която бе открита през 1976 година. Базиликата е строена от камък и има размери 40,60 м дължина и 24,20 м ширина. Това е една от най-големите раннохристиянски базилики, познати досега в България. Тя е трикорабна, триапсидна. Най-голяма е апсидата на централния кораб, която има ширина 9 м. Всеки кораб има самостоятелен вход от западната страна на базиликата. Стените на сградата са били измазани с цветна мазилка и облицовани с мраморни плочи, а подът и настлан с каменни плочи в западната половина и с тухли - в източната. В апсидата на южния кораб бе открит много добре запазен кръстовиден басейн за кръщаване, изграден от тухли. На дъното му бе намерена мраморна чаша, а край него - каменен съд за светена вода. Край външната страна на югозападния ъгъл на базиликата се откри каменен гроб без следи от погребение, а във вътрешността на базиликата - каменни плочи с латински надписи от II - III в.

Д. Николов, Д.Янков

ПРОУЧВАНИЯ НА ОБЕКТ "ФОРУМ НА АВГУСТА ТРАЯНА" СТАРА ЗАГОРА

През 1978 година бяха извършени сондажни проучвания във връзка с консервационно-реставрационните работи на обекта.

При западната порта, непосредствено до северната й страница бе разкрито първоначалното ниво от II век на каменната настилка. Тук то е на 48-50 см по-ниско от нивото на настилката

с коловозите. Това преустройство трябва да се свърже с времето след първите готски нахлувания - към първата половина на IV век. На 1,5 м западно от портата бе разкрит водопровод с посока север-юг. По всяка вероятност той е едновременен с градежите от IV век и е отвеждал вода извън крепостното пространство.

В други два сондажа в този сектор бе разкрито съоръжение за събиране и отвеждане на дъждовните води от междустенното пространство. Северно от портата бе разкрит дренаж от дребни речни камъни с наклон на юг. По продължението му, под настилката на портата беше открит отводнителен канал със светъл отвор 0,5 х 0,6 м на дълбочина 0,35 м от нивото на настилката. Направата на дренажа и канала е свързана със строителството на външната крепостна стена - т.е. - края на V, началото на VI век.

При сондажните проучвания в префурниума бе установено трасето на един от отводнителните канали на термите - този,който е събирал водите от западните помещения. Пак в западния край успоредно на оградния зид на банята бе разкрита част от канализационна система, обслужваща по всяка вероятност тоалетните на банята.

Непосредствено до южния ограден зид на термите беше открита и проучена пещ за керамика. Тя е била полувкопана с елепсовидна форма с размери 1,3 х 0,9 м. Скарата е имала една кръгла подпора - сива глинена тръба с диаметър 12 см. Горната камера на пещта е била разрушена. Новооткритата пещ може да се датира към V-VI век.

Д.Николов, Д.Янков

РАЗКОПКИ НА КРЕПОСТНАТА СТЕНА НА АВГУСТА ТРАЯНА - ВЕРЕЯ

През 1978 г. продължиха проучванията на крепостната стена на Августа Траяна - Верея.

А/ Разкопки южно от ОНС

Тук беше разчистено трасето на стената в сектор с дължина 17 м и ширина 11 м. Вътрешната стена е запазена на дълбочина 1,4 м от повърхността, а от основата на височина 1,2 м. На тази височина е следвал тухлен пояс, сега разрушен. Дебелината на стената е 3,2 м като следи от по-късни преустройства не бяхе отбелязани. На разстояние 6,5 м от вътрешната стена бе проследено и трасето на външната крепостна стена, която на това място бе изцяло разрушена от късносредновековна баня /XVII-XVIII век/. След проучването на стените, специална комисия реши на това място те да бъдат възстановени и експонирани по подходящ начин.

Б/ Разкопки на триъгълна кула - ул."Иречек" 31

Проучванията на тази кула бяха проведени на два етапа - през 1976 г. когато бе разкопана западната й част и през изминалата година, когато завършиха проучванията. Кулата има форма на равностранен триъгълник с вътрешни размери 4,7 м. Дебелината на стените е еднаква - 1,8 м. Входът на кулата е бил от юг - през крепостната стена, към която е била залепена тя. На западната стена бе разкрита и малка врата-потерна с ширина 1,2 м. Стените на кулата и крепостната стена на това място не бяха запазени, но от подложката на градежа, може да се предположи, че те са били изцяло тухлени. Това е първата триъгълна кула открита в Августа-Траяна-Верея. Тя е пристроена през втората половина на V век.

Я.Младенова, Й.Атанасова, В.Найденова, Б.Божкова, Л.Пашански

РАЗКОПКИ В РАЦИАРИЯ

Редовните археологически проучвания на Рациария започнаха през 1976 г. Тогава бе разкопан малък сектор от западната крепостна стена и намиращите се непосредствено до нея части от сгради от четири строителни нива.

С разкопките през 1977 г. крепостната стена бе разкрита в продължение на 50 м като на юг бе достигнато до кула.

Кулата бе разкопана през 1978 г. Тя е голяма, правоъгълна и се издава пред куртината. Вътрешната й размери са: дължина - 10,10 м /дебелина на стените 1,90 м/ и ширина - 7,80 м /дебелина на стената 2 м/. На нивото, на което се слезе - 2,50 м от съвременния терен, кулата е запазена само в субструкция и то не цялата, а отделни части. В североизточния ъгъл се вижда, че е конструктивно свързана с куртината. Изградена е от ломени камъни с хоросан с по-едро и по-дребно счукани тухли. Хоросанът няма изразен розов оттенък.

В даден период, след разрушение, кулата е била стеснена, като вътре в нея е била изградена нова кула, долепена плътно до старата. Има вътрешни размери: дължина 7,50 м /дебелина на стените 1,50 м/ и ширина - 4,55 м /дебелина на стената 1,75 м/. Вътрешната кула е запазена почти цялата на височина до 0,60 м от суперструкцията. Изградена е от ломени камъни, но в градежа са употребени вторично късове и цели тухли. На камъните са обработени само лицата. Фугите са плътно измазани и покриват и част от камъните. Хоросанът е по-наситен с по-дребни тухлени частици и е с розов оттенък.

Според историческите сведения, археологическите данни и монетните находки за сега изграждането на крепостната стена и на разкритата кула би трябвало да се постави в края на III век след избирането на Рациария за главен град на провинция Крайбрежна Дакия, а изграждането на вътрешната кула след хунските нашествия от края на първата половина на V век.

Теренът южно от кулата на протежение около 40 м бе разкопан на дълбочина до 1 м. На много места се попадна на зидове от по-късни строежи /V-VI в./.

През 1978 г. в проучванията на Рациария взе участие и екип от специалисти от Университета в Болоня в състав проф.Дж. Сузини, М.Болини, А.Донати, Д.Джорджети и Ф.Мартели. Във връзка

с издирването на пристанището на Рацирия италианската група направи малък сондаж в северозападната посока вън от крепостната стена, където се попадна на настилка на път.

В проучванията взеха участие техническите сътрудници на колектива – М.Лилова, Т.Никова и арх. К.Вачева.

Д.Станчев

РАЗКОПКИ НА СЕКСАГИНТА ПРИСТА

През втората половина на м.септември 1978 година се проведоха разкопки на кастела Сексагинта Приста при Русе. Проучваният бяха съсредоточени в двора на ДНА върху площ от 175 м2. Достигната е дълбочина 2 м. Разкопаният пласт представляваше насип от пръст, примесена с необработени и полуобработени камъни, фрагменти от керамични съдове принадлежащи към античността, ранното средновековие и турската епоха.Насипът от пръст и културни останки е направен в по-нова време при изпълване и подравняване на сега съществуващото дворно пространство.

По-значителните находки, придобити от разкопките са част от латински надпис, тухли с печати на XI Клавдиев легион и фирмата "Руморид".

Т.Иванов, Л.Русева-Слокоска, П.Алякова, Л.Стайкова

РАЗКОПКИ В ГЕРМАНИЯ

Продължи проучването на източната порта. За времето от 7.VII.до 16.IX. бе разкрита част от вътрешността, западно от южна кула, с ширина 12 м.

Покрай вътрешното лице на крепостната стена, ориентирани с плана й се разкриха помещения, които опират на фуга ме куртината и зида на южната стълба. Помещенията имат правоъгълна форма, с надлъжна ос север-юг. Техниката на градеж е еднаква с та-

зи на зида на стълбата – речен и ломен камък на хоросан примесен със счукана тухла. Открие се и част от тухлен пояс. Във височина градежът продължава с кирпич, около който се документира дебел горял културен пласт, с голямо количество фрагменти ранновизантийска битова керамика и бронзови монети от Теодосий и Юстиниан. В насипа бе открита и златна монета от Анастасий.

На 2,90 м западно, успоредно на първите, се разкриха зидове, принадлежащи вероятно на втори ред помещения. Запазени са в субстракция на камък и кал. Тези помещения може би ще се определят като жилища от ранновизантийската епоха, отговаряща на надзида във височина с кирпич при първите. В горните пластове, вред обрушен строителен материал от крепостната стена се намериха и фрагменти средновековна битова керамика, принадлежаща към времето на Първа българска държава.

Продължи разкриване и на куртината на крепостната стена в южна посока. Непосредствено до първата, от външна страна се разкрива долепена втората, строена при Юстиниян в известните техники.

Разкрита бе и малка част от гравната улица, определена в настоящия етап на проучване като декуманус максимус. Настилката във вътрешността от големи каменни плочи поради разрушения – липсва.

Настоящата кампания документира различните строителни периоди.

Л.Русева-Слокоска, Л.Стайкова

РАЗКОПКИ НА ГРАДСКА КРЕПОСТНА СТЕНА НА ПАУТАЛИЯ

Поради неосвобождаване на терени работата бе ограничена с един сондаж в частно дворно място на ул."Хр.Ботев" № 30.Южно от източната порта направихме опит за разкриване на част от южната кула, в резултат на прогнозираната през миналите кампании ширина на главния вход на портата.

На 0,75 м от съвременното ниво се разкри част от крепостната стена, градена в известната техника "опус имплектум".Доку-

ментирано бе голямо разрушение. В насипа преобладаваха обрушени строителни материали – фрагменти тухли – обработени каменни блокчета-туфели, голямо количество хоросан примесен със счукана тухла. Вътрешното западно лице бе запазено в оригиналния градеж с малка височина от два реда туфели над ниво банкет, на които следваше ремонт от ломен камък и фрагменти тухли на спойка варов хоросан, открояваща се от тази на емплектона. Разкритата голяма дебелина на крепостната стена над 5,60 м /в емплектон/, показа, че се намираме в сектор куртина – стена на кула, кръглата, южна. Разкритата дебелина на пилоните при входовете в северната половина не надвишава 4 м.

Разкритото, независимо ограничените размери, указва мястото на фланкиращата от яг портата кула/ в настоящия етап на проучване/ и потвърждава изказаното предположение за ширината на главния вход на портата 4,5–5 м и общата ширина на трите входа /между кулите/ 12–13 м.

Л.Русева-Слокоска, Л.Стайкова

РАЗКОПКИ НА КЪСНОАНТИЧНАТА КРЕПОСТНА СТЕНА НА ХИСАРЛЪКА – КЮСТЕНДИЛ

Работено е за доизясняване на няколко сектора:

1. Сектор II–А: За първи път бе открит оригиналният главен водопровод на крепостта, идващ от Осоговската планина. Представлява зидан водопровод, който преминава по диагонал в субструкцията на южната крепостна стена, западно от двураменната стълба. Граден е едновременно със стената, като горният засводен край е на нивото на банкета. Има правоъгълен светъл отвор с височина – 105 см и ширина 51,5 см. Ъглите в долния край са заоблени – запълнени с водоустойчива мазилка. Трасето на водопровода във вътрешността е разрушено от по-късни преустройства, от които са останали фрагментирани долиуми. Височината на отвора при външното лице е намалена, като е зазидана горната засводена част и е направено покритие с плочи. Минаващият в непосредствена близост асфалтиран път не позволи да разкрием трасето на водопровода.

2. Сектор II–Б: В подножието на западната стълба на южната крепостна стена бе документирано съоръжение, принадлежащо към по-късен водопровод. Върху разрушените първо, второ и второ и трето стъпала, на фага до крепостната стена е изграден басейн-цистерна, облицован с големи плочести камъни, измазани плътно с водоустойчива мазилка. Съоръжението се свързва с ремонтите на крепостта при Юстиниан, с водопровод върху насип от културен пласт минаващ покрай вътрешното лице на южната крепостна стена. Същото е документирано при публикацията на първоначалното изследване на крепостта 1906–1912 г. като част от водопровода на крепостта, със засводен отвор при помещението с делви, но не се посочва времето на съграждането му. Към ремонтите, но по-рано от Юстиниан трябва да отнесем и известният неправилно определян досега главен водопровод на крепостта, части от който са разкрити между двете триъгълни кули, външно от южната крепостна стена.

3. Сектор X. Северно от кръгла ъглова кула № 20 и южно от новоразкритата порта на уширението в североизточна посока за първи път бе документиран по-ранен от крепостната стена градеж. Върху скалистия масив, прорязани от субструкцията на куртината се разкриха части от сграда-помещение с тухлена подова настилка и пиластри, разположено от двете страни на куртината. Фрагментите антична битова керамика, силно заличена римска бронзова монета намерени в горелият пласт над пода отнасят сградата към края на III век след готските нашествия.

Проучванията ще продължат.

С. Йорданов

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ – ОБЕКТ "ДОМ НА СЪВЕТИТЕ" В КЮСТЕНДИЛ

Във връзка със строителството на "Дом на съветите" в границите на резервата Ѕпауталия-Велбъжд" бяха направени археологически сондажи за проверка на културния пласт.

Сондажът с размери 21 х 3 положихме с посока север-юг. Под основата на улицата открихме турски калдаръм с материали от XIX век. По цялото продължение на сондажа се откриха един под друг две горели пласта, разделени с пясъчна ивица. Следите от пожар потвърждават по археологически път сведенията за няколкократно опожаряване на Кюстендил, кораци върлуващите чумни епидемии.

От периода на османското владичество бяха открити хоросанов под, огнища, бъркалки за вар, много керамични фрагменти от лули, гърнци, паници, метални предмети, порцелан и др.

Откриха се обрушени зидове, пещ, изградена от тухли и измазана с глина, трикраки керамични поставки с графитокерамика, голям брой фрагменти от подници, много шлака, прозрачно стъкло и др.

Пещта е засегнала цветна римска мозайка от IV-VI век с растителни и геометрични орнаменти. Върху мозайката се откриха следи от пожар, много римски тухли с розов хоросан по тях, малко фрагменти от антична керамика и няколко антични монети.

Върху мозайката и под нейното ниво в разрушените участъци се откриха средновековни материали, а в турския пласт се откриха фрагменти от антична керамика. Това ни дава основание да мислим, че сме попаднали в някаква яма от по-късни изкопни работи.

Продължавайки в дълбочина установихме, че културния пласт има дебелина повече от 4 м.

Л.Огненова-Маринова, В.Божилова, Г.Александров

РАЗКОПКИ ПРИ СВЕТИЛИЩЕТО НА ДИАНА И АПОЛОН В МОНТАНА

С оглед на предоставянето на обекта за консервиране и експониране продължи разчистването на терасите източно от базиликата. Направена бе и проверка на културните напластявания в С-З ъгъл на базилика, като бе използуван старият изкоп на бившите собственици които бе разрушил този ъгъл на сградата. Профилът на този изкоп документира стратиграфските наблюдения -

два строителни периода като всеки период е последван от пожар и разрушение.

Като градивен материал в една от подпорните стени е била използувана една мраморна скулптурна глава-портрет на мъж. Стиловите особености на портрета позволяват да затираме портрета по време на Юлиево-клавдиевата династия и да го отнесем към най-ранния период от завладяването на района от римляните - I в. от н.е.

Г.Атанасов

РАЗКОПКИ НА КЕРАМИЧНИЯ ЦЕНТЪР КРАЙ с. ПЕТ МОГИЛИ,

ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

При провеждане на разкопките през 1978 г. се установи, че керамичният център продължава и в южна посока.

Керамичните пещи запазват формата и особеностите си. Керамиката е извънредно изобилна. Преобладават амфорите, гърнета и паници.

Керамичният център при с.Пет могили дава важни данни за икономическото развитие на тракийското общество, за включване на траките в силно специализираната икономика на римското общество през II-III век.

Б.Султов

АНТИЧЕН КЕРАМИЧЕН ЦЕНТЪР КРАЙ ПАВЛИКЕНИ

През 1978 година продължиха археологическите проучвания в античния керамичен център край Павликени. Работи се на следните обекти:

а/ Вътрешен двор на вилата

Проучванията бяха съсредоточени около разкрития преди няколко години кладенец. Установи се, че тук е съществувала по-

стара кариера за глина, превърната впоследствие в боклучна яма за бракувана керамична продукция.

б/ Стопанска постройка

На запад от вилата бяха разкрити основите на голяма постройка с верижен план. В едно от помещенията бяха открити железарски и дърводелски инструменти, части от колесници, много гвоздеи и едно огнище. По всяка вероятност, тук е съществувала коларожелезарска работилница.

в/ Архитектурен комплекс

През 1978 година проучванията бяха разширени на запад от вилата. Беше разкрит голям комплекс, съставен от жилищни сгради и грънчарски работилници.

В южната част на комплекса се намира голям двор, ограден с каменен зид. Тук попаднахме на осем грънчарски пещи. С това общият брой на разкритите досега грънчарски пещи край Павликени достигна 40. Те се датират от II-III в.

Б.Султов, М.Почев

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ КРАЙ БЯЛА ЧЕРКВА

Археологическите разкопки се проведоха от 4 септември до 2 ноември.

На изток от постройката № 6, която беше открита през 1977г. разкрихме една постройка, която обозначихме с № 7. Тя е различна от откритите досега, защото е едноделна. Градежът е аналогичен с откритите досега постройки-ломени камъни на калова спойка. Размерите й са 10,90 х 8,50 м.

Също така бе завършено доразкриването на халдъръма на юг от постройка № 6. Той е с обща дължина 13 м и ширина 5,50 м. Отраден е от юг с части от зидове, които можем да свържем с наличието на друга постройка.

Откриването на монета от Константин Велики /306-337/ потвърждава датировката на античния керамичен център - III-IV в.

Г.Александров

РАЗКОПКИ НА АНТИЧНА ВИЛА № 2 и ВИЛА № 3 КРАЙ МИХАЙЛОВГРАД

1. През 1978 година на обект антична Вила № 2, която се намира на 6 км североизточно от Михайловград, бе разкрита ранохристиянска базилика. Наосът е бил изграден върху основите на по-стара сграда от вилния архитектурен комплекс, а от изток е пристроена апсидата, от запад - пронаосът, а в южна посока - други помещения. Апсидата е пристроена по същия начин както апсидата към жилищните апсидални сгради във Вила № 1 и Вила № 2, като източният зид е бил разбит, за да се вмъкнат двата краища на апсидата. Общата дължина на черквата е 30,70 м и шир.7,60м, а с помещенията от юг - 15 м. На 1 м от северния зид в наоса бяха открити 4 зидани бази и мраморни колони. В западното от пристроените помещения с хипокауст бе разкрито кръгло зидано съоръжение, което вероятно служело за баптистерий. В суперструкцията на тези помещения са вградени две мраморни ари, посветени на Херакъл и Марс.

Разрушаването на античните светилища и изграждането на тази черква съвпадат по време /нач.на IV в./ Това се доказва от намерените монети и съпоставянето на черквата с другите ранохристиянски черкви, известни от нашата страна. Черквата във Вила № 2 е ярък пример за приемственост между античната и ранохристиянска архитектура, най-вече с преустройството на една по-стара сграда за черква, а хипокауста в помещенията е направен по същия образец, както в съседните жилища. Тази черква е два пъти по-голяма от черквата във Вила № 1, което отговаря на големината на вилните комплекси и броя на богомолците в тях. Личи, че проникването и насаждението на християнството е ставало със съдействието и намесата на някои от собствениците на вилата. Черквата е била разрушена в 378 година.

2. При продължаване разкопките на Вила № 2 на 5,5 км юго западно от Михайловград, бе разкрита голяма стопанска сграда на 315 кв.м. Вероятно е използувана за сбор на едър добитък, а двете странични на предверието помещения за жилище на скотовъдците.

3. При изкоп на жилище в Михайловград бе открит надгробен паметник с надпис за войник III Флавиев легион, първият такъв от нашите земи.

Сп.Машов

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "РИМСКА ВИЛА" ПРИ с.ДОЛНА КРЕМЕНА, ВРАЧАНСКИ ОКРЪГ

През 1978 год. продължиха спасителните археологически разкопки на римската вила при с.Долна Кремена. През отчетния период бе проучена част от вътрешния двор, на площ от около 250 кв.м.

В разкопаният сектор бяха открити следните по-важни находки: 1. Двуглава херма изработена от плътен бял варовик. По начина на изработка и използувания материал, тя е подобна на откритите от предните години скулптури. Изразните и технически похвати използувани при представяне на косата и очите на хермата ни насочват към началото на III в. като дата на изработването ѝ. 2. Колективна находка от железни оръдия на труда, състояща се от три косера, три копача, една тесла /копанарска/ и един нож. Оръдията на труда сами по себе си не могат да послужат като датировъчен материал, но открити в този обект те получават неговата дата. Материалите намерени по време на досегашните разкопки са в рамките на един кратък период от време - края на II средата на III век.

В.Любенова

РАЗКОПКИ НА ВИЛА "РУСТИКА" В с.ЧЕРВЕНА МОГИЛА, ПЕРНИШКИ ОКРЪГ

През 1978 година продължиха започнатите от 1976 година разкопки на вила "Рустика" в с.Червена могила, Перишко. Към разкритата през предишния сезон част, състояща се от редица по-

мещения разположени покрай западната стена бяха прибавени нови четири. Достигнат бе югозападният край на сградата, която се развива в източна посока под къщите и стопанските сгради на съвременното село. Помещенията на вилата са разположени около един вътрешен двор. Зидовете са дебели 0,55 - 0,60 м., но са запазени в субструкция. Външните са подсилени с контрофорси.

Намерените материали и наблюденията позволяват да се направят следните най-общи изводи:

1. Мястото било обитавано през ранножелязната епоха, което се доказва само от наличието на керамика.

2. Вилата е съществувала през III и IV век но времето на нейното изграждане засега не може да се определи.

3. В късната античност се настаняват в развалините на вилата нови обитатели /огнище с тухлена настилка/.

4. Още по-късно тук се установяват славяни /покрита пещ и славянска керамика/.

На този етап разкопките ще бъдат преустановени, поради невъзможност да се продължат в източна посока.

Т. Ковачева

РАЗКОПКИ НА СТОПАНСКИ КОМПЛЕКС КЪМ АНТИЧНА ВИЛА В РАЙОНА НА ТПО - ПЛЕВЕН

През 1978 година се проведоха заключителни разкопки на обект "Стопански комплекс към антична вила" в района на ТПО-Плевен, отстоящ на около 13 км югоизточно от Плевен. Те обхванаха югозападния сектор на комплекса с площ от около 650 кв.м. По-важни резултати:

1. Изясни се окончателно плана на комплекса. Той има неправилна четириъгълна форма с надлъжна ос север-юг и е разположен на площ от около 2600 кв.м. Източният му край е зает от две самостоятелни, но свързани една с друга сгради със същата ориентация по надлъжната си ос. Южната му половина, зад едната сграда

е заето от голям двор с изградени помещения към западния ограден зид. Цялата северна половина е обхванатата от втората сграда.

Характерът на градежа на комплекса е ломен камък с калова спойка. Западният и южен ограден зид са с контрафорси, а западният и с пиластри.

2. В цялата западна част на разкопания сектор с нарушение на места, се разкри пласт от тегули и имбрици, разположен върху каменна настилка с остатъци от сива и червена /обикновена и художествена керамика/, амфора, две римски монети от III и IV век и животински кости.

3. На ниво под каменната настилка се откриха фрагменти от ръчно изработена ранна тракийска керамика и две урни с горели човешки кости, нещо което навежда на мисълта, че комплексът е бил изграден върху раннотракийски некропол.

Характерът на градежа на комплекса, обстоятелствата на намиране и масовото представяне на късноантичния керамичен материал, подкрепен от нумизматичния предполагат комплекса да е съществувал през IV век.

Ив.Венедиков, Ст.Дамянов, Г.Лазов

РЕЗУЛТАТИ ОТ АРХЕОЛОГИЧЕСКИТЕ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТА В МЕСТНОСТТА "СПАСОВИЦА" ПРИ ГРАД БЕЛОВО ПРЕЗ 1978 г.

Р Е З Ю М Е

През месец юли 1978 г. започнаха редовни археологически разкопки на крепостта и селището в местността "Спасовица" при град Белово.

Обектът се намира на невисок връх в близост до известната Беловска базилика.

За времето от 6 юли до 15 септември бяха разкопани 1400 квадратни метра и се разкриха останки от голяма сграда в северозападната част на обекта. Външните зидове на сградата се изградени от ломени камъни споени с хоросан, като са запазени до три

реда тухлени пояси с прецизна фугировка. Северният зид е широк 1,15 м, а западният 1,27 м. В северозападният ъгъл се оформя издаващо се навън правоъгълно помещение с по-тесни стени. Масивните зидове служат за външни стени на няколко правоъгълни помещения с приблизителни размери 10 х 7 м. През 1978 г. бяха разкрити напълно 3 от тях. В пода на първото са вкопани седем долиума, а в останалите се разкриха керамичен тръбопровод и пещ, изградена от тухли. От външната страна на западната редица помещения по-късно е пристроен коридор широк 2 м с разкрита дължина 16 м.

В югоизточната част бяха проучени още шест помещения с по-малки размери, изградени от камъни спойни с калов разтвор. Установени бяха три строителни периода.

При разкопките са открити 24 долиума с различни размери, сечива, битови и накитни предмети и монети, между които три колективни находки.

Керамичният материал и монетите очертават живота в проучвания сектор в периода между III-IV в. от н.е.

Ст.Дамянов, Г.Атанасов

ПРОУЧВАНИЯ НА КЪСНОАНТИЧНИЯ ГРАД ПРИ с.ВОЙВОДА ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

През месец юли 1978 година бяха проведени разкопки в сектори IX и X на късноантичния град при с.Войвода. Целта на разкопките бе да се разкрие и проучи сграда № 11, чийто западен зид е открит през 1977 година.

През настоящия сезон е изпяло разкрито помещение № 1 на сградата и отчасти помещения №№ 2 и 3, които продължават на изток от разкопаните квадрати. Помещение № 1 е ориентирано север-юг и има размери 7,65 х 6,45 м. На останалите две засега нямаме цялостните размери. Зидовете на сградата са от ломени и дялани камъни. За спойка е използувана кал. На някои места са употребени фрагменти от тухли за подравняване. Над високия 0,80 метра каменен цокъл градежът е продължавал с кирпич. За покрив

са използувани тегули и имбрици.

В помещение № 1 е открита вторично използувана база за колона. Тук са намерени и няколко отвесно побити камъни подредени в редици. Те представляват колонки за хипокауст. Подобни бяха открити през 1975 година в сгради №№ 6 и 10.

Установи се входа на частично откритото помещение № 2. Той е разположен на южния зид и има две стъпала. Ширината му обаче не може да се установи, понеже зидът е силно разрушен.

В квадрат 79 на сектор IX се откри ъгъл на сграда № 12, която е разположена на север и изток вън от пределите на разкопаванията квадрат. Откри се и преградния зид, който разделя сградата на две помещения - западно и източно. Ширината на първото е 3 метра, а на другото размерите засега са неизвестни. Градежът на сграда 12 е подобен на № 11 - каменен цокъл от дялани камъни споени с кал. Над цокъла е използуван кирпич.

Успоредно на преградния зид между помещения №№ 1 и 2 минава зид от по-ранна сграда. Той е граден от големи дялани камъни споени с кал и е лошо запазен. Засега не може да се каже нещо по-определено за него.

В сгради 11 и 12 са открити многобройни фрагменти от амфори и битова керамика. Преобладават характерните за V-VI век фрагменти от амфори с гребенчата украса. Открити са глинени лампи, свещници, столчета от стъклени чаши и железни предмети, свързани с бита. В помещение № 1 на сградата 11 се откри колективна находка от железни инструменти - длета, брадва и голям чук. Намереното малко чукче вероятно е било използувано за изчукване на медни съдове.

Градежът на двете сгради, масовия материал и предметите намерени в тях ни позволяват да ги отнесем към втория строителен период на града, т.е. след втората половина на V век от н.е.

През 1979 година ще продължи проучването на сгради 11 и 12 за да се уточни техния пълностен план и предназначение.

М.Станчева

РАЗКОПКИ В СОФИЯ

Археологическите проучвания в западния район на Сердика-Средец през 1978 г. имаха като основна задача изследване на пластовете между IX и IV век на н.е.

Изследванията показаха, че тази трудна за улавяне по археологически път епоха, особено след VI век се документира на тази обект със следи на непрекъснато обитаване и обновяване на сграда и съоръжения. Най-силно това е изразено в една голяма жилищна постройка, ситуирана върху действуваща преди нейното изграждане улица непосредствено до крепостната стена. Тази сграда е строена не по-рано от V-то столетие, а нейните преустройства и използуване се отнасят и към VII, а дори може би и към VIII столетие.

Своеобразни преустройства на канализационната система показват тенденцията да се използуват до късно важни благоустройствени съоръжения.

Окончателно изяснен е северозападният тъп ъгъл на крепостната стена с триъгълната кула на това място.

С навлизането в по-дълбоки пластове се потвърдяват наблюденията от предишната година за насилствено разрушаване на крепостната стена в този участък.

Окончателно разчистена е западната част на огромна базилика /ш.27,20 м/. Състоянието на тази част от базиликата отразява същата непрекъснатост на преустройства и използуване, както и при другите сгради в този участък на града.

Главен ръководител на разкопките беше ст.н.с. Магдалина Станчева. В работата участвуваха Ст.Станилов, А.Христова, Г.Бояджиев, Ст.Гошев и др.

В.Божилова

РАЗКОПКИ НА КЪСНОАНТИЧНА СГРАДА ПРИ ГР.КОСТИНБРОД

Проучванията през настоящата година има за цел да уточнят окончателния план на античната сграда. Те се проведоха в южната

и западна част на оформилия се архитектурен комплекс

В южната част бе разкрито помещение с размери 14 х 4,80м. В него се откриха нови части от многоцветна мозайка с геометричен орнамент. За съжаление тук тя е в много лошо състояние. Поголямата част от нея е разрушена още в древността, когато обитатели на сградата от втория период на съществуването й, са изтръгнали мозайката, за да поставят тухлен под. Мозайката е изпълнена в техниката на опус тесалатум от грубо издялани кубчета със страна 1,5 см. Оцветена е в три цвята – жълта охра, бял и тъмносин. От запазените фрагменти се вижда, че и тук както и при останалите помещения, застъпеният орнамент е вписан ромб в квадрати и правоъгълници.

На нивото на мозайката се откри голямо каменно стъпало, а до него зазидан вход с ширина 2 м.

На запад бяха открити още две помещения. Едното чиято източна страна бе открита предишните години, бе доразкрито на запад с размери 13 х 4,60 м. Стените на това помещение са запазени в суперструкция на височина до 0,70 м. Те са изградени с речен камък и хоросан и по тях личат следи от хоросанена замазка.

На запад бе разкрито още едно помещение с размери 14,5 х 6,40 м. То продължава в западна посока където опира в асфалтов път и вероятно тази му стена е разрушена при прокарването на пътя.

Разкопките тази година потвърдиха наблюдението, че не се касае за една единствена сграда, а за огромен архитектурен комплекс от късноантичната епоха.

П.Балабанов, М.Чимбулева

РАЗКОПКИ НА КЪСНОАНТИЧНА ОБЩЕСТВЕНА СГРАДА В с.ОБЗОР, БУРГАСКИ ОКРЪГ

През м.септември-октомври продължиха разкопките в строителното петно на бъдещия културен дом в с.Обзор. През настоящата година бе разкрита площ от 0,3 дка. Разкрит бе на двадесет и

пет метра дължина зид от големи ломени камъни, споени с хоросан. Ширината му е 1,3 м. Той е успореден на открития през 1977 г. зид с аналогичен градеж, като разстоянието между двата надхвърля 11 метра. Това позволи да приемем, че сградата е имала базиликален план.

Два сондажа покрай зидовете показаха, че основите влизат на дълбочина, по-голяма от 3,3 м. Характерът на градежа в основите не е еднакъв, изменя се и цветът на хоросана.

В западната част на обекта бе разкрито по-късно надстрояване, при което зидовете са били стеснени до 0,96 м, а също канал с неизвестно предназначение.

Открити бяха многочислени архитектурни фрагменти от късната античност, главно барабани от колони, бази, капители, облицовки от мрамор и варовик. Установено бе, че в план сградата има размери по-големи от 35 х 28 метра.

Г.Атанасов, П.Петрова

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА КЪСНОАНТИЧНА СГРАДА КРАЙ с.ДРАГОЕВО, ШУМЕНСКИ ОКРЪГ

През лятото на 1978 г. в землището на с.Драгоево бе разкрита сграда от римската епоха.

Сградата е разположена върху долната част на склон от Драгоевската планина. Разкрита беше постройка с терасовидно разположение и сложен несиметричен план. Състои се от девет помещения. Особеностите на плановата композиция, подпочвото и водопроводите определят сградата като баня. Основните помещения са разположени вероятно според функционалното им предназначение: префурниум, тепидариум, фригидариум. В помещенията за горещо и хладно къпане са по една ниша на север и юг, а в помещението за студено къпане – само на юг. Южно от тях върху по-висока тераса се намира аподитериум. Към западния фасаден зид, отвън, конструктивно е включен полукръгъл резервоар за вода. Източно от префурниума се намира склада за горивни материали.

Откритите находки, особеностите на плановата композиция /верижното разположение на функционалните помещения и строителната техника датират сградата в V-VI век. Наред с това бяха открити раннотракийски материали и средновековни български.

В.Попова

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА БАЗИЛИКА № 1 В с.ГЪРМЕН, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. в местността "Грамадето" започнаха спасителни разкопки на първата известна в околностите на Никополис ад Неструм раннохристиянска базилика. Преди 15 години на същото място е било разкрита мозайка, постепенно разрушавана при селскостопански работи.

За миналия сезон се разкопа по-голямата част от огромен комплекд. Неразкритата част продължава в западна посока. Базиликата е от елинистически тип, трикорабна, с колони, разделящи трите кораба, с неразчленен нартекс; огромен двор, покрит от всички страни с потрици, четири верижно разположени помещения в южната част, с бема и полукръгла апсида със синтрон. Общата дължина на разкритото заедно с апсидата е 40,24 м със следните широчини: на атрия - 14,71 м; на натрекса - 3,40 м; на северния и южния кораб - 3,33 и 3,29 м на централния кораб - 6,74 м. Дебелината на стените е около 0,65 м.

Подът и стъпалата на синтрона са покрити със специално изготвени плочки, образуващи черно-бял геометричен рисунък. Нартексът, средният кораб до бемата и най-източните части на северния и южния кораб имат полихромен мозаечен под, от който са запазени само отделни участъци.Композицията се състои от преплитащи се кръгове и елипси, с вписани в тях риби, птици и орнаментално-геометрични мотиви. Специфичен за тази област е бордюрът от пелте, съединено с бръшлянов лист и опиращо се на колони. Върху някои стени има остатъци от цветна стенна мазилка.

Разкрити бяха и следи от разрушени пещи, части от водопроводи от глинени тръби, ями с остатъци от строителни материали, керамика от римската епоха и кости. Два тухлени гроба със стряховидно покритие бяха разчистени в южния кораб, ориентирани изток-запад, без инвентар, а трети ограбен от гранитни плочи-извън базиликата.

Базилика № 1 е построена в местност, изобилстваща с находки от римската епоха - оброчни плочки, монети и керамика. Разрушена е във втората половина на VI век.

В.Попова

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА БАЗИЛИКА № 2 В с.ГЪРМЕН, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

При прокарване на канал в центъра на с.Гърмен се попадна на мозаечен под и фрагменти от стенописи, което наложи разчистването на базилика № 2. Сградата е разположена под ъгъл спрямо преминаващата над нея улица и обкръжаващите съвременни постройки. Поради това нито едно от помещенията не е разкрито напълно. От разкопаваното до сега се вижда, че това е трикорабна базилика с нартекс. Стенописи покриват долната част на стените на нартекса, средния и южния кораб имат инкрустационен характер. Мозайката лежи изцяло върху централния кораб и е от т.н. "пуристка" стил от края на IV век. Покрай южната стена в югоизточната част на централния неф е разположено пано с ваза, от която прораства лозова клонка с листа и гроздове.

Откриха се много фрагменти от ажурна мраморна преграда, монетно съкровище от втората половина на VI в, керамика и архитектурни фрагменти.

Стенописите бяха аварийно свалени и пренесени на нова основа. Техниката е на истинско фреско с изключително благородни съчетания. Освен това бяха разкрити фрагменти от нападнала стенна мозайка в богата гама на смалтови камъчета, сред които има и дарак.

Базилика № 2 е разрушена във втората половина на VI век.

Д. Николов, М.Кънчев, Б.Борисов

РАЗКОПКИ НА АНТИЧНО СЕЛИЩЕ, СЕВЕРНО ОТ с.КАРАНОВО, СЛИВЕНСКИ ОКРЪГ

През 1978 година продължи проучването на северната крепостна стена и съоръженията южно от нея. Разкрита бе ъглова кула в североизточната част на селището. Тя не се различава от проучените през 1976-77 година кули. Същата е конструктивно свързана с крепостната стена. Изградена е в смесена зидария, като от най-долния тухлен пояс на места са запазени до три реда тухли. За спойка е използуван хоросан примесен с чукани тухли. Кулата е с квадратна форма със страна 7,20 м външно и дебелина на зидовете 1,60 метра.

По начина на градеж кулата и крепостната стена могат да се отнесат към края на II и началото на IV век.

Установено бе, че крепостната стена има два строителни периода. На разстояние 3,10 м южно от нея се разчисти друг зид с дебелина 1,10 м, който образува помещение в конструктивна връзка с първия строителен период на крепостната стена.

Южно от стената се разчистиха седем помещения. Те са залепени на фуга за южното й лице и са градени от ломени камъни спо-ени с кал. В тях се разчистиха основи от огнища, мелници с глинени поставки, долиуми за съхраняване на зърно и се намериха много цели фрагментирани глинени съдове. На пода на едно от тях се намери и монета от имп.Теодосий II /408-450 г./.

По намерените материали и начина на градеж помещенията могат да се отнесат към първата половина на V век.

Ив.Василчин

РАЗКОПКИ НА НОС "ШАБЛА"

Започнатите през 1977 година разкопки на нос "Шабла" продължиха и през настоящата година. Те се проведоха от 28.VIII.до 21.IX.1978 година. Продължи разчистването на терена, непосредствено от северната страна на крепостната стена. Същата е разкрита в продължение на 14 метра на запад от морския бряг. На 11 метра от началото й на запад е открита конструктивно свързана полукръгла кула с ширина 1,90 м, запазена само в субструкция.От нея е разкрита само източната половина, а западната е под цименто-ва площадка, направена по време на нефтените проучвания. Суперструкцията е изградена от добре обработени каменни блокове и хоросан, в който се срещат съвсем малко чукани на дребни късове тухли. Суперструкцията на крепостната стена е запазена над банкета на височина 1,80 м. На север от нея и на изток от кулата са открити 23 глинени питоса, всички силно начупени от нападалите в тях камъни и тухли при разрушаването на крепостната стена. На 7,5 м южно от крепостната стена на самият морски бряг е открита западната част от жилищна сграда. Запазените и двулицеви зидове са изградени от ломени камъни на кал. От нея са запазени само част от две помещения. За настилка на източното са използувани тухли с размери: 0,42 х 0,42 х 0,04. Западното е било застлано с големи необработени каменни плочи. Каменният двулицев зид между двете помещения е запазен само в южния си край. Разкритата част от тази сграда, оцеляла при ежегодното разрушаване на морския бряг от вълните е с размери: 5,75 х 4,85 м.

Пластът запълващ помещенията на сградата се състои предимно от рушевини, фрагменти от амфори с гребенчат и ребенчат орнамент, както и от други глинени кухненски съдове. Също така тук са открити много фрагменти от глинени еднофитилни лампи и стъклени чаши. Всички те се отнасят към периода на късноантичната епоха.

Зл.Гочева и Петър Бънев

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКАТА КРЕПОСТ ПРИ с.МАЛКО ЧОЧОВЕН, СЛИВЕНСКИ ОКРЪГ

Работата бе съсредоточена към по-нататъшно изясняване на крепостната стена и окончателно разкриване на късноантичната базилика, открита през предишната археологическа кампания.

Във вътрешността на крепостта бяха разчистени две помещения. Същевременно бе разчистено и пространството, заключено между входа на крепостта и зида, затварящ помещенията от запад. В резултат на това се оформи площадка в неправилна триъгълна форма.

Окончателно бяха разчистени зидовете на раннохристиянската базилика и от вън. До северния й зид бяха разкрити прилепени две помещения по-късни пристройки.

При направения опит да се разкрие продължението на крепостната стена на изток от южната страна на крепостта се разкри едно помещение, в което излезе голямо количество фрагменти от късноантична керамика. Помещението е оформено с вход на юг. Търсеният на това място крепостен зид не се откри и вероятно това се дължи на свличане на терена /на това място има твърде голям наклон/, което е довело до отнасянето на крепостния зид.

Материалите разкрити при разкопките са в твърде малко количество-предимно фрагменти от късноантична керамика, строителна и битова и няколко железни оотриета и фрагменти от стъклени съдове. В помещението долепено до северния зид на базиликата са откри римска монета много неясна.

П.Делев

СОНДАЖИ НА КРЕПОСТТА НА ВРЪХ "ГОЛЯМ БЛИЗНАК" ПРИ с.ВАРОВИК, БУРГАСКИ ОКРЪГ

Сондажите са проведени в рамките на археологическата експедиция "Аполония-Странджа 1978", организирана съвместно от Института по тракология при БАН, Националния исторически музей и Окръжния исторически музей – Бургас, от 12 до 22 август 1978г. под ръководството на П.Делев от НИМ. Сондаж № 1 на крепостната стена до южния вход, размери 2 х 1 м, дълбочина /до материковата скала/ 2,20 м. Не са забелязани по-ранни периоди в строежа на крепостната стена. Сондажи № 2 и 3 във вътрешността на крепостта размери 2 х 1 м. дебелина на културния пласт до 0,60 м.

Материалите от вондажите се отнасят към късната античност /IV-VI век/ от н.е., когато трябва да се датира и изграждането на крепостните съоръжения. От повърхността освен преобладаваща късноантична керамика са събрани и отделни фрагменти от ранножелязната епоха и късното средновековие.

Сп.Машов

РАЗКОПКИ НА АНТИЧНАТА КРЕПОСТ "АВГУСТА" ПРИ с.ХЪРЛЕЦ, БРАЧАНСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. продължи проучването на западната крепостна стена. Бе открита кула № 10, отстояща на около 40 м южно от кула № 9. Тя е издадена напред от крепостната стена и има у-подобна форма, както и всички открити до сега междинни кули.

През тази година бе проучена и западната порта на крепостта. Както и северната, така е изградена от едри варовикови квадрати. Голяма част от тях са извадени – на места до основите. От запазената част личи, че портата се е затворила с две врати. Предната – отвесно спускаща се, а втората двукрила на въртящи се оси. От юг и север портата е фланкирана от две у-подобни кули. Стената в тази си част се разширява и заедно с двете кули образува дълбок проход, който осигурява добра защита на дървената врата.

В прохода пред портата се попадна на яма с материали от първата половина на III век. Заедно с керамичния материал бяха открити и две бронзови монети. Едната от Септимий Север и Юлия Домна сечена в Пауталия, а другата от Гета – в Марцианопол. Ямата е пресечена от стената на северната кула /№ 11/ фланкираща портата. Същите материали се откриват и в кулата. Тези материали ни дават една дата, след която е построена крепостната стена.

В южната кула /№ 12, върху последният й под, бе открита колективна находка от бронзови съдове, железни оръдия на труда

в бронзови византийски монети. Монетите от последната емисия са сечени от името на Тиберий Константин /582 г./. Това потвърждава сведението на Теофилакт Симоката, че Августа е разрушена от аварите в края на VI век.

К.Койчева

РАЗКОПКИ НА КЪСНОАНТИЧНА КРЕПОСТ В м."ГРАДИЩЕ", ГАБРОВО

През 1978 г. разкопките на м."Градище" край Габрово продължиха в определените за работа сектори, обхващащи трасето на вътрешната крепостна стена. Разкритият участък от стената с дължина 80 м с две кули - правоъгълна и У-образна и две стълбища е запазена на височина от 0,80 до 3,00 м. Практикувана е смесена зидария с четири реда тухли. Зидът е широк 3,05 м. В резултат на извършваните преустройства по стената се наблюдават разлики в градежа, състава на използвания хоросан и фугирането.

От вътрешната страна на крепостната стена бяха разкрити и седем помещения, като пет от тях, долепени до стената бяха разчистени изцяло, а двете помещения, отделена на 1,80 м от нея бяха частично проучени. Освен тези постройки бяха обхванати и части от зидовете на още три помещения. Всички постройки в план са правоъгълни, вероятно разположени, с надлъжна ос успоредна на стената. При долепените до стената помещения за източен зид е използувана самата стена. Градени са от камъни, споявани с кал и ширина на зидовете 0,80 м.

Намерените материали произхождат предимно от вътрешността на помещенията и кулите. Наред с разнообразната керамика бяха намерени и селскостопански сечива, инструменти, оръжие, изделия от кост и стъкло, фибули, монети, овъглени зърнени храни, животински кости и др.

Според плана, начина на градеж, съчетанието на правоъгълни и У-образни кули, строителството на крепостната стена в м. "Градище" се отнася към IV в. като в рамките на работната хипо-

теза ориентировъчната тенденция е към първата на века, когато освен строителството по лимеса се изграждат укрепления и по пътищата. С размирните времена от самия край на IV в. могат да бъдат свързани частичните преустройство се отнася към края на V в. когато бива издигната и допълнителна крепостна стена /протейхизма/, проследена през миналите сезони. В последвалия VI в. биват изградени и помещенията във вътрешността.

Дим.Митова - Джонова

РАЗКОПКИ НА КИПИЛОВСКАТА КРЕПОСТ "ХЪРСУЛ ГРАД" 1978 г.

Късноантичната Кипиловска крепост Хърсул град е отдавна и добре позната в нашата наука. Чрез проведените археологически разкопки тук само ще се подготви крепостта за консервация и реставрация. През настоящата година бе разчистван югозападният ъгъл. Тук насипът, наедно с културният пласт имаше дебелина 4,20 м.След разчистването му се установи следното:

1. Югоизточната кула - порта на Кипиловската крепост е запазена до 8 м височина. Запазена е изцяло и вътрешната арка в първоначалния си вид, с височина 6 м и с около 1 м надзид над дъгата на арката.

2. Крепостта е преживяла опожаряване още в античността и след което тя е изоставена и над пепелищата се изграждат малки, кирпични жилища. Те също са разрушени от пожар още през късната античност.

3. Крепостта е отново обитавана едва през напредналото средновековие - IX - X в. Тя е поддържана като фортификационно съоръжение през следващите векове чак до XII в.но от малък гарнизон.

4. В източния район на крепостта е имало малка раннохристиянска базилика, от която са запазени незначителни останки. Те проучени през настоящата година, също ще бъдат консервирани.

5. Теренът, обхванат от крепостната стена е изцяло незастроен. Като жилищни помещения са ползувани кулите и оградата в северозападния ъгъл, непосредствено до крепостната стена и триъгълната кула.

6. Късноантичната крепост Хърсул град при с.Кипилово е една от най-добре запазените у нас късноантични крепости и след консервацията и реставрацията й, тя ще прерасне в първостепенен археологически паметник.

Дим.Митова-Джанова

РАЗКОПКИ НА ТРАЯНОВА ВРАТА, СОФИЙСКИ ОКРЪГ 1978 г.

Поради липса на работна ръка през настоящата година се наложи да проведем само сондажно проучване на късноантичната крепост "Маркова механа".

На 25 м източно от западната порта заложихме два сондажа на разстояние 25 м един от друг. Те прорязваха напряко целия терен между северната и южна крепостни стени. След разкопаването на сондажите до стерилен пласт стигнахме до следните изводи:

1. Късно античната крепост "Маркова махана" обхваща най-високата, скалиста част на малко планинско възвишение. Теренът, обхванат от крепостните стени е незастроен. Единични сгради има само към северната стена и при западната порта.

2. Крепостните стени са развалени още през късната античност. Материалът от тях е изчистван от хоросана на място и извозван.

3. През последния период от късната античност крепостта е била по-скоро главен склад за хранителни припаси.

4. Културният пласт е твърде малък и беден. Северният сектор от крепостта е зает от скален масив и над който има само съвременен землен нанос от 0,10 - 0,20 м. На юг той се увеличава и достига до 1 - 1,20 м.

5. След изоставянето на крепостта през късната античност тя е обитавана едва през напредналото средновековие - IX-X век.

6. Крепостните стени и архитектурните съоръжения са запазени средно до 1 м. В най-добро състояние се намира водоемното съоръжение.

7. Крепостта Маркова механа след консервацията и реставрацията ще стане един от най-интересните археологически паметници, експониран в непосредствена близост до Магистрала Тракия.

Б.Султов, П.Владкова

НАДГРОБНА ПЛОЧА С ДВУЕЗИЧЕН НАДПИС ОТ ГОРНА ОРЯХОВИЦА

При изкопни работи в района на гара Горна Оряховица е била открита варовикова надгробна плоча с двуезичен надпис на латински и старогръцки език.

Под триъгълния фронт, между две колонки, е представено "погребално угощение".

При направените спасителни разкопки се установи, че надгробната плоча е част от сложно гробнично съоръжение, разрушено още в миналото при прокарване на ж.п. линията.

Д.Янков

РАЗКОПКИ НА НАДГРОБНА МОГИЛА В с.БОГОМИЛОВО, СТАРОЗАГОРСКИ ОКРЪГ

Разкопките в с.Богомилово бяха извършени през м. май-юни, 1978 г. Разкопаната могила имаше височина 5 м и диаметър 27-30 м. Северната и източната й част бяха засегнати от изкопи за стари сгради. Бяха разкрити общо 16 погребения, извършени по езически и християнски обичаи. Езическите погребения са извършвани чрез трупоизгаряне и трупополагане. Погребенията чрез трупоизгаряне /11 на брой - 68 %/ бяха открити в източния и югоизточния край на могилата. Останките от горелите кости са били прибирани в урна. По месторазположението и находките, три от гробовете с трупо полагане могат да се отнесат към езическия период и два към ран-

нохристиянската епоха. За приблизителната датировка на раннохристиянските погребения единствено основание ни дават устройството на гробното съоръжение и положението на скелетите в гроба. В центъра на могилата не беше открито погребение, а само три горели петна на нивото на материковия терен. Находките са предимно глинени урни, стомни, бронзови съдове, тоалетни принадлежности и др. Най-голям интерес предизвикват два стъклени съда, които се откриват за първи път у нас - каничка от оцветено в синьо стъкло с една дръжка и чаша с изображения на сцената "Бой на петли".

Като цяло погребенията в могилата в с.Богомилово се отнасят към времето от края на I в. от н.е. до IV в. Много от материалите намират пълни аналогии с тези, открити при разкопките на могилния неклопол на Чаталка /най-близкият изцяло разкопан и проучен комплекс/ и некропола на Августа Траяна-Верея.

Цв.Дремсизова-Нелчинова

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛА В КВ."БИСЕЛЧАНИ" НА гр. КЪРДЖАЛИ

През 1978 г. продължи проучването на некропола край град Кърджали, започнат през 1977 г. Разшириха се разкопките в западна посока, в резултат на което бяха разкопани нови 18 гроба. Местата на гробовете бяха означени с пояси от камъни във вид на елепси и кръгове с размери 3,75 м на 3,20 м; 3,45 м на 2,80 м; 2,10 м на 1,20 м и т.н. Само при гроб № 25 липсваше каменен кръг. Трябва да се отбележи, че каменните пояси бяха гъсто наредени, често застъпваши се. Самите гробове се откриха на дълбочина от 0,60 до 0,90 метра, като само три гроба, принадлежащи на деца, беха на 0,30 м дълбочина.

Разкриха се три вида погребални съоръжения:

а. Ями, издълбани в здравата пръст с правоъгълна, трапецовидна или неправилна форма, покрита с каменни плочи.

б. Гробове, изградени от плочи, тъй, че късите им страни са оформени от една плоча, а дългите от няколко. Подът е пръст, а покритието също плочи.

в. И третия вид, констатиран при един детски гроб представлява плитка яма, постлана с камъни и покрита с 1 плоча.

Погребенията са извършвани чрез трупополагане с ориентация най-често изток-запад с глава на запад. В три гроба не се откриха кости. Единственото обяснение, в случая е, че костите са били изгнили, тъй като са принадлежали на деца. Две погребения принадлежат на деца, а останалите са на млади и възрастни индивиди. Погребален инвентар се намери само в два гроба. В единият, принадлежащ на момиче, около костите на ръцете имаше по една бронзова гривна, а около шийните прешлени-стъклени мъниста. В гроб № 24, в който беше погребан възрастен индивид, имаше сложена лампа с висока подставка. Интерес представлява каменната площадка, която открихме над гроб 8. Тя е стояла във връзка с някакви обряди. Същото предназначение са имали и плочестите камъни, поставени в средата на каменните пояси.

Г.Кузманов

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛ ОТ РИМСКАТА ЕПОХА ПРИ ПИПЕРИЦА, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1978 г. бяха проведени спасителни разкопки на некропол в м."Св.Тодор" край с.Пиперица, Благоевградски окръг. Бяха разкрити и проучени 24 гроба, ориентирани в различни посоки - /запад-изток, северозапад-югозапад, югозапад-североизток/. Покойниците са положени в двустъпално вкопани в терена правоъгълни ями, покрити с плочести камъни. Липсва гробен инвентар, с изключение на един случай, където в детско погребение е открита монета. За покритието на един от гробовете е използуван вторично надгробен релеф, който по стилови особености се датира от първата половина на II в. Откритите няколко монети от края на III-началото на IV в. - в повърхностния пласт, дават основание проученият сектор от некропола да се датира в III в.

М.Чичикова, М.Караниколова, Н.Христова

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИ МОГИЛЕН НЕКРОПОЛ КРАЙ ЯЗОВИР "ГЕОРГИ ДИМИТРОВ", КАЗАНЛЪШКО

През 1978 год. се извършиха спасителни разкопки на тракийски могилен некропол в м."Деветте могили" край "Г.Димитров".

Разкопките се явяват продължение на спасителните разкопки, извършени през 1961 год. във същия некропол, във връзка с повишаване нивото на язовирното езеро. При първите разкопки бяха останали неразкопани незначителни части от могили № 2,3,4 и 5 на могили № 6 и 9 бяха свалени северните половини, а № 1, 7 и 8 изобщо не бяха разкопани. В три от могилите бяха намерени по-добре запазени или разрушени централни погребения от ранноелинистическата епоха и вторични погребения от римската и късноантичната епоха. В могила № 5 бяха открити само вторични погребения от късноантичната епоха, извършени чрез трупозаравяне.

Разкопките през 1978 год. имаха за цел да се разчистят до девствен терен могили № 2 и 5, за да се проучи цялостно могилния насип и се изясни процесът на натрупването му и периодите на неговото използуване. В могила № 2 бяха намерени само отделни фрагменти от тракийска керамика. В могила № 5 се откриха три силно разложени скелети, ориентирани с глава на северозапад и крака на югоизток. Тези погребения могат да се свържат с открытите през 1961 год. в същата могила 10 скелета, които въз основа на гробния инвентар се отнасят към късноантичната епоха.

П.Теодосиев

РАЗКОПКИ НА ТРАКИЙСКИ МОГИЛИ КРАЙ ПАНАГЮРИЩЕ

През 1978 г. продължиха проучванията на тракийски надгробни могили край Панагюрище. В местността Мулей беше допроучена могила № 1 и изцяло проучена могила № 4, в насипа на която беше

намерен грубо изработен на ръка глинен съд от VI-V век пр.н.е. Разкопана беше и една могила в местността "Света Петка". В насипа и под него липсваха археологически материали и съоръжения. Бяха демонтирани откритите през 1976 год. гробници в могили № 1 и № 4 в местността Мулей, които ще бъдат експонирани в местността Мрамор при южния вход на града в подходяща среда.

М.Домарадски, Ил.Кулов, Ю.Маринова

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ ПО ЛЕВИЯ БРЯГ НА МЕСТА

През 1978 г. продължиха археологическите проучвания в рамките на експедиция "Места", част от Националната програма "Родопи". Една от насоките на нейните действия е проучването на поважните обекти чрез сондажи. През последния сезон проучванията продължиха от 5 до 11 юни с участието на н.с.М.Домарски, от Института по тракология и Ил.Кулов и Ю.Маринова от ОТД "Културно-историческо наследство". Сондажи се направиха на три обекта.

Първият обект бе селището до с.Вълкосел, разположено на планинско било между две дерета. То лежи в три местности - Попа, Лунгуреви тумби и Корета по протежение на около два километра. Бяха заложени 6 сондажа с различни размери: два с размери 2x5 м два с размери 2 х 4, един с размери 2 х 3 м и един 4 х 5 м. В четири сондажа културният пласт бе еднороден и свършваше на дълбочина 0,20 - 0,30 м, а в два е значително по-дебел /над 1 м - сондаж № 1 и 0,60 - 0,80 м - сондаж № 6/. Открити бяха фрагменти строителна и битова керамика. Въз основа на откритите материали развитието на живота в него може да се датира в периода от IV - III в пр.н.е. до късното средновековие. Най-значително то е било през римската епоха.

В м."Каменова бърчина", в землището на с.Сатовча, продължи проучването на обекта с култов характер. Продължи разкопаването

на земно-каменния кръг № 1, започнато през 1977 г. Той бе изцяло разкопан. В него се откриха три петна от сивочерна пръст с различни размери. Те са разположени в ЮИ /най-богатия на находки/, СИ и С част на кръга. В СИ част на кръга бе открито огнище, оградено с камъни. Освен въглени, други предмети не бяха намерени. Във вътрешната част на кръга бяха открити един до друг два фрагментирани съда /ЮЗ сектор/ и един малък. Въз основа на откритите през 1977 г. материали – монетата и керамиката каменния кръг се отнася към III в.

В южната част на обекта бе заложен сондаж с размери 8,50 х 1,50 м. Културният пласт е дебел 0,70 – 0,80 м. В него бе открита керамика като тази от кръг № 1.

Третият сондаж бе направен на обекта в м."Скалето" в землището на с.Цръчча. На високия бряг на Досиат дере лежи група големи скали. Между тях и от запад, юг и изток лежи фрагментира на керамика от ранножелязната до римската епоха включително.Между скалите на повърхността личат петна от огнища с много керамика около тях, отнасящата се към късножелязния период. Около едно от тези огнища бе заложен сондаж с размери 2,5 х 3 м. Културният пласт е много тънък. Огнището е с кръгла форма. Дъното е със замазка. В него бяха намерени много фрагменти керамика.

На 200 м източно от скалите се намират цистови гробове. Бе почистен един от тях, разрушен по-рано. Не бяха намерени никакви материали. Вероятно това е също култов обект и за установяване на характера му ще бъдат проведени разширени сондажни проучвания през 1979 година.

М.Домарадски, Д.Гергова, Б.Цветков, Ил.Кулов

ЕКСПЕДИЦИЯ "СТРУМА"

От 11 до 28 септември бе проведен първия етап на теренните проучвания по долината на Средна Струма. Те започнаха с проучването на южните склонове на Огражден планина до надморска височина 1000 м. Обиколени са землищата на 12 села, от които на 5 изцяло.

Бяха открити и регистрирани 80 селища и селищни пунктове, плоски некрополи с цистови гробове, 3 църкви, 2 /вероятно/ могили, една крепост и следи от един стар път.

По-голямата част от обектите са селища от римската, късноантичната и средновековната епоха. Само на две от селищата и на откритата при с.Първомай крепост бяха намерени фрагменти керамика от предримската епоха. В землището на с.Баскалци, на височина 1500 м бе открит обект с каменни предмети, но без каквато и да е керамика.

Всички селища са разположени на естествени тераси или на било между две дерета. Некрополите с цистови гробове се намират в непосредствена близост до селищата.

Ив.Венедиков, Ив.Генова, Пл.Георгиев, М.Аврамова, Кр.Капелкова, Г.Лазов

ПРОУЧВАНИЯ ЗА АРХЕОЛОГИЧЕСКАТА КАРТА НА БЕЛОВСКИЯ КРАЙ

Проучванията в района на гр.Белово започнаха в края на 1977 г. и продължиха през цялата 1978 година. Те са организирани на базата на предварително изработена научна програма за "Комплексно проучване на Беловския край" от Националния исторически музей. Обходени и картирани бяха следните обекти:

1. Местност "Топлата вода", източно от с.Малко Белово.

Тук е локализирана крепост. Подемния материал е късноантичната и средновековната епохи. Под крепостта, около минералния извор има голямо количество тракийска, римска, късноантична и средновековна керамика. От това място произхожда глава на култов овен.

2. Местност "Джибиец", западно от с.Семчиново

Тук е локализирана крепост. Личат три реда крепостни стени. Първата е градена от ломени камъни без хоросан, втората със спойка от бял хоросан и третата със спойка от червен хоросан. Керамиката по повърхността е от бронзовата до средновековната епоха.

3. Местност "Смокинята", два километра източно от с.Мененково.

Личат основи на сграда градена от речни волутъци със спойка от бял хоросан.

4. Местност "Азово", южно от град Белово.

Непосредствено до пътя има разрушена нагробна могила. В насипа се откриват фрагменти от римска и късноантична керамика.

5. Местност "Николови черкви", югозападно от с.Мененкьово.

Личат основите на сграда. Строена е с ломани камъни и спойка от червен хоросан. В околността се набройват 6 надгробни могили.

6. Местност "Тикара" до с.Акандиево.

Намира се селищна могила. Подемния материал е от неолита и калколита.

7. Местност "Градището" при с.Момина Клисура

Локализирана е крепост. Материалът от повърхността е от тракийската, римската и късноантичната епоха и средновековието.

8. Местност "Градището", западно от с.Голямо Белово.

Локализирана е крепост. Материалът от повърхността е от тракийската, римската и късноантичната епоха.

9. Местност "Крушино", западно от Голямо Белово.

На сравнително голямо пространство събрахме керамика от старата желязна епоха и късната интичност.

10. Стар път - южно от град Белово

В подножието на местността "Спасовица" има останки от стар път. Настилката е от камъни с размери 20/30 см. Оформят се две платна с канал в средата. Ширина без бордюра 2 м.

11. Местност "Реовица", южно от град Белово

Личат основи на сграда. Подемния материал е от късноантичната епоха.

12. Местност "Ловковица", югозападно от с. Мененкьово.

Беше направен сондаж. Установи се селище от ранния неолит-култура Кремиковци I. Селището е еднослойно. Дебелината на културния пласт 15 см.

Издигането на ротондата е най-вероятно, дело на княз Борис, а разширението - на цар Симеон.

Т.Тотев

РАЗКОПКИ НА МАНАСТИРА ЮЖНО ОТ КРЪГЛАТА ЦЪРКВА В ПРЕСЛАВ

Археологическите проучвания през този сезон бяха насочени към изясняване плана и характера на две застъпващи се отчасти постройки в западния край на терасата и на няколко сондажни проверки за евентуални строежи в югоизточния й ъгъл.

Постройките в западния край на терасата са с верижен план, който се разгъва по надлъжната си ос с посока север-юг и северозапад-югоизток. И двете са достигнали до нас със силно обезличените, а на места и изцяло вдигнатите си основи. Изградени една след друга през първите две-три десетилетия на X век верижните корпуси на постройките в даден момент се свързват и обединяват. Наблюденията с многобройните производствени съоръжения и откритите в проучените десет помещения разнообразни материали, достигнали до нас на различни етапи от производствения процес позволяват да приемем, че в този западен сектор на манастира са протичали дейности, свързани с изработване на декоративна керамика, метални ЮВЕЛИРНИ ПРЕДМЕТИ И кръстове, резба върху кост и др.

Югоизточният ъгъл на терасата също е бил застроен, както показа разкритата двуделна постройка и свързаната с нея производствена пещ. Данните постъпили от разкриването на постройката и намерените материали позволяват да я разглеждаме като звено от сградите с производствен характер в манастирския комплекс. За разлика от известните до сега дейности в него, новооткритата постройка тук е била свързана с приготовляването на стъклени кубчета за стенна мозайка. С повече подробности съоръжения и технологията на това производство ще бъдат осветлени след завърш-

риал могат да бъдат датирани в XI–XII в. В някои съоръжения, керамичният материал може да се отнесе и към XIII век.

П.Георгиев

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ В ДВОРЦОВИЯ ЦЕНТЪР НА ПЛИСКА

Сондажните проучвания в Дворцовия център на Плиска през 1978 година бяха съсредоточени в два сектора: западната половина на Малкия дворец и югозападния ъгъл на оградната стена.

В западната половина на Малкия дворец беше установено, че откритият от П.Карасимеонов хипокауст е служел за отоплението на допълнително устроена в сградата баня. Самият хипокауст обаче заварихме изцяло унищожен от недокументирани разкопки и от проведената консервация на основите. Отсъствието на запазен хипокауст даде възможност да се проучи културния пласт и предшествуващите сградата съоръжения. Дълбоко под основата на Малкия дворец бяха открити две тайни подземни галерии, принадлежащи към различни периоди на съществуване. Първата от тях има основна посока север-юг. Дървената й конструкция е била унищожена от стихиен пожар. Това обстоятелство ни кара да смятаме, че галерията е само едно отклонение от известния опожарен таен ходник между т.н. Крумов и Малкия дворец. Втората подземна галерия има посока изток запад и свързва два засводени с блокове тайни проходи в основата на северната оградна стена.

Сондажите в помещение "Б" и северно от него позволиха да се заключи, че откритата миналата година двуделна баня, заедно със сградата до нея, принадлежи към най-ранните строежи в Центъра. Заедно с това беше установено трасето на нов таен ходник с посока север-юг. Под основата на южната оградна стена той преминава през засводен с тухли и зазидан по-късно проход. На юг от оградата ходника беше установен със сондаж и под северната апсида на Дворцовата базилика. Същият таен ходник беше открит през 1973 година и при южната крепостна стена. Под основата й той преминава, посредством аналогичен на новооткрития засводен с тухли таен проход.

П.Георгиев, Ст.Витлянов

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ В АТРИЯ НА ГОЛЯМАТА БАЗИЛИКА И МАНАСТИРА ОКОЛО НЕЯ

Археологическите разкопки на голямата базилика проведени през 1978 година имаха за цел да се разкрие източната оградна стена на манастира и да се изчерпи културния пласт под демонтираната от НИПК каменна настилка в атрия на базиликата.

Разкритата източна оградна стена беше запазена само в основи. Интерес представлява откритата в югоизточния й ъгъл манастирска порта. По план тя е близка с южната порта на манастира. Съществуват категорични данни които свидетелствуват, че портата е била допълнително изградена. Същевременно в градежа и се наблюдават два периода на съществуване. След разрушаването на портата около оградната стена възникнал малък некропол.

Разкопките в атрия под демонтираната настилка доведоха до разкриването на три основни слоя на базиликата. Най-отдолу върху стария хумус на терена се установи дебел пласт /0,10 – 0,15 м/ от сиво черна пръст с голямо количество въглени, пепел, обгорели и опушени камъни, костени шила, глинени пряслени за вретено и старобългарска керамика. Този пласт със сигурност може да се отнесе към откритото преди няколко години в района на базиликата ранносредновековно селище. За изясняването на характера на селището интерес представлява открития под основите и пода на помещенията от западната галерия землен ров с посока север-юг. Дълбочината му достига до 1,17 – 1,23 метра под строителното ниво на базиликата. Източно и успоредно на рова беше установена не-

голяма канавка. Между рова и канавката материали не бяха открити, което свидетелствува че тук е лежал насип от изкопаната пръст. Въпросът за характера на това съоръжение не е окончателно изяснен.

Следите от първоначалното строително ниво /0,03 - 0,05 м/ от дребни бучки хоросан, късове от обработка на блокове и др. бяха проследени навсякъде в атрия, непосредствено над пласта от селището.

Значителната разлика между първоначалното строително ниво и горния край на покълния ред блокове наложило поддигането на равнището на терена с изкуствен насип от жълта трамбована глина с дебелина /0,10 - 0,30/.

Третият пласт под демонтираната подова настилка се състои от хоросанов трошляк /0,20 - 0,25 м/ който се явява отпадъчен материал от едно разрушаване, най-вероятно от базиликата. Върху този пласт е била положена каменната настилка на атрия. Тя се явява първото подово ниво в атрия на базиликата.

От казаното до тук става ясно, че най-ранните следи от живота и строителството върху терена в атрия на базиликата се отнасят към ранносредновековното селище, датирано в VIII и първата половина на IX век. Строежът на базиликата започва непосредствено след разрушаването на селището. Демонтираната каменна настилка се явява за сега най-ранното и единствено подово ниво в атрия.

Л.Дончева-Петкова

РАЗКОПКИ НА СГРАДИ В ЮЖНИЯ СЕКТОР НА ЗАПАДНАТА КРЕПОСТНА СТЕНА НА ПЛИСКА

През 1978 година се проведоха разкопки на част от сградите, разположени в южния сектор на западната крепостна стена на Плиска

между югоизточната кула на западната порта и петоъгълната кула. През 1977 година бе проучена първата сграда, а през отчетната 1978 година още две сгради.

Сграда № 2 е разположена на 10,90 м южно от първата, най-северна сграда и на 2,40 м източно от крепостната стена. Тя е силно разрушена. Открихме едно помещение, което по всяка вероятност е част от по-сложна жилищна постройка. Това помещение, дълго 7,40 м и широко 5 м е ориентирано север-юг. Лицата на зидовете му са почти навсякъде обрушени, а в североизточния ъгъл са извадени и камъните на основите. В югоизточния ъгъл на помещението се откри малко кръгло огнище. На 4 метра южно се очерта отчасти запазен зид, може би южен на друго помещение от сградата, останалите стени, на което са напълно разрушени.

На 24 метра от този зид се намира сграда № 3. По-голяма част от нея бе разчистена още през 1975 г. През отчетната година бе установен напълно нейният план. Първоначалната сграда е имала три помещения, градени старателно от малки, добре одялани варовикови блокчета и плочести камъни, споени с жълта глина. Към втория период отнасяме три зида, долепени на фуга между западния зид на най-северното помещение и крепостната стена. Последно по време е едно вкопано жилище, облицовано отвътре с камъни и пресичащо почти в средата най-южното помещение на първоначалната сграда. До югоизточния му външен ъгъл е изградена пещ.

Трите, открити досега сгради са почти еднакви по план, градеж и замисъл. Материали от първия период на тяхното съществуване не са намерени. Стратиграфското им разположение спрямо крепостната стена, преправките и преустройствата извършени в тях, пресичането им от по-късни вкопани жилища със запазен инвентар и подлежащи на датиране материали, както и разполагането на по-късни гробове върху някои зидове, ни кара да предполагаме, че тези сгради са възникнали към края на IX-X век. Вкопаното жилище, както личи от керамичния материал, е от началото на XI век.

Твърде вероятно е да е изоставено по време на печенежките набези. Най-късен е некрополът, възникнал към средата на XI век.

Т. Балабанов

РАЗКОПКИ НА ИЗТОЧНАТА КРЕПОСТНА СТЕНА В ПЛИСКА

През месец април 1978 година бяха проведени разкопки на източната крепостна стена в сектора от източната порта до петоъгълната кула северно от нея. Проучването на този участък, дълъг 204м потвърди досега известните данни за строежа на стената. Последната е строена от двете страни с лицев градеж, като квадратите в редовете, които следват денивилацията на терена, са подредени по дължина и ширина, без да е спазвана строго тази система. Пълнежът на стената е граден от необработени каменни блокове, между които е насипан хоросан с едро счукана тухла и дребни ломени камъни. Едрите блокове са образували "гръбнакът" на емплектона. Основите на стената са вкопани на 2 метра дълбочина, докато тези на портата се 1,50 метра. Навсякъде основите стъпват върху мрежа от пилоти с кръгло или квадратно сечение, набити през 0,20 метра. Основите са градени на ширината на суперструкцията, без стесняване, каквото се наблюдава в някои участъци на западната и северна крепостни стени.

До вътрешното лице на стената, срещу петоъгълната кула се разкри стълбище, чиито основи са вкопани в културен пласт на IX-X век, т.е. последното е възникнало в края на X или началото на XI в.

На 20-30 метра северно от портата, покрай външното лице на стената се разкри друго съоръжение с формата на триъгълен бастион. Незначителните останки от съоръжението не дават възможност да се възстановят точно неговата форма и функции.

Върху каменните блокове на крепостната стена в проучения участък бяха разкрити над 50 графитни рисунки, разположени главно върху първия и втори ред от вътрешната страна на стената. Главно място между рисунките заемат изображенията на животни, между които най-често срещани са конете. За пръв път между рисунките от

Плиска и Преслав се срещат сцените: "лов на мечки" и "терзание на сърна от орел". Изображения на хора се срещат по-рядко. Стиловите особености на рисунките и обстоятелствата при които са открити /засипани от ранен насип покрай стената/ стесняват тяхната хронология в рамките на IX век.

Покрай вътрешното лице на стената по протежение на 50 м бе разкрит изкуствен насип от големи късове хоросан, тухли, много често залепени по няколко и голямо количество фрагменти от мраморни архитектурни детайли. Факта, че насипа започва от строителното ниво на стената и в него се откриват късове от фина хоросанена замазка покрита с червена боя и следи от букви изписани с черна боя, свидетелствуват, че насипът е образуван не от рушевините на крепостната стена, а от някаква опожарена монументална постройка. Следи от такава покрай стената не бяха открити. Близостта на засипания участък от стената до дворцовия център ни дава основание да предположим, че насипът се е образувал при разчистването на някоя опожарена дворцова сграда.

В проучвания сектор отвътре на стената бяха разкрити: част от двуделна постройка, градена от ломени камъни споени с кал, част от лека железарска работилница и 10 вкопани жилища-землянки. Жилищата са вкопани в културен пласт от IX-X век като едно от тях застъпва северното крило на двуделната сграда. Жилище № 9, което е едновременно с останалите е застъпено от каменна пътека, върху която бе открита византийска медна монета от първите десетилетия на XI век. Явно по това време жилищата са били напуснати и на тяхно място покрай стената се появява християнски некропол от който се откриха 21 погребения. Жилища 1, 9 и 10 са застъпени от гробните ями на този некропол.

Р. Рашев

ПРОУЧВАНИЯ НА ДЕВТАШЛАРИ КРАЙ ПЛИСКА

В местността "Везир тепе" южно от земленото укрепление на Плиска се намират три от т.н. неправилни групи девташлари.

открити и описани от К.Шкорпил. Обект на проучване през 1978 г. бе южната група, от която днес са запазени 22 необработени варовикови отломъци, някои от които достигат височина до 3 м. Поголямата част от камъните са били поставени вертикално в предварително изкопани плитки ями. До основата на някои от тях се откриха единични животински кости, две железни халки, две звънчета. Тези находки са аналогични на откриваните около по-рано проучените девташлари и подкрепят мнението, че побитите камъни в района на Плиска са символични надгробни съоръжения от VIII-IX век.

Е.Вълкарова с колектив

РАЗКОПКИ НА НЕКРОПОЛА КРАЙ ГОЛЯМАТА БАЗИЛИКА - ПЛИСКА

Задачата, която бе поставена през 1978 година е окончателното проучване на терена, източно от Голямата базилика или по-конкретно установяване на източната и северната граница на некропола.

Общата площ на разкопаната площ е около 1,600 м2.

Бяха открити още дванадесет гроба от изследвания некропол, така че общият брой на всички гробове е 60. В тези 12 гроба, 8 от погребаните са по християнски обред и в четири гроба с трупополагане скелетите са пет по езически начин. Тези гробове са обособени в северната част на некропола, южно от северния зид на манастирския комплекс. Християнските гробове са правоъгълни ями. Погребаните са положени в дървени ковчези. В някои от гробовете се поставят въгленчета и натрошена керамика. Погребаните са възрастни индивиди: мъже и жени. Те лежат на гръб и със скръстени ръце или опънати до тялото.

При два от гробовете в които погребаните са християни е открит инвентар. В гроб на млада жена се намериха 13 златни накити: две обеци, четири висулки от огърлие, шест сферични копчета и златен пръстен, украсен с разноцветен клетъчен емайл, който изобразява двойна палмета.

В гроб на мъж, също християнски, върху поясната му част бе намерена позлатена бронзова топка.

Погребаните чрез трупополагане по езически начин са в положение на хокери и псевдохокери-ориентирани С-Ю. Техните гробове са неоформени ями. Те са положени по един в гроб и само в [illegible]чин случай погребаните са два. В насипа на някои от гробовете има животински кости: долна челюст от свиня, астрагал и др. Също така в гроба има и натрошена керамика /IX-X/. Скелетите са на възрастни индивиди. При един от скелетите, непосредствено над шийните му прешлени бе открито железен косер.

В разкопаната площ /източно от абсидата на Базиликата/ се очертаха и полуземлянки /три една над друга/. Насипът им изобилствува с голям брой фрагменти от керамични съдове /IX-X в./ прешлени за вретена, брусове, костени шила и др. Голямо бе количеството от животински кости. В сондаж 4 х 14 м обхващащ вътрешното и външното пространство на източната сградна стена на манастирския комплекс - Голямата базилика, също бе открита полуземлянка и в насипа и бе открито голямо количество керамични фрагменти IX-X век животински кости. Землянките ще бъдат проучени напълно през следващите разкопки.

Некрополът бе изцяло разкопан. Колектив, който работи на този археологически обект бе: Т.Балабанов /Филиал - Шумен,/Ж.Аладжов /Филиал - Шумен/, Р.Василев и антропологът Цветан Минков.

Р.Рашев

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ПРОУЧВАНИЯ НА ЮЖНАТА ПОРТА НА ВЪНШНИЯ ГРАД В ПРЕСЛАВ

Южната порта е открита и частично проучена през 1960 год. от В.Мавродинова. Допълнителните разчиствания, предприети през 1978 г. във връзка с консервацията, позволиха да се установи цялостния план на съоръжението. Портата е съставена от две крила, които се издават пред двете лица на крепостната стена и оформят проход, дълъг 10,70 м и широк 3 м. Във външната си половина проходът се стеснява на 2,50 м и е бил преграден с двукрила врата.

Основата на портата и крепостната стена е изградена от речен чакъл, насипан върху вертикално набити пилоти. Суперструкцията от дялани варовикови блокове днес е изцяло унищожена, но сигурно, че в приземната си част портата не е имала помещения. По план и размери тя е аналогична на северната порта на Външния град.

Ив.Жандова, А.Иванова, Д.Василева

РАЗКОПКИ НА КРЕПОСТНАТА СТЕНА ЮЖНО ОТ ДВОРЦОВИЯ КОМПЛЕКС В ПРЕСЛАВ

Проучванията през 1978 г. се съсредоточиха върху последяването на източното трасе на крепостната стена. В западния сектор се разкопа част от трасето на новооткритата крепостна стена с посока изток-запад, която пресича западното трасе на горната стена – № 1.

От стена № 1 се разкопа отклонението ѝ с посока север-юг.

Разкопавайки терена, тук се разкриха няколко строителни нива над материка, непосредствено над който намираме основите на крепостната стена № 1. На север от източното ѝ трасе се намира част от фасада на монументална сграда изградена от големи каменни блокове на бял хоросан. Фасадата ѝ е разчленена посредством ритмично редуващи се пиластри. Сградата принадлежи на периода IX–X век. Върху останките на сградата бе разкрит част от плочника, който стои непосредствено и над източното трасе на стена № 1. Откритите по-късни строежи са: част от сгради от плочест камък на хоросан и зидове от ломен камък на кал. Най-високото строително ниво е на тухлените градежи на кал както и подови тухлени настилки.

На северозапад от крепостна стена № 1 се откри източният ъгъл на основите на сграда на ниво на основите на крепостна стена № 1. По отношение на досега известните строежи южно от Дворцовия комплекс за сега това е най-ниското строително ниво на сграда. Суперструкцията ѝ е от проупотребени без предлъване каменни блокове на розов хоросан. Южната стена на сградата има

разкрита дължина 13,60 м, а северната на 15,40 м. По външния ръб на южната стена на сградата стоят четири бъркала за розов хоросан. Зидовете на сградата продължават на запад и север.

Стена № 2 в западния сектор, която пресича стена № 1, се проследи на разстояние около 50 метра. Градежът на основите ѝ е от ломен и речен камък на глинена спойка. Основите са дълбоки над 1,70 м и завършват с пласт от едър чакъл. Намерените на място каменни блокове от суперструкцията ѝ са в рамките на размери 45 х 50 х 40 см. Ширината на стената достига 3,80 м. Южният ръб над основите завършва с големи ломени камъни, които покриват водопровод изграден към стената.

Интересни находки през тази година са монетите и особено големият брой печати намерени най-вече в североизточния сектор. Намерени са 135 бр. монети и около 50 бр. печати датирани от XI–XIII век.

Ст.Витлянов

РАЗКОПКИ НА ЮЖНАТА КРЕПОСТНА СТЕНА НА ВЪТРЕШНИЯ ГРАД НА ПРЕСЛАВ

През 1978 г. се проведоха разкопки за разкриване и проучване на цялостното протежение на южната крепостна стена на Вътрешния град на Преслав, с прилежащите към нея съоръжения. До скоро от нея беше проучено само портата и отчасти нейния югоизточен сектор с ъгловата кула.

Разкопките през 1978 г. позволиха да се проследи цялото ѝ трасе и да се открие намиращата се в северозападния ѝ край кръгла ъглова кула.

От крепостната стена до нас е достигнала само нейната субструкция. Само в един сектор се е запазил фрагмент от стената на височина до 5 реда каменни блокове. В останалите участъци от трасето до нас са достигнали по цял ред или по няколко каменни блока от първия ред на суперструкцията. В западния край на основата се попадна на кръглата югозападна ъглова кула, стигнала до

нас само с подложката си. По план и градеж тя е аналогична на разкритите две ъглови кули на Вътрешния град - югоизточна и североизточна. Стената и кулите са били изградени от плътна блокова зидария, с добре изградени фуги от бял хоросан.

Направените сондажи на кулата и стената показаха, че основите им са били стъпили върху основа, вкопана на 1,5 м. Субструкцията е изградена изцяло от речен чакъл примесен с глина, положен направо в изкопаната трапецовидна траншея.

Въз основа на проведените археологически проучвания могат да се направят следните заключения:

По характера на фундиране, строителния материал и начина на градеж, южната крепостна стена е еднаква с източната и северната стени на ранното укрепление на Преслав, строени през VIII век, с които тя е конструктивно свързана.

По-късно южната крепостна за разлика от северната стена на ранното укрепление продължава да се използува като отбранителна линия на Вътрешния град до края на XIV век.

Д.Овчаров, Ж.Аладжов

РАЗКОПКИ НА РАННАТА СЕВЕРНА КРЕПОСТНА СТЕНА НА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ

През м.април-юли 1978 година бяха проучени последните 125 м от северната крепостна стена на ранното укрепление на Велики Преслав. И в този участък стената беше разкрита само в субструкция, която се състои от трамбована глина и речни валутъци, пилоти липсват. На няколко места са запазени квадрови блокове от цокълния ред на куртината.От тях може да се установи ширината на крепостната стена - 3,0 - 3,20 м дебелината на същинската куртина -2,80-2,90 м и ширината на цокъла 15-20 см.

На 62 м западно от североизточната кръгла кула при т.нар. Чупка се разкриха основите на северната порта на укрепление,т.е. портата е силно отместена на изток по подобие и на всички останали порти. Портата също бе разкрита само в подложка. По размерите си - 18,60 х 13,80 тя е по-голяма от южната и аналогичната с нея източна порти на вътрешния град, има по-издължена форма спрямо Железната порта в Преслав и най-много се доближава до Източната и Северната порти в Плиска. По архитектурния си вид тя е от много добре известния Плисковски тип порти с две двойки помещения 4 х 3,50 м обединени в едни или две надвратни кули. През прохода на входа, успоредно и на 10-15 см от западната му страна преминава глинен водопровод. Тръбите от които той е съставен са дълги 0,50 - 0,57 м и имат диаметър 0,32 м. Тръбите на този водопровод са аналогични по размери и направа с тръбите на известния преславски водопровод "Герша".

През 1978 година частично бе разчистена северозападната кръгла ъглова кула. Наличните данни позволяват да се твърди, че подобна кула съществува, че тя е кръгла и аналагична на останалите кръгли ъглови кули. Цялостното разкопаване на стената показва, че фронтови кули в ранното укрепление липсват.

Стратиграфските данни показват, че вероятно стената е била изградена в началото на IX век и е прекратила съществуването си в самия му край или началото на X век. Интерес от находките представляват мраморен релеф бронзов кръст-енколпион, бронзов печат и четири монети на Мицо.

М.Баклинова

РАЗКОПКИ НА ДВОРЕЦА В ПРЕСЛАВ

През 50-те години Н.Мавродинов разкрива малък квадратен двор между дворцовите сгради в Преслав. Резултатите от тези разкопки не са публикувани и документация липсва. Това наложи нови разчиствания на този терен с цел документиране на останките от съоръжения, които личаха на терена след почистване на растителността.

Дебелината на пластовете вдигнати при по-ранишните разкопки не са известни, но сега достига до 60см.

Дворът е разделен на две тераси - западна - висока и източна със значителна денивелация на терена. Работи се по разчистване на горната тераса, пред фасадата на западния дворцови корпус.

Установи се , че разкопките на Н.Мавродинов не са били довършени в дълбочина. Не е било разкрито гнездото от демонтиран стилобат за портик към източната стена на Западния дворец, гледащ към двора, оформящ неговата горна тераса и свързан чрез вход с постройка от големи каменни блокове, затваряща двора откъм юг. Стилобатът за колонадата на портика е дълъг 15 м и е заключен между северната триделна и южната сгради. Отделен е на 2,600 м. от стената на Западния дворец. Подложката му се открива на 57 см дълбочина от строителното ниво и е от чакъли с хоросан. Вероятно портикът е имал настилка от мраморни плочи, за които е направена подложка от хоросан. В насипа, запълващ гнездото й, освен камъни и хоросан се намират и много малко фрагменти от архитектурна украса и единствената открита при тези разкопки монета на Йоан Цимисхи. Две колони, вероятно от този портик са паднали в долната част над двора и имат височина към 2,20 метра.

Планът на сградата, затваряща двора откъм юг не е ясен,поради това, че не е разкрита изцяло, но дебелината на стените,характерът на фундирането и блоковата зидария не се отличават от тези на северната триделна постройка, свързваща източния и западен дворцови корпуси.

Д.Овчаров, Н.Овчаров

РАЗКОПКИ НА СГРАДА ЮЖНО ОТ ДВОРЕЦА В ПРЕСЛАВ

През 1978 година проучването на представителната сграда южно от двореца в Преслав продължиха. Установено бе, че нейната южна стена е силно разрушена,но очертанията й могат да се доловят по подложката на основата. Изясни се, че сградата е разположена на дължина в направление изток-запад, поради което главните усилия бяха насочени в източна посока. На това място останките от сградата се покриват от културен пласт с дебелина средно 2,50 метра. Във височина стените са напълно обезличени и нивото

на техните основи се проследява по негативните отпечатъци от зидовете. Последните имат значителна дебелина, тъй като са носели масивни и тежки конструкции. В северна посока бяха разкопани квадратите, отделящи сградата от площада пред двореца и се установи, че двата монументални строежа се намират в пряка и тясна връзка.

Културният пласт предлага картина, която не се различава от установената до сега. Оскъдните находки, главно от керамика, определят два основни хронологически етапа на живот - ранен /X в/ и късен /XIII в/. В източната част на проучения участък се откриха голямо количество архитектурни елементи /капители, корнизи, колони/ струпани за претопяване във варниците. Те произхождат както от проучваната сграда, така и от други строежи. На това се дължи факта, че между тях е попаднал фрагмент от мраморна колона с интересен латински надпис от III век.

Едновременно с проучването на новите части от сградата бяха проведени заплануваните през миналата година сондажи в нея. Разчистени бяха централната варна пещ от натрупаните в нея камъни и бяха проследени стилобатите по надлъжната ос на сградата. Разкопани бяха трите гроба, които се очертаваха пред широкия западен вход. Установено бе, че в тях са били извършени по няколко погребения /3 в първия, 2 във втория, 3 в третия/. В гроб 2 второто погребение е било извършено в добре оформена от дялани големи блокове гробница. На един от гробните камъни бе открит неголям кирилски надпис: пс/а/лъ азъ Данич /или Даница/. Освен тези три гроба в източна и западна посока бяха открити и проучени още 6 гроба, от които някои са също така в каменни гробници. Липсва гробен инвентар, но в някои от гробовете са се запазили части от облеклото на погребаните - сферични копчета, фрагменти от тъкани, шнурове, късчета от кожени ботуши и др. С обработката на материалите от гробовете се заеха химикът-реставратор от Търновския окръжен музей Веселина Инкова и антропологът Цветан Минков.

През 1979 година проучването на сградата ще продължи в източната посока с цел да се очертае нейния окончателен план и размери.

Арх. Ст.Бояджиев

РАЗКОПКИ В "КРЪГЛАТА ЦЪРКВА" В ПРЕСЛАВ

Разкопките се проведоха от 12 до 27 юли 1978 година с допълнителни разширения през месец септември. Целта на разкопките бе да се изчерпят данните, имащи решаващо значение за определяне на архитектурния тип на паметника и времето на изграждане на отделните му части.

При вдигането на част от подовата настилка в притвора се разкри първичния терен пред ротондата и стъпалата, водещи вътре в нея. Една новост тук е междинна хоросанена прослойка, получена по време на долепването на притвора. В ротондата се разкри по-голяма част от стилобата. Установи се, че издатъците от стилобата към ротондата са вторични и базите на колоните лягат върху двете зидарии. Тези данни както и конфликтът между стилобатното изкривяване и основите на прилотарните пиластри безспорно доказват вторичността на колонадата. Под амвонната основа бе разкрита подложка от зелена глина, дебела 0,30 м в която са подложени късове от керемиди, наслоени до четири реда. Върху частично разрушената й повърхност извършена преди пристройката на притвора, е наслоен насип от строителни отпадъци, върху който е положен амвонът.

Всички разкрити данни и находки довеждат определено до извода, че ротондата е замислена и изградена първоначално като свободностояща кръгла сграда. По всяка вероятност, върху глиненатa основа е лягал едноделен мраморен кръщелен купел. Впоследствие след частично разширение е пристроен притворът, а на мястото на вкопаната писцина е издигнат амвонът.

От римската епоха са: една бронзова фибула, седем монети, три лампи, един фрагмент от керамика "барботино". От елинистическата епоха са инвентаризирани: 4 амфорни печати, 4 теракоти, 1 балсамарий и фрагменти от кантароси.

Разкопките дадоха данни за следните изводи: 1. потвърди се становището, че в Ковалъка е открит един от грънчарските центрове на Първата българска държава. 2. установи се, че четирите пещи са били специализирани, първите две за изпичане на трапезна керамика, а вторите - за кухненска и котли. Констатирани са две периода във функционирането на пещите. Възстановените котли от Ковалъка, произвеждани тук през IX век внасят яснота по отношение формата, местопроизводството, времето на употребата на този вид съдове.

Д.Станчев

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНИЯ НЕКРОПОЛ ДО ГАРА ТАБАЧКА

РУСЕНСКИ ОКРЪГ

През м.юли 1978 година се проведоха редовни археологически разкопки на средновековния некропол до гара Табачка, Русенски окръг. Проучени са общо 114 гроба. Погребенията са извършени в правоъгълни или слаботрапецовидни ями. Мъртвецът е поставен направо в гробната яма. Само в четири гроба са установени следи от дървени ковчези. Покойниците са били положени по гръб в изпънато положение с глава на запад. В два гроба са установени хокерни погребения. Съществува разнообразие в положението на ръцете.

Гробният инвентар се състои от амфоровидна стомна, железни ножчета, бронзови и стъклени копчета, маниста и синци от стъкло, обеци от мед, бронз, сребро или злато, най-често с форма на отворена халка с гроздовидна висулка.

Анализирайки всички данни от погребалния обряд, гробния инвентар и антропологическата характеристика на костния материал, може да се заключи, че некрополът е християнски и че населението,

ване на археологическите проучвания в тази част на манастирската тераса.

Т.Тотев

РАЗКОПКИ НА ГРОБНИЧНА ЦЪРКВА ДО ИЗТОЧНАТА СТЕНА НА ВЪТРЕШНИЯ ГРАД В ПРЕСЛАВ

Няколкодневните спасителни разкопки, проведени през 1978 г. в северния край на източния скат на терасата, заета от вътрешния град на Преслав позволиха да се попадне на още един паметник на старобългарската църковна архитектура от IX-X век.

Проучванията на неголямата църковна постройка установиха два периода в нейното изграждане. С първоначалния си план тя се явява представител на кръстокуполните църкви с вписан кръст и запълнен междурамия. При преустройството през втория период се наблюдава разширяване на олтарната част и изграждане в западния край на почти квадратния на ос на две свободно стоящи подпори за носене на купола.

Малките размери на новоразкритата църква и аналогиите, които тя намира преди и след преустройството с някои преславски църкви от IX-X век определено насочват, че църквата е имала гробничен характер. С повече подробности относно нейното предназначение ще разполагаме след завършване на разкопките северно от църквата, където се долавя очертанието на неголямо четириъгълно помещение, може би гробнично.

Гробът разкрит в църковния наос и гробовете от север и юг на църквата са от некропол, възникнал в близост до крепостната стена през годините на византийското владичество /XI-XII век/.

К.Константинов

ГРАЖДАНСКИ КОМПЛЕКС В м."СЕЛИЩЕ" В ПРЕСЛАВ

През 1978 година проучванията на т.н. Граждански комплекс в м."Селище" в Преслав продължиха близо два месеца и бе проучена площ около 1500 м2.

Усилията бяха съсредоточени в югозападната и източната част на комплекса от сгради. Целта беше да се проследят границите на комплекса и да се докоснем до тези фактори, които са оказали влияние върху еволюцията на композиционно-планировъчната схема.

В продължение на цялата кампания бяха разкрити основите на четири сгради - една триделна, две двуделни и една със сложна планова схема и съоръжение с квадратна форма. Основите на всички са градени от ломени камъни, споени с глинен разтвор. Някои от тях са измазани от вътрешната страна с фина варова мазилка.

При проучването на триделната сграда се установи, че тук се е обработвала глина за производство на керамични изделия. Бе открита яма за утаечните води. В насипа над сградата се намериха два оловни печата с името на Никифор царски потоспатарий, а от другата страна образът на св.Прокопий, битова и строителна керамика. Върху една от покривните керемиди има нанесени разнообразни знаци, познати ни от редица старобългарски селища.

Интерес представлява най-вече сградата със сложната планова схема, която намира близки допирни точки с баните открити в Плиска. Тя била снабдявана с вода от намиращия се западно от сградата кладенец. С тази сграда е свързана и намиращата се западно квадратна постройка, с под застлан с тухли споени с глина. При изграждането на стените й са преизползувани сегменти от барабани на колони /варовикови/, каквито и до днес се намират около църква № 4, разположена само на 25 метра източно от тук.

Т.Тотев

РАЗКОПКИ В МЕСТ. "КАСТАНА" НА ПРЕСЛАВ

Разкопките в м."Кастана", която се намира на 3–4 км северозападно от стария град бяха продиктувани от откритото там при риголване за лозя златно съкровище.

Проучванията показаха, че съкровището не е било свързано с гроб или други строежи на терасата, а е било укрито. То включва предимно златни и позлатени предмети: огърлица, части от диадема, няколко чифта обеци, два пръстена, копчета, халки и др. Като се прибавят към тях многобройните кръгли, квадратни, кръстовидни и сърцевидни апликации, отнасящи се към украсата на скъпа златотъкана дреха, броят на съставките от накитната гарнитура надхвърля 120. Толкова много накити от скъп метал, изпълнени в няколко ювелирни техники с употреба на преградъчен емайл, изумруди, аметисти, планински кристал, стъкло и перли се откриват за пръв път у нас. Към съкровището се отнасят две позлатени лъжици от масивно сребро с гравирана украса и обемно третирани завършеци като глави на птици, чифт сребърни гривни, две сърцевидни коланни апликации и др. От сребро са и намерените 15 броя византийски монети на Константин VII Багренородни и Роман II /945–959/, които се явяват от особено важно значение във връзка с датата на съкровището и неговото укриване.

На този етап на проучването някои от предметите с преградъчен емайл са внесени от Византия, а други са дело на златарско ателие в Преслав. За това, че емайлът е бил разпространен у нас през IX–X век говорят някои от откритите напоследък находки в старобългарските столици. При високите достижения, които в Преслав отбелязват рисуваната керамика, стъклопроизводството, златарството, архитектурата, изкуствата и писмеността през X в. е трудно да се мисли, че преславските ювелири са обърнали гръб на тази луксозна и с големи възможности художествена техника на преградъчния емайл, която по това време в съседна Византия е достигнала до най-големия си разцвет.

Т.Тотев

РАЗКОПКИ НА МАНАСТИРА В м."ПОД ЗЪБУИТЕ" В ПРЕСЛАВ

Разкопките на манастира в м."Под зъбуите" се проведоха в ограничени размери. В североизточния ъгъл на отчасти разкрития източен двор на манастира беше допроучена още една керамична пещ. Наблюденията показаха, че подобно на откритата тук през 1977 година пещ № 1 и тази преустроена и преизползувана за печене на вар през годините на турското владичество. От разчистването на пещта постъпиха фрагментирани варовикови и мраморни архитектурни детайли, свидетелстуващи за богатата и разнообразна декоративна украса на някои от постройките в този най-голям от откритите досега в Преслав манастири.

В.Антонова, Д.Владимирова

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ШУМЕНСКАТА КРЕПОСТ

Археологическите разкопки на Шуменската крепост през 1978 година започнали през м.март и завършили през м.ноември, се проведоха на два сектора; североизточен и югоизточен между двата крепостни пояси № IV и V.

Проучванията засягаха определени проблеми: 1. Гражданска архитектура, 2. производствени съоръжения, пещи, работилници и пр. и 3. крепостни съоръжения и материална и духовна култура на населението, обитаващо вътрешната крепост на града.

В североизточния сектор се откриха зидове на сгради от различни периоди и с различно предназначение, което се установи по тяхните нива, стратиграфски пластове, в които се врязваха и опираха основите, както и от различните материали, откривани в насипите.

Върху скалата опираха отухлени подови нива на тракийски землянки, чийто насип изобилствуваше с латенска тракийска керамика. В тях се врязваха основите на осем римски постройки с различни планове и предназначение – жилища и стопански.

Някои от римските сгради са били преустроени и използувани и през ранновизантийската епоха. От тях се откриха много материали-градищна керамика, монети, разложени кирпичи от суперструкцията и др. Вкопани също в по-ранните пластове се намериха останки и на пет ранносредновековни надземни пилотови сгради и полуземлянки. Последните са облицовани с едноредови зидове, стените над земята са били от плет, а покривната конструкция от греди и слама, затисната с камъни. Тук се откри и конусовидна яма за смет, както и разрушена глинобитна пещ с предпещна площадка. Находките са предимно керамични и съвременни византийски монети.

Най-дебел е късносредновековният пласт в който се откриха основите на сгради-жилища, стопански, работилници и пещи. Ковачница е била сграда 263 с кръгла ковашка пещ и наблизо ямна пещ пълна със желязна шлака и сгурия, както и с глинени късове от грубата замазка на стените.

В южния сектор също продължи откриването на надземни сгради и полуземлянки от различни периоди – ранен халщат, латен, римски, ранновизантийски и средновековни български. Наличието на солидно градени ранновизантийски сгради и базиликата № 10, сочат, че крепостта в този период е била разширена на юг, че доста обширна по граници и цветуща. Силно разрушените ранносредновековни основи застъпват или са вместени във византийски сгради. В тях се откриха разрушени пещи и огнища.

Късносредновековните сгради са надземни или вкопани с различни планове. Откри се още една ямна пещ за добив на желязо, в близост до керамичната пещ. Вижда се, че в южния сектор се е намирал производствен занаятчийски квартал.

През средновековието кула "Г" е била градена на два пъти. Двете кули се разграничават по изместване на осите им и по градеж.

Откри се отсечка от крепостния зид № V, преустройван и укрепван на няколко пъти. На различни височини той се явява различно свързан със стените на кула "Г" и новооткритата кула "Д". В него се очерта вход "З".

Кула "Д" е външна, четириъгълна, а градеж като на кула "Г" и стените. При проучване на крепостния зид № V, наддаден изцяло основите му, се откри втори крепостен зид, с градеж като на по-рано открития тракийски зид. Сега се установява, че тракийската крепост е била двойно укрепена. С това се обяснява изобилието от тракийска керамика, останки от подова мазилка на жилища извън първоначалната крепостна стена.

През 1978 година се откриха 1100 различни материали, както и 104 монети, разкриващи материалната и духовна култура на населението на Шуменската крепост.

Ст.Михайлов, Л.Дончева, Д.Топтанов

РАЗКОПКИ В с.ОДЪРЦИ, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

През 1978 година българският колектив от българо-полските разкопки продължи археологическите проучвания в м."Калето" край с. Одърци, Толбухински окръг. Проучени бяха нови площи във вътрешността на селището и част от куртината на източната крепостна стена.

Извършените разкопки на откритото през миналата година ранновизантийско жилище /№ 15/, установиха два строителни периода. В първоначалния си вид жилището се е състояло от едно помещение с правоъгълна форма /вътр.размери 10,30 м х 7,35 м/ ориентирано по своята надлъжна ос в посока запад-изток. Входът, с ши-

рина 1,50 м ее е намирал от източната страна. Зидовете са градени от ломени камъни на кал. След частично разрушаване, жилището е било отново изградено, като е разделено от две допълнително построени зида на четири помещения. Основният поминък на населението е било земеделието. Своите храни то е съхранявало в долиуми, вкопани в самите жилища или около тях, както и в специално издълбани в скалистия терен дълбоки ями. При разкопаване на пространството западно от жилище 15, бяха открити силно овъглени останки от различни зърнени храни – просо, ечемик, леща, соя и др. и орехи складирани в гърнета и амфори.

Направеният сондаж в източната част на селището показа, че и тази, естествено защитена с висока и стръмни скленове страна е била укрепена със солиден крепостен зид с ширина 2,45 м. Лицевате му страни са градени от добре одялани правоъгълни каменни блокчета, а вътрешността е запълнена с емплектон.

Открит бе разнообразен материал – глинени съдове и лампички, железни стрели, костени апликации с врязан геометричен орнамент, бронзови монети на различни византийски императори.

От староболгарското селище, възникнало на същото място през IX век бяха открити части от жилища и многобройни предмети на бита – пряслени за вретено, костени апликации, железни ножчета и токи за колан, стрели. Изключително интересна е украсата върху откриваните фрагменти и цели глинени съдове. Паници, стомни и гърнета са покривани, с разположен в разнообразни съчетания геометричен орнамент от излъскани ивици и врязана украса. Към последния период на селището, което по всяка вероятност е било уни щожето от печенезите в началото на XI век се отнасят открити нови 20 гроба. Погребаните са положени по християнски обичай, в повечето случаи в грижливо изградени гробни камери от каменни плочи.

М.Димитров

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ И ПРОУЧВАНИЯ НА РАННОСРЕДНОВЕКОВНИЯ ДИОНИСОПОЛИС

В резултат на твърде интензивна работа на терена, от 1972 година насам, разкритата частично до 1976 г.крепост в град Балчик,

беше системно проучвана и през следващите години: 1977 и 1978.

Следствие мащабните разкрития от 1977 година, когато работите на терена продължиха повече от 9 календарни месеца и позволиха в общи линии да бъдат уточнени контурите на голямата ранносредновековна крепост в кв. "Хоризонт" – град Балчик, се наложи проучванията да продължат и през лятото на 1978 година, за да бъде уточнено трасето и на източната крепостна стена.

Последната отстои на около 300 метра източно от Западната, като трасето й е разположено в дворни места и е разположено в дворни места и градини на сегашния град.

Проучена беше неголяма отсечка, при това сондажно, южно от Кула № 2 с дължина 137 л.м.

Теренът около стената е силно риголван, което попречи да бъдат уловени типичните културни наслоявания, характерни за Южната, Западната и Северната крепостна стена и изследвани предните години.

На дълбочина от 0,70 до 1,00 м където стената се появява в земената маса, тя вече е значително добре запазена, при това на отсечки твърде дълги по метрами.

Работено беше и в югоизточния ъгъл на крепостта, там където крепостните зидове са най-чувствително унищожени, при средна дълбочина от 2,00 до 2,40 м. от повърхността.

Във вътрешността беше изследван неголям терен от около 450 м2, което позволи отново да получим добра възможност за ново уточняване на културните пластове:

а/ от 0,00 до 0,85 м пластът е изключително наситен с материали от епохата на Първото Българско царство.

б/ от 0,90 до 1,40 м излизат характерните за ранна Византия битови предмети, монети, керемиди, корниши и други архитектурни детайли.

Проучванията по крепостните зидове позволиха да се внесе ново уточнение за броя на защитните крепостни кули – от 25 в края на 1977 година с разкритите през 1978 година, техният брой достигна 28.

Две на Източната стена, идентични с № 2, изградени от вътрешната страна на куртината и служещи едновременно и за стълбище, и за отстъп към наклонения терен и една друга № 28 – триъгълна, която е била разположена по трасето на Северозападната отсечка при Северната стена между вертикалоподобните №№ 17 и 18, отстояща на еднакво разстояние от двете на 37,50 м, а зад нея е разположено едно твърде дълго стълбище с дължина около 37-40 л.м.

Проучванията на крепостните съоръжения в Балчик; които са пред своя край, остава сондажното проучване на Северната отсечка на Източната стена, ще позволят да се разкрие една от най-големите по нашите земи крепости от епохата на Ранното Средновековие.

Д.Димитрова

РАЗКОПКИ НА АНТИЧНАТА И СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ "КАЛЕТО" В ГР. МЕЗДРА

Пети сезон продължава проучването на "Калето" в гр.Мездра. Разкритите части от северния крепостен зид показват интересни данни свързани с фортификацията и градоустройството на крепостта. Източните му части, в по-голямата си част, са запазени в първоначалния му вид: в западна посока следват "пломби", след които се открояват надстроявания конструктивно свързани с останките от сгради южно до зида. Части от външната лицева зидария на зида са всецяло преизградени, докато от вътрешната страна носят характера на първоначалното си изграждане. Възстановяването и използване на античната крепост през българското средновековие е наложило ново градоустройство на терена видимо не съвпадащо с античното. Разчистена беше обаче антична сграда със симетричен план, където се виждат поправки и добавки от средновековната епоха /суперструкция над 1,60 м/.

В дълбочина продължават пластовете наситени с раннобългарски материали. Тази година взлязоха и данни относно за типа жилище-землянка изплетена над земята върху каменен зид на кал с почти квадратен план. Дребните находки от средновековните пластове съчетани с архитектурните останки, както и до сега, датират от VIII-IX век и X-XI век. Някои архитектурни градежи сочат и по-късни периоди, но при многократно обработване на терена на крепостта са отнети пластове със значителна дебелина и находките за сега са все още недостатъчни за изводи.

Д.Аладжов

РАЗКОПКИ НА "КОНСТАНЦИЯ" ПРИ МАРИЦА

През 1978 година от 1 юни до 20 август под ръководството на колектив от ОИМ-Хасково и НИМ-София продължи проучването на Констанция при гр. Марица.

В южния сектор беше разширен изкопа навътре от крепостната стена с една редица квадрати за да се проследи продължението на западната страна на голяма обществена сграда /вероятно църква/, открита в кампанията от предната година. В останалата част на южния сектор продължи разчистването на късноантичния пласт. Тук бяха открити запазени малки части от три помещения с подови настилки от квадратни тухли. От едното от тези помещения, градени от камък и кал, излиза отточен канал, оформен от тухли и покривни керемиди, отгоре покрит с каменни плочи. Вероятно откритите помещения са занаятчийски работилници от ранновизантийската епоха. В южната си част едно от тях е разрушено от ранносредновековни жилищни помещения, открити в предните кампании.

На сектор "Тракийско селище" е завършено разчистването на църква № 1 – късноантична сграда, по план и размери близка до базиликата при Бухово, Софийско, датирана от IV-V век.

Направени са сондажи и в източния и северен сектори, където са разчистени малки участъци от крепостната стена, при което в източния сектор е открит вход № 2, разположен между една У-овидна и една кръгла кули № 4 и 5.На северния сектор е откри-

та потерна № 1. През годината в Константина са открити сравнително малко находки, а керамиката от този обект от много епохи е подобна на тази от предните кампании.

М.Н.Вълкарова, Й.Алексиев

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНОТО СЕЛИЩЕ НАД АНТИЧЕН ИТРУС, с.КРИВИНА, РУСЕНСКИ ОКРЪГ

През 1978 година разкопките продължиха и от двата колектива археолози на НРБ и ГДР. Резултатите от югоизточен сектор на селището, проучван от българските археолози са следните: открити са три помещения /жилища/.Изградени са от средни по големина камъни /цокъла/, а горната им част - стените от глина, в която добре личат следите от колове. Тези помещения са с почти квадратна форма, с правоъгълна печка, изградена от камъни. В едно от тези помещения, бе намерена "механична" мелница, а именно камък със оферична дупка и на 0,45 м от него камъни, образуващи гнездо, в което бе намерено част от греда. Подобна "механична мелница"бе открита в един друг от сондажите, направени на селището. Характерно за културния пласт и насипа в помещенията бе голямото изобилие керамични съдове - гърнета, някои от които са почти цели. Сред керамичните фрагменти има и такива от съдове глазирани и котли с вътрешна дръжка /IX век/. Сред находките най-голям брой са: железни ножчета, върхове от стрели, тяжести за риболовни мрежи, брусове и някои накити - обеци, стъклени гривни и др. Бе намерено и бронзово кръстче: на едната му страна е изобразено Разпятия Христово. Бе почистен и един гроб, в който бе погребан възрастен мъж. Скелетът е запазен от пояса надолу. Черепът е сложен върху поясните прешлени. Под тазовите части се намират фрагменти от натрошено гърне /IX-X век/ върху бедрениците му е сложена животинска кост. Като се вземе предвид, че и през 1977 г. бе открит също гроб, скелетът бе запазена половина горна част /раменна кост, ръка и липсваха прешлени/. При това скелетът бе заобиколен от специално поставени животински кости, между които

половина от конска глава, а отдясно в поясната област бе оставено копието му, може да се предположи, че след загиване на селището, някои от тези, които са го разрушили, ранените са били погребани. Не е изключено това да са печенеги.

В допълнителните сондажи успоредни и перпендикулярни до основния изкоп бяха намерени едно съоръжение, с дървена конструкция, вероятно жилище, а също и стена /цокъл/ от друго жилище с голямо количество средновековна керамика /IX-X век/. Бе събрано и голямо количество керамика от ранновизантийския период.

Разкопките в сектора проучван от българските археолози ще продължи, от археолозите-средновековци - ГДР - завършат своите разкопки.

М.Вълкарова и колектив

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНОТО СЕЛИЩЕ В м."СТАРЕЦА" с.ГАРВАН, СИЛИСТРЕНСКИ ОКРЪГ

През 1978 година бе необходимо да се изясни югоизточната част на селището и затова изкопът, който обхвана едно пространство от 760 м2 бе в този район. Бяха проучени още 11 помещения. Десет от тях са жилища и едно помещение с грънчарска пещ. Всички помещения принадлежаха на два хронологични периода VII-VIII век и IX-XI. Жилищата полуземлянки с печки изградени от камъни или пещи /изкопани в здравия бряг/ - IX-XI век/. Те са вече добре известни от досегашните проучвания на това селище. От особено значение е помещението с грънчарската пещ, която е много добре запазена. Пещта е с кръгла форма, двуетажна, без подпора. Нейната височина е 2 метра и височина на горната й сводеста част е 0,70 метра. Скарата е с диаметър 1,80 м и дебелина 0,60 метра. В нея има дупки /канали/ на брой 20, разположени в два концентрични кръга и в средата една дупка /канал/. Огнището е с диаметър 1,54 х 2 метра и височина 0,54 - 0,60 м. Отворът й е северозапад, подовата й замазка е обгорена до червено. То е запълнено с пепел и фрагменти от гърнета /недопечени/, изработени на леко

грънчарско колело /дъсчица/. Пред отвора ѝ има предпечна яма, с правоъгълна форма, която бе запълнена с пепел, въглени и недопечени големи фрагменти от гърнета. Тази яма е издълбана в пода на помещението, в югозападния ъгъл на това помещение има и вкопана пещ /в здравия бряг/. И по пода на тази пещ, както и на помещението се откриват само керамични фрагменти изработени на леко грънчарско колело /на дъсчица/. Това помещение с грънчарската пещ е от началото на VIII век, т.е. открита е грънчарска пещ с най-ранна дата през средновековието в нашите земи. В едно от жилищата, принадлежащо към средновековен пласт от IX-X век, до печката му, изградена от камъни бе открит идол, който е изработен от камък-пясъчник. Добре огладената му кръгла дупка показва, че този идол е бил забит на път до печката. Идолът изобразява човешка глава, с добре моделирани остър нос, очи и загатнати ръце и крака, с височина 0,28 м. Несъмнено е, че този идол е свързан с почитането на огъня: за това свидетелствува намирането му до печката. През 1975 година бе открит и друг идол - част, глинен. Той също бе намерен до печката в жилище от края на VII век-раннославянско.

В насипа на проучените жилища през 1978 година бяха открити много фрагменти от керамични съдове, между които почти цяло гърне и паница. Сред другите находки, са железните ножчета, върхове от стрели, преслени за вретена, костни шила, железни и кремъчни огнива, бе и добре запазен железен ключ.

Колективът, който работи при проучването на селището бяха: к.ин.н.с.Ек.Захариева-АИМ, Н.Дамянов /ОИМ-Смолян/, Р.Василев, Д.Станчев, ОИМ-Русе, Ч.Бонев-студент СУ.

Ж.Въжарова, С.Иванов

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩЕ В м."МАНАСТИРА" КРАЙ с."ГОРАНОВЦИ, КЮСТЕНДИЛСКИ ОКРЪГ

/резюме/

През 1978 година продължи проучването на селището, в което през 1977 година бяха разкрити две помещения, изградени от камък и по тях два питоса, а също четири погребения от XI-XII век. Изкопът през 1978 година обхвана пространството северно от църквата и бе около 300 м2. Проучени са още шест помещения градени от камъни с калова спойка. Пет от помещенията са долепени от двете страни на дълъг зид, също изграден от камък. Добре е запазено помещение № 1. През помещение № 1 и помещение № 2 се очерта двор с калдъръм. Добре е запазен и входът на жилище № 1, до който бе намерена желязна панта и ключ. В това помещение бяха намерени голям брой фрагменти от кремъчни съдове XI-XII век тежести за стан, късове от плоско стъкло, стъклени чашки и други предмети от бита. В пода му е вкопан питос, покрит с каменен капак. Питосът е бил пукнат и с три оловни скоби закърпен много добре. В помещение № 2 също бе открит питос, в горната му част счупен, а също бяха намерени две части от хромел,мистрия, много желязна шлака и керамика XI-XII век.

На сегашния висок бряг на реката, непосредствено до проучваното селище т.е. в северната му част, че открита и проучена грънчарска пещ. Пещта е вкопана в скалата. Запазена е добре. Тя е двуетажна с правоъгълна форма с размери 2,80 х 2,50 метра.Тя е с отвор от север. Изградена е от кирпич-непечени тухли с примеси от слама, които при изпичане на продукцията пещта е силно оплакувана. В долната ѝ част /етаж/ е добре запазено огнището, пълно с пепел и въглени. Вътре в огнището се намериха четири тежести за стан и дребни фрагменти керамика. В огнището има един надлъжен канал СЮ, с обща дължина 2,30 метра ширина 0,40 метра и височина 0,70 и три напречни канала. Каналът се разширява и е покрит със сводове, които съединяват стените на напречните канали, които поддържат пода на пещта. Горният етаж т.е. скарата в пещта има 61 отвора /канала/ разположени в 8 реда. Те са с дълбочина 0,30 метра и различен диаметър. Върху скарата се установява неколкократното ѝ подмазване - цяло и частично, което показва дългата ѝ употреба. Огнището и скарата са били вкопани в скалата. Горната част /свободната ѝ част/ е разрушена, но че такава е имало свидетелствуват части от свода ѝ, намерени върху скарата.

Пещта, открита в м."Манастира", с.Горановци, по своето устройство и направа е подобна на пещта от Мадара, обнародвана през 1962 година. Тя намира своите аналогии в други територии /главно в Крим/. Нейните корени трябва да се търсят в античността-римския период.

Най-богат на българска територия е керамичният център край Павликени, известни са пещи от други антични обекти у нас.

При почистване на помещенията в селището бяха открити пет християнски погребения, чийто гробни ями бяха оформени със средни по размер ломени камъни. Това са скелети на възрастни индивиди и деца. Само при два от тях се откриха предмети: бронзова обеца, пръстен и кръст.

Разкопките ще продължат.

Л.Бобчева, Ст.Ангелова, Ив.Василчин

РАЗКОПКИ НА ПРАБЪЛГАРСКО СЕЛИЩЕ В м."КОВАНЛЪКА" ДО с.ТОПОЛА, ТОЛБУХИНСКИ ОКРЪГ

Разкопана е площ от 650 кв.метра на дълбочина 1,30 метра. Разкрити са още две пещи за грънчарски изделия, две за домакински нужди и три дълги двулицеви зида с неопределено предназначение.

Обработени са 17,810 керамични фрагменти. Около пещите е открита кухненска керамика в 197 фрагмента от устията с вътрешни уши-дръжки. От огнището на пещ № 4 са извадени фрагменти от котли и възстановени седем съда.

Инвентаризирани са 36 устията, с отвори за окачване, от ведра, 76 дъна с грънчарски знаци, тяжести за рибарска мрежа, 22 и 12 за прежено. Намерени са 6 шила от кост и 3 бешки. От желязо са 2 ножчета, гвоздеи, част от тока и скоба. От камък - два оръса, 10 топчета за прашка и други.

С Р Е Д Н О В Е К О В И Е

С.Ваклинов, Р.Рашев, М.Ваклинова, К.Константинов

РАЗКОПКИ НА Т.НАР. "КРУМОВ ДВОРЕЦ" В ПЛИСКА

През 1978 год. след седеммесечна работа на терена, окончателно бяха разкрити останките от най-ранната монументална сграда в Плисковския дворец, известна под името "Крумов дворец".

Постройката заема установената при предишните проучвания площ от над 4000 кв.м и не се отличава по обща планова схема от планът, публикуван от Кр.Митев.

Нови елементи към плана, установени при последните проучвания, са откритите устои за стълби в кулите. В хоризонтален разрез те са квадратни и кръгли.

Сградата е запазена само в хоросановите подложки на стените изляти върху правилно подредени забити в терена колове с квадратно сечение. На места се виждат отпечатъци от блоковете на зидарията. Откриват се на дълбочина средно 2,20 м от съвременното ниво на терена. Блоковете са били демонтирани, а леглата образувани след тяхното изваждане са запълнени със строителен трошляк, в който личат явни следи от опожаряване. В този насип се намират и фрагменти от битова и амбалажна керамика, която засега най-общо може да бъде датирана в VIII в.

След унищожаване на сградата, в западната й част е построена нова дворцова постройка т.нар. Тронна палата. Нейните основи отчасти са съобразени с по-старата сграда. На места следват посоката на стените й, лягайки върху разрушенията им, без да ги използуват като основа на новите стени, които имат собствен фундамент.

През периода, в който втората дворцова сграда не функционира, около нея и в останките на т.нар. "Крумов дворец" са изкопани ями и земнянки, които според открития в тях археологически мате-

погребвало своите мъртви в некропола е било потомствено на двата етноса – славяни и прабългари.

Разглеждайки обряда с неговите особености и гробния инвентар, съпоставени с проучени некрополи, датирани в IX–X век, може да се постави некропола в първата половина на X век.

К.Вълкарова, Д.Топтанов

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ НА РАННОСРЕДНОВЕКОВЕН НЕКРОПОЛ КРАЙ с.ЧЕРНИЧЕ, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

Некрополът се намира северозападно от селото в м."Костово орнище". При изкопни работи през 1977 година случайно се попадна на три християнски гроба. Сондажните проучвания бяха проведени през м.ноември 1978 г. в продължение на една седмица.

Проучени са 7 гроба, изградени от вторично употребени късноантични тухли. Гробните камери са с подове и стреховидни покрития от изцяло запазени тухли с квадратна форма. Погребаните са положени в посока запад–изток, глава на запад и ръце скръстени върху коремната област. Откритите в един от детските гробове две бронзови гроздовидни обици, дават възможност некрополът да бъде датиран в границите на IX–X век.

Дямка Стоянова-Серафимова

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВЕН НЕКРОПОЛ КРАЙ с.ТУХОВИЩЕ, БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

През 1978 година продължиха археологическите разкопки на средновековния некропол, открит и отчасти проучен през 1975 год. край с.Туховище, Благоевградски окръг.

Проучвателни работи през отчетната година бяха направени в южния и северния сектор на некропола, където бяха открити, разчистени и ситуирани на плана гробовете от 120 до № 146. В тази

част некрополът беше изчерпан.

В християнския обряд, по който са погребани мъртвшите се долавят елементи на славянски езически погребални традиции: слагане на гробен дар – жертвени съдове с храна, ампутиране на крайници, частично или цялостно послесмъртно разрушаване на трупа на покойника, привързване на краката и др. В някои погребения са налице пережавелици от трупоизгаряне от езически период на славянските погребални обреди, изразени в присъствието на огън в отделни гробове на некропола.

В голяма част от изследваните гробове се проследяват отклонения от канона на християнската религия по отношение положението на ръцете на погребаните. Под византийско влияние пък се явява така наречения "Харонов обол".

В някои от гробовете бяха намерени железни върхове на стрели, ножчета, прешлени за вретено, а в един гроб на ръката на погребания се оказа напръстник.

Анализът на гробните съоръжения, погребалния обряд и гробния инвентар и изследванията на антропологическия материал определят българската етническа принадлежност на погребаните в некропола.

Характерът на гробния инвентар и нумизматичния материал дават основание некрополът открит край с.Туховище, Благоевградски окръг да бъде поставен в едни по-широки хронологически граници X–XI век.

Д.Аладжов

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ В с.СТАМБОЛОВО, ХАСКОВСКИ ОКРЪГ

През м.август 1978 година при спадане водите на язовира между Селата Стамболово и Гледка са намерени сред пясъка в чашата на язовира човешки кости и няколко гривни. Това наложи организирането на спасителни разкопки.

Работата се е ограничила в освободената от водата крайбрежна ивица, дълга на това място около 20 метра и широка навът-

ре в язовира от 2-5 метра. При внимателния оглед на пясъка след лекото престъргване и отстраняване на тинята, очертанията на гробовете са се отделяли като по-тъмни петна, поради което не е станало нужда да се разкопава цялото пространство. Разчистването на тези петна по мокрото дъно на язовира е позволило за 8 дена да бъдат открити и разчистени 19 гроба.

Повечето гробове са открити на сегашна дълбочина от около 0,10 – 0,20 метра. Лицевата част или целия череп на някои от тях са били отнесени от водата, а в отделни случаи са липсвали и части от скелета. Цялостно са запазени само няколко по-дълбоки /до 0,30 метра/ погребения.

В гробовете и водата са намерени 12 здрави сини стъклени и 5 бронзови гривни, 2 сребърни обици, които са с кръгли сферични топчета, 11 бронзови пръстена и над 300 разнообразни по цвят и форма стъклени мъниста. Откритите накити датират от X-XI век.

Ат.Попов

РАЗКОПКИ НА МАНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС "ВЕЛИКА ЛАВРА" В ТЪРНОВГРАД

Археологическите разкопки през 1978 година са продължение на проучването от минали години. През сезона 1978 година се работи северно от църквата "Свети Четиридесет мъченици" и за разкриване напречната стена, на юг, между втора и трета порта на крепостната стена на Царевец.

Северно от църквата "Свети Четиридесет мъченици" беше разкрита нова част от крепостната стена на така наречения в писмените източници "Нов град", с обща дължина 110 м. Откъм река Янтра, в този участък, към стената била изградена правоъгълна кула-бастион.

Към стената на фуга се откри голяма сграда с вероятен план. Тя се състои от осем килийни помещения, с почти еднакви размери. Установено беше подовото им ниво. Някои от тях са били покрити с хоросанова подложка, върху която е била изработена подова мозайка от мраморни блокчета. В културния пласт бяха намерени извест-

но количество такива блокчета с триъгълна, квадратна, ромбовидна и правоъгълна форма от бял дребнозърнест, зелен и лилав мрамор. Други помещения бяха с подова нива покрити с мраморни и ломени каменни плочи.

В северната част се разкри металургичен комплекс за добиване и обработване на черни метали. Намерени бяха пещи-ями, отпадъци, фрагменти от пещи за леене на метал, шлак, железни крици над 250 кг с отделни екземпляри 400 гр и парчета от магнетитна руда. Комплексът продължава на север, вероятно обхваща голямо пространство.

От находките и монетите на Тодор Светослав /1300-1322/ в гроб, смятаме, че производственият комплекс е от XII-XIII век.

Над средновековната архитектура и пещите-ями беше разкрит турски некропол в ограждения с каменен зид двор на джамията, в каквато била превърната църквата "Свети Четиридесет мъченици".

На изток от килиите и право на север от олтарната част на църквата, бяха разкрити гробове от турски некропол. Под него бяха разкопани солидни сгради от ломен камък, споен с бял хоросан. В едно от помещението се попадна на съвсем малко парче от стенна замазка с останки от стенописи.

В резултат на разкопките са придобити разнообразни находки-кухненска и художествена керамика тип "сграфито", глазирана керамика едноцветно, без украса, многограми върху фрагменти от глазирана керамика, предимно на Михаил III Шишман, надписи с името Евтимий, монети от XIII и XIV в./К.Асен,Т.Светослав/.При демонтиране на турски зид, в основата му, до средновековния градеж на една от килиите беше намерена колективна находка сребърни монети от влашкия воевода Владислав I.

Разкрита беше напречна крепостна стена, свързваща стената покрай река Янтра /Новия град/ с тази по скалния венец на Царевец. Тя беше разкопана до река Янтра. Открити бяха основите на две бойни кули.

Резултатите от проучванията допринасят за изясняване на манастира "Велика лавра" и "Новия град" в днешния квартал "Аденов" и с това за изучаване столицата Търновград.

Ив.Джамбов

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ: СЕКТОР III - ЮЖЕН СКЛОН НА ПАТРИАРШИЯТА

/резюме/

Археологическите разкопки на обекта през 1978 година имаха довършителен характер. Те бяха съсредоточени в северозападната част непосредствено под временната постройка, в която се помещаваше екипът, както и по сваляне на пътеката. В резултат на това разкрихме основите на една средновековна сграда. От нея са запазени северния, източния и западния зидове.

Последните са с добре оформени страници от юг, което показва че южен зид въобще не е бил предвиждан. Градежът е от ломени камъни, споени с калов разтвор. Постройката е била едноетажна, с правоъгълен план и е заемала площ от 15 м2. Носещата конструкция е била от нетраен материал с употреба на много гвоздеи. Вероятно сградата е била с веранда отворена от южната страна. Имала е продължителен живот - от началото на XIII, като в края му или в началото на XIV век е претърпяла преустройство. В културния пласт се откриха монети части от гривни и плоски стъкла за прозорци, няколко фрагменти с надписи и графити, бронзов пръстен и др.

Довършено беше и проучването на културния пласт в сградата в чиито северен зид са вероятно 8 ниши. Близо до него попаднахме на монетна находка и части от стеатитови икони. До северозападния ъгъл се откри дълбока яма вероятно за съхранение на откритите находки /кръстове икони/ голям брой монети дават основание да се предположи, че в тази сграда е живяло по-заможно семейство на духовно лице.

Направените наблюдения през периода 1975-1978 година свидетелствуват за значителна гъстота на строителството през XIII-XIV век може да се твърди и за известна планомерност и съобразяване с теренната конфигурация. Открихме се основите на 16 сгради , 1 работилница и некропол с 21 гроба. Големия брой и разнообразие на находките говорят за интензивен живот на населението.

Под средновековния културен пласт повсеместно се откриха тракийски материали. Строителство от периода XV-XVIII век не се установи.

Разкопките през 1978 година изчерпаха културното наслояване в тази част на хълма. По този начин приключи и проучването на един от най-големите квартали на средновековната столица - този около патриаршията.

Ат.Писарев

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ ОБЕКТ 12-С

Разкопките на обект 12-С бяха проведени от 18 юни до 5 декември под ръководството на Атанас Писарев от ОИМ-Велико Търново. Обекта е разположен последователно от север на юг, покрай вътрешното лице на крепостната стена и средновековната улица водеща за Лобната скала. През сезона културните пластове са изчерпани окончателно върху площ от 490 м2. Достигнатите дълбочини варират от 1,80 - 3 метра.

Най-пълен и богат на материали е средновековният културен пласт. Към него спадат основите на 10 сгради и двор постлан от едри плочести камъни. Тези сгради са ориентирани около църква № 18, разкрита предните години. В четири от сградите се откриха огнища със суровини и производствени отпадъци и готова продукция. Намирането на суровини, отпадъци и готова продукция доказва, че по последния дек от съществуването на сградите работилниците са действували.

Около църквата се разкриха 115 християнски погребения. При тяхното почистване се откриха различни предмети - позлатени и посребрени обеци, сребърни и бронзови пръстени, сферични копчета, гривни, манисти и др. Наличието на некропол около църквата още веднъж доказва наличието на обособени квартали. Досега на хълма общ градски некропол не е разкрит.

Резултатите от разкопките на обект 12 представляват голям интерес за историята на средновековната българска столица Търно-

во. Разкритият в пълен план занаятчийски квартал шеспомогне да се изясни за състава и имуществените възможности на квартала оформен около църквите.

Йордан Алексиев

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ ЦАРЕВЕЦ 13 ТЕРАСАТА ЮЖНО ОТ ЛОБНАТА СКАЛА

Обектът е разположен южно от терасата на Лобната скала, между североизточната и източната крепостни стени. В продължение на пет месеца бе проучена 480 м2 площ. Най-голямата дебелина на културните напластявания достига до 2,20 - 2,60 м /край северозападната и източна крепостни стени. Установиха се следните културни пластове:

1. Тракийски културен пласт /в западната част на обекта/ засвидетелстван с фрагменти от халщатска и латинска керамика.

2. Ранновизантийски културен пласт. Разкриха се основите на две големи сгради - първата до северозападната крепостна стена, втората до източната. Първата сграда е претърпяла преустройство, довело до частично изменение на първоначалния й план. Втората е по-голяма, ориентирана изток-запад. По-добре запазени са основите край източната крепостна стена. На много места зидовете се проследяват само по хоросановите петна върху скалата. В пласта се намират фрагменти от битова керамика, амфори, части от глинени лампи, плоски стъкла и части от стъклени съдове.

3. Средновековен български културен пласт. Разкриха се останки от пет жилища /едноделни и двуделни/ изградени от ломени камъни на калова спойка, над 21 м от трасето на източната крепостна стена и малък некропол с 23 погребения/, при някои скелетите са оградени с изправени плочестикамъни, а при четири гробни ями са прерязали разрушенията на ранновизантийските зидове. От намерените материали в средновековния пласт по-голям интерес представляват:

оловен печат /молибдовул/, възстановени и цели съдове от битова и сграфито керамика, средновековни монети, фрагменти и съдове с надписи и знаци, накити и украшения, битови предмети, оръдия на труда и въоръжение.

4. Пласт от турската епоха. Открихa се останки от две жилища и 28 м от калдаръмената пътека, която свързва Царевец с квартала до църквата "Петър и Павел". В полевата инвентарна книга са записани 218 номера.

М.Долмова-Лукановска

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ ЦАРЕВЕЦ - СЕКТОР XXI

През 1978 година продължиха археологическите разкопки на средновековната улица по западния склон на Царевец, в резултат на които се достигна южно от Малката порта. Установени са пет културни пласта: тракийски, ранновизантийски, ранносредновековен IX-X век, средновековен XIII-XIV век и турски.

Дебелината на тракийския културен пласт е 0,50 - 1,50 м и е изпълнен с голямо количество халщатска и латенска керамика. Открити са части от землянки и битови съоръжения. Наред с тях са намерени железни сечива, накити, мраморна оборчна плочка на тракийския Херос и др.

От ранновизантийската епоха е разкрита една жилищна сграда и части от други такива. Те са придружени от голямо количество строителна керамика, горял кирпич, въглени и по-рядко фр.битова керамика, предмети от кост, бронз и др.

Въпреки, че ранносредновековния културен пласт е оставил слаби следи, са разкрити две огнища и една печка, с правоъгълна форма, зидана с камъни. Най-често срещани керамични форми са гърнетата с опушеночерен цвят и врязана украса.

В средновековния културен пласт е разкопана сграда с правоъгълен план и още 45 м от средновековната улица, с ширина -

3,50 – 4 метра, наклон на юг и отклонение към Малката порта. И в тази си част улицата е покрита с дребни речни и ломени камъчета трамбовани в пръста, като в участъка през Малката порта са установени две строителни нива.

При проучване на турския културен пласт, са разкрити 50 м от късен турски калдъръм, с добре запазена под него канализационна мрежа.

Т.Овчаров

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ № 22 НА ХЪЛМА ЦАРЕВЕЦ В гр.ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Обект № 22 на хълма Царевец в гр.Велико Търново е намиран 30 м югоизточно от Малката /Асеновата/ порта. Проучването му започва от 1977 година. През отчетната 1978 година са разкопавани 25 работни квадрата. В повечето от тях е проучван късновременният културен пласт. На места той е доста дебел. Разкрити са четири сгради от годините на турското робство. Две от тях /№ 10 и № 12/ са югозападната част на обекта, а другите две /№ 11 и № 13/ в югоизточната. Сградите № 10, 12 и 13 са частично запазени. Сграда № 11 е едноделна, правоъгълна, с вътрешни размери: дължина 3,60 м и ширина 2,50 метра. Според инвентара и размерите са използувани като жилища.

Културният пласт от времето на Втората българска държава е проучван в кв. XXIV/5, 10,12,13,18,21 и 22 и в кв.XXV/1 и 6. Проучени са три средновековни български сгради/ № 14, 15 и 16.

Сграда № 14 е в югозападната част на обекта. Едноделна, с правоъгълна форма и ориентация изток-запад. Има дължина 7,70 м и ширина 3,90 м. Била е двуетажна, като приземието е използувано като магазин за художествено изработена битова керамика, а етажа за жилище на собственика на магазина. В приземието се намериха натрошени и опожарени голямо количество глинени съдове изработени в техника "сграфито" с разнообразна линеарни, растителни и зоомерфни орнаменти.

Сграда № 16 е непосредствено североизточно от горната. Има неправилна петоъгълна форма и неясно предназначение. Освен фрагментирана битова керамика друг инвентар не е намерен.

Сграда № 15 е в най-източната част на обекта. Запазен е само югоизточният й ъгъл. Непосредствено покрай него се разкриха пет християнски погребения и голямо количество хоросанова стенна мазилка с разноцветни стенописи. В насипа от разрушенията й се намери един оловен печат-моливдовул с добре запазени изображения. Най-вероятно е сграда № 15 да е малка църква.

Р.Анчева

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ: ОБЕКТ – XXIV

Археологическите разкопки на обект № XXIV, намиращ се в близост до северозападната крепостна стена продължиха и през 1978 година. Те имаха за цел допроучването на културния пласт в започнатите квадранти и уточняване на трасето на средновековната улица с посока север-юг. Това наложи разширяване на проучвания терен в южна посока. Обща площ – 400 м2.

Изчерпването на културния пласт изясни напълно стратиграфията на обекта. Тя не се различава съществено от стратиграфията на проучените терени в тази част на хълма Царевец.

Културен пласт от турската епоха. В новоразкопания сектор се разкри зид с посока север-юг, граден от ломени камъни на калова спойка. Той продължава в непроучения терен на юг. Намерени бяха фрагменти от глинени съдове, дули, монети и др.

Средновековен културен пласт. Проучванията на средновековната улица и на градежите ориентирани спрямо нея дадоха данни за пространственото й оформяне, както и за начинът й на изграждане, в този сектор, продиктуван от конфигурацията на терена. Проучените пет сгради са градени с ломени и грубо обработени камъни, споени със синожълта глинеста кал. При някои зидове и суперструкцията на градежа, камъните използувани за лицеви са по-внимателно

подбирани. Научна и художествена стойност имат инвентаризираните находки – монети, предмети от метал, кост и др.

Ранновизантийски културен пласт. Архитектурата от ранновизантийската епоха бе залегната от средновековните сгради и това затрудни пълностното й проучване. Разкри се югозападният ъгъл на сграда и основите на други два, несвързани помежду си градежи. Изградени са с ломен камък с глинест разтвор. Разчисти се и част от каменна настилка. Тук бе намерена база на колона. Леглото й е изсечено в скалата.

Тракийски културен пласт. В тракийският пласт, повсеместно нарушен от по-късните градежи, се намериха незначително количество фрагменти от халщатска и латенска керамика.

П.Славчев

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ ОБЕКТ XXV

Обект XXV се намира по западния склон на хълма Царевец, източно от централната алея Главен вход – Лобна скала и южно от Малката порта. Този сектор е включен за проучване през периода 1978-1980 година в плановото задание на АИМ при БАН и Общонародния комитет за развитие на Велико Търново.

Теренът заема 1600 м2 площ и се характеризира с терасовид но оформяне на запад като обхваща два стръмни и високи склона и една равна тераса, използвана за научно практически цели на бившия Пионерски дом. Проучена е източната половина на обекта. Установена е система от подпорни зидове която е осигурявала постройките на двете строителни нива. Тя има средновековен произход XIII-XIV в., а по-късно е преправяна и използвана през време на турското робство.

В основата на източния склон са разкрити останалите от приземен етаж на голяма сграда, аплицирана към висок скален кряг

/размери 9/20,50. Зидовете й са масивни със запазени легла на хоризонтални греди, разположени на еднакви интервали. В източната страна са оформени като вътрешен декоративен и конструктивен елемент малки аркирани ниши. На северния зид се установи съоръжение, което по форма и размери напомня на т.нар. камини. Битовият и нумизматичен материал определят съществуването на постройката до последното десетилетие на XIV. Останките на нейната суперструкция по-късно са използвани за турски строеж, при който се установява наличието на еркерчардак към западната фасада.

В централната част на терасата, съобразена със сградите от двете епохи, се откри двустранно оформена каменна настилка с ширина от 4-7 която продължава на север и юг в непроучените още терени.

Зл.Генова

РАЗКОПКИ НА ЦАРЕВЕЦ, ОБЕКТ XXVI, ЮЖЕН КРАЙ НА ЗАПАДНИЯ СКЛОН

По стерилен терен е проучена значителна част от обекта, обхващаща площ от 310 кв.м. Установени са културни пластове от тракийската, ранновизантийската, средновековната българска и турска епохи.

Тракийски културен пласт. В западната част на обекта попаднахме на две горели подови нива, синхронна на по-ранното битова пещ с подковообразна форма и четири гнезда за колове. Открити са значително количество латенска керамика, работена предимно на ръка.

Ранновизантийска културен пласт. В югоизточния ъгъл на обекта разчистихме две едноделни сгради, едната от които е опожарена. В пласта се откри малко битова керамика, фрагментирана каменна ваза с езиковидни дръжки и няколко монети, най-късната

от които на Юстиниан II /527-565/.

Средновековен културен пласт. Установени са три етапа на строителството. Към ранния принадлежат ъгълна сграда, масивен дву лицев зид с вход, битова пещ, огнище и няколко горели петна. Битовите материали ги датират от XII век. Към втория етап се отнасят: две жилищни сгради, запазени в основи, няколко зида и плочник. Разрушени са през втората половина на XIII век. От последния, третия етап на строителството, са запазени основите на две жилищни сгради, канал и единични зидове. Разрушени са от пожар към края на XI[illegible] век.

Турски културен пласт. Установени са три етапа на жилищно строителство, датирани от втората половина на XVIII-XIX век.

Л.Квинто

РАЗКОПКИ ЦАРЕВЕЦ НА ОБЕКТ XXVII

Обект XXVII заема площ от 350 кв.м. в южната част на западния склон на Царевец. Проучването започна през 1977 година и продължи 4 месеца с прекъсване от VI до XI на 1978 година.

Изчерпаният турски културен пласт е с дълбочина 1,50 м от повърхността. Зидовете са еднолицеви, от камък и кал. Установени са 3 етапа турско строителство - в края на XVII век и от средата на XVIII век до 70-те години на XIX век. От ранния етап не е запазена архитектура, освен подпорни зидове по склона и една варница. От втория и последния етап има по 4 сгради, почти с еднакъв план и размер. Улицата между тях е с посока североизток-юг, като завива на запад в последния етап. По намерените само битови материали може да се приеме, че кварталът е бил на заможно турско население.

От запазените в лошо състояние средновековни строежи засега са разкрити само части от каменни зидове глинена спойка и юго западен ъгъл на жилище, опожарено в края на XIV век.

Разкрити са 7 скелета от християнски некропол от втората половина на XII век. Слоят от XII-XVII век е тънък, опожарен, с части от тухлени подове на две пещи и непроучени още зидове.

Освен разнообразната керамика, прешлени за вретено, стъклени гравни и монети, бяха намерени кръст от стеатит и малка бронзова пластинка с релефно изображение на орел.

От ранновизантийската епоха е голяма сграда със зидове от камък на глинена спойка и кирпич, силно опожарена, не напълно разкрита.

Проучването на обекта не е завършено.

П.Гатев

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА Х "ЦАРЕВЕЦ" ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО

ОБЕКТ № 29

Обектът се намира непосредствено пред туристическата хижа /Филиала на АИМ на БАН/. Проучена бе площ от 300 м2. Дебелината на културния пласт е от 0,90 до 2,40 метра /насипи/.

Оказа се, че този участък на хижа "Царевец" не е бил застрояван през античността, средновековието и през периода на османското владичество у нас. Изясни се, че площадчето, намиращо се пред "Третата порта" е било значително по-голямо и на североизток е завършвало със скали, достигащи под лек наклон до естествена площадка, върху която през периода на Втората българска държава са били издигнати две църкви.

Д.Станчев, Ст.Йорданов

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ XXXI НА ЦАРЕВЕЦ - ВЕЛИКО ТЪРНОВО

През месец октомври 1978 година се проведоха разкопки на обект XXXI на Царевец.

Проучено е пространството от около 200 м2. Пластът, лежащ върху естествената скала беше с дебелина до 2,50 метра.

От находките, български монети от 1901 и 1925 година и плоча с надпис и дата 1923 година се установи, че разкопаната землена маса е била натрупана през първата четвърт на XX век.

Върху скалата личаха, изсечени в нея, основи на сграда, чийто план и датировка не беше възможно да се установят, поради мижоните следи от нея.

Г.Джингов

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ В РИЛСКИЯ МАНАСТИР

Повод за започване на археологически проучвания в най-големият български манастир, основан още в X век, но чието изграждане на сегашното му място се отнася към първата половина на XIV век даде едно случайно откритие. Касае се за неизвестно досега помещение под зимника на западното манастирско крило, в неговия южен край.

Предприетите в двора изкопни работи с цел да се попадне на неговия вход, разкриха останките на голяма, просторна сграда, от която е разчистен само югоизточния ъгъл. Нейните стени с дебелина 1 метър са изградени от камъни и кал, а отвътре са били покрити с хоросанена мазилка по която личат следи от живописване. В една от стените е имало тесни и високи прозорци подобни на мазгали.

Към тази сграда се присъединява на фуга днешното западно крило и то така, че "захапва" само югозападният й ъгъл, потънал в дебелината на източната стена.

При сегашното състояние на проучванията, позовавайки се на данните от разкопките и на писмените сведения за изграждане-

то и няколкократното възстановяване и обновяване на манастира, бихме могли да приемем, че това са останките на старото южно крило построено най-вероятно през XV век. Сериозно и непоправимо, може би вече порутено, то е било засегнато и от големия пожар станал в Рилския манастир на 13 януари 1833 година след което нови опити за неговото възстановяване не са правени.

Д.Димитрова

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ЦЪРКВА "ПОКРОВ БОГОРОДИЧЕН" - ПОСТНИЦА "СВ.ЛУКА", РИЛСКИ МАНАСТИР

През м. септември 1978 година приключи проучването на църквата "Покров Богородичен" - която се намира върху тераса над постницата "св.Лука" в землището на Националния музей Рилски манастир. Разкопан и проучен беше терена западно, източно и северно около църквата и наоса й. Констатирано беше силно изменение на конфигурацията на терена. В археологически насип от 1,35 метра до 2 метра дълбочина бяха проследени три строителни периода:

1. Останки от отшелнически комплекс - църква-параклис и жилищна сграда. Културното помещение е било развито върху приземен етаж-мазе. От него е запазена част от тристранна апсида, включена като компонент от сегашната църква. Параклисът е бил живописван два пъти. Това показват парчетата от стенописи извадени от насипа. Жилищната сграда, вероятно е била двуделна, измазана също с цветна мазилка. Не е изключено, църквата-параклис да е ранен тип "двуетажна" сграда от X-XI век или да повтаря вече наложили се архитектурни форми през XII-XIV век. Едно е безспорно, че наклонимият терен е подсказал на средновековния майстор типа архитектура.

Местността "св.Лука" остава традиционно културно място и след разрушаването на отшелническия комплекс. С малки отклоне-

ния, сегашната църква "Покров Богородичен" повтаря плановата схема на църквата-параклис, без да държи сметка вече за приземието - мазе. Градена е от ломени камъни на бял хоросанов разтвор с вътрешна сантрачна система. За датирането й за сега ще се позовем на техниката на строителните традиции, които позволяват да я отнесем към XV век.- Западно от църквата "Покров Богородичен" се разчистиха останки от открит навес и подзидан отводнителен канал. Начинът на градеж и материалите от насипа /макар и оскъдни/ показват, че откритият навес е бил построен няколко десетки години след църквата. В края на XVIII век вероятно, откритият навес е бил съборен и към църквата "Покров Богородичен" е бил пристроен притвор с открит дървен чардак на юг. Около това време /1799/ е построена и църквата "св.Лука" на терасата под проучения обект.

Я.Николова

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА КИЛИФАРЕВСКИЯ МАНАСТИР

През 1978 година археологическите разкопки на Килифаревския манастир се проведоха в продължение на три месеца. Задачата беше да се проучат паметниците покрай югоизточната крепостна стена и в югозападния ъгъл на манастирския комплекс.

Покрай нея югоизточната крепостна стена бяха разкрити три нови помещения, които са използували за вътрешни зидове самата крепостна стена. Страничните зидове на третото помещение от запад, са свързани конструктивно с нея.

В югоизточния ъгъл на комплекса беше разкрита дълга алея, широка 3,45 метра. От северната й страна бяха проучени три едноделни сгради, отдалечени една от друга на равни разстояния. Проходът между първата и втората сграда съвпада точно срещу потерната в южната крепостна стена. Под подовото ниво на втората и третата сграда са запазени останки от по-стари строежи, свързани с ранновизантийската епоха.

Материалите открити в сградите покрай югоизточната крепостна стена и в югозападния ъгъл на комплекса датират от Второто царство.

Разкопките през 1978 година дадоха нови данни за плана на Теодосиевия манастир. Интерес представлява откритата алея с посока изток-запад и разположените й от двете страни манастирски сгради.

Находките представляват фрагменти от глинени съдове, монети, оръдия на труда, оръжие и др. които датират от V-VI век и от XIII-XIV век.

Р.Морева

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА МЕТОХА НА БАЧКОВСКИ МАНАСТИР

Уставът на Бачковски манастир от 1083 година е първият писмен извор, който съобщава за построяване на Странноприемница /ксенодохия/ над двата пътя, под селото Стеномахос. Местоположението й е определено отдавна от Д.Цончев. Това е днешният Метох на Бачковски манастир, който се намира в най-южната част на Асеновград, на кръстопътя за Бачково и Асенова крепост. Днес от времето на Бакуриани е запазена само южната част на параклиса "Св.Екатерина", вградена в Метошката църква "Св.Георги".

През 1978 година бяха извършени археологически сондажи, свързани с предстоящето му реставриране и адаптиране за музей. Те имаха за цел усъвършенствуването на строителните периоди и уточняването местоположението на старата Странноприемница от IX век.

Сондажите бяха заложени на юг от църквата и в южния и северния двор. Последните показаха, че в двора, т. е. в ограденото от жилищни и стопански сгради пространство, няма по-ранни

строени от XIX век. Само на юг от църквата, извън оградата, се разкриха няколко периода строителство. Първият период се свързва със странопримемницата на Бакурианн. Жилищните и стопански помещения са били разположени на изтоизток от днешните сгради, ограден от дебели каменни стени с пиластри. Този период обхваща времето от XI-XIV век. По-късно върху разрушените стени израстват нови сгради които ограждали голям четиръгълен двор, постлан с калдъръм. В него беше разчистено четиръгълно помещение, чието предназначение, според откритите находки е стопанско. Този период се свързва с османското владичество. Стремежите от това време са били унищожени от голям пожар, който е станал след 1793 год., според откритата монета в горелия пласт. Едва в 40-50-те години на XIX век се строи новия Метох, но изместен по на северозапад.

А.Маргос

ПРОУЧВАНЕ НА СКАЛНИ МАНАСТИРИ ПО РЕКА "СУХА"

През 1978 година продължи работата по издирване на средновековни надписи, знаци и рисунки в скални манастири в Североизточна България. Обект на проучване бяха комплексите от изсечени скални помещения по течението на р."Суха" между селата Кръгуево, Бакалово, Оногур и Балик, Толбухински окръг. Експедицията бе в състав от 5 души - един археолог и четири алпинисти и пещерняци от туристическите дружества - "Буйна гора-гр.Разград и "Родни балкани" - гр.Варна. Проучени бяха следните обекти:

1. Гяур евлери
2. Сандъкли маара
3. Тарапаната
4. Хасар евлери
5. Шаян кая

Първите три обекта са изсечени в скални масиви разположени недалеч един от друг на десния скат на Добричкия дол при отока му с. р."Суха".

"Гяур евлери" /Неверницки жилища/ се състои от скална църква и девет килии разположени на три етажа. Църквата, която се намира на втория етаж, е правилно оформена и има две отделения, наос и притвор. В нея бе открит надпис - графит - мъжкото лично име "Яно". На скалната стена под църквата са издълбани множество кръстове.

"Сандъкли маара" /Раклена пещера/ се състои от едно помещение с три отделения и представлява църква-костница. За това говорят коритообразните гробове, изсечени на пода.

"Тарапаната" /Монетарницата/ представлява параклис и две килии /едната гробнична/, разположени на два етажа. Около изсечената на източната стена на параклиса ниша бяха открити няколко надраскани кръстове и две лични мъжки имена - "Лонак" и "Цорил". Палеографски те могат да бъдат отнесени към XIV век.

Трите обекта предотавляват един манастирски комплекс, който вероятно е съществувал през Второто българско царство /XII-XIV век/.

"Асар евлери" /крепостни жилища/ е комплекс от скална църква и няколко помещения, които били използувани за килии или стопански помещения. Те са разположени на западния скален скат на рида "Хисарлъка" върху който се намират останките на голяма антична и късноантична крепост, а през Първото българско царство е имало укрепено селище. "Хасар евлери" е доста подробно описан от братя Шкорпил. /Североизточна България в географическо и археологическо отношение. СбНУ, XIII, 1892,С. 13-17, фиг. 4,5,6/. В някои килии бяха открити издълбани по стените кръстове. Ако се съди по намиранията тук археологически материал - късноантична и старобългарска /Първо българско царство/ керамика, можем да се приеме, че този скален манастир е съществувал по времето на ранното християнство /IV-V век/, а възможно и през X-XI век.

Скалният масив "Шаян кая" /Красива скала/ се намира на левия скат на р."Суха" до с.Оногур. В него е изсечен успоредно на

лицевата му страна коридор дълъг 52 метра, с две помещения, няколко отвори-прозорци, ниши, а от двете страни на една външна площадка две големи ниши. Какво е представлявало това съоръжение е трудно да се отговори. Възможно е да е било използвано като укрепен наблюдателен пост или за склад. За неговото датиране, за сега, може да се съди само по късноантичната и старобългарска керамика /VIII-XI век/ която се намира на терена в подножието му.

Й.Чангова, И.Шерева, В.Любенова

РАЗКОПКИ НА ПЕРНИШКАТА КРЕПОСТ

Разкопките на Пернишката крепост през 1978 година траяха 4 месеца. Целта на разкопките бе да се доразкрият неразкопаните терени в кварталите IV, VII, IX, X и XVI като се доразчистят останките от постройки за да се предадат за консервация.

Останките от сгради, които разкрихме през 1978 год. бяха различно запазени. В най-лошо състояние се оказа жилището в кв. X и една от сградите в кв. IX.Но те, както и останалите постройки в тези квартали, имаха по едно, две или повече помещения.Стените им бяха от камък на кал. В жилищата или извън тях бяха разчистени домакински пещи.

Останки от обширна и солидна постройка беха открити в кв. XVI. Сградата беше дълга около 21,20 метра и широка 8,35 метра. Стените й бяха изградени от камък и хоросан. Те бяха дебели 0,70 метра. Два входа -единият от север, другият от запад са осигурявали достъпа в постройката, която е била с две помещения.Последните са кореспондирали помежду си чрез вход широк 1,72 метра. В северното помещение беше разчистена домакинската пещ от камък на кал. При някакво преустройство, което може да е станало през XII век западният вход, както и входът между двете помещения, е бил запазен. По същото време, отвърте до южната стена на постройката е била изградена стена от камък на кал, а до външното лице на западната стена пещ също от камък и кал.

Освен останки от сгради през 1978 година излязоха значителен брой дребни находки: керамика - нови форми, костени апликации, златен пръстен, оръдия на труда, оръжие, монети и др. Особен интерес представлява бронзовата статуетка на Хермес и бронзовата апликация от ризница с релефно изображение на силно симкретизирано божество.

Р.Йорева

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА"АСЕНОВА КРЕПОСТ"

През 1978 година на "Асенова крепост" се извършиха само сондажни проучвания, с цел изясняване строителството на северо-изток в Цитаделта. Сондажите бяха заложени в т.н. "Църковен двор". Той е част от вътрешната крепост и представлява самостоятелно укрепление. От север и изток е защитен от високата и стръмна скала, над която минава реката и едновременно с това от крепостната стена, а от запад и юг от дебела каменна стена. Входът към двора е от юг. Едната е добре запазена. Портата е била дървена, като отвътре допълнително е била затваряне с напречна греда, чието легло е добре запазено в южната стена. От източната страна на входа се забелязваха зидове на четириъгълно помещение, чието предназначение не беше известно. От извършените сондажи тук се оказа, че това е водохранилище. То има неправилна четириъгълна форма. Отвътре стените са измазани с характерната трипластова хоросанена мазилка със счукана тухла и налепени по нея керамични фрагменти. Стените му са изградени със сантрачи и това го доближава до малкото водохранилище в Цитаделтата, което е датирано в края на XII век. Запазената височина на стените е 2,50м която стига до нивото на приземния етаж на крепостната църква. Вероятно, над това ниво се издигал втори етаж, който е служил за жилище, както е при голямото водохранилище в Цитаделтата.

Между църквата и водохранилището беше разчистено каменно стълбище, което е свързвало западната с източната част на църковния двор, където се е намирала втора наблюдателна кула.

Резултатите от проучванията през 1978 година установиха, че освен Цитаделата или замъка на феодала, в крепостта е съществувал втори укрепен център - на духовната власт, с всичко необходимо за една продължителна обсада.

Р.Морева

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА КРЕПОСТТА "ВОДЕН"

През 1978 година продължиха археологическите проучвания на крепостта "Воден", съсредоточени в западната част, до крепостната стена. Тук се откри гъсто застроена площ,ранновизантийското жилище, открито през миналогодишната кампания, продължава в северна посока, със своя вержен план. То върви успоредно на крепостната стена, на разстояние от нея от 0,50 до 1м в зависимост от терена. В основите си е изградено от ломен камък, а на височина продължава с кирпичи. Отделните помещения са свързани помежду си и имат входове на изток. Приземията са използувани за складове. Това се потвърждава от откритите питуси, вкопани в земята. Многобройната фрагментирана керамика, тежести за стан, ножчета и други предмети на бита, потвърждават становището, че това са жилища.

В горния пласт, който има дебелина от 0,50 - 0,80 метра се откриват материали, датирани с монети от X-XIII век. В него са разчистени няколко зидове на кален разтвор от средновековни жилища. Интерес представляват многобройните ями - 21, които са разрушили много ранновизантийски зидове. Ямите са запълнени с пепел, въглени и керамични фрагменти от X-XIII век. В една от ямите се откри монета от XII век.

В югозападната част на крепостната стена, където се предполага, че е входа на крепостта, се разчистиха от вътрешната страна още четири пилястри, подобни на тези до кула № 2, основи на стълбище, отвеждащо до платформата на стената и кула № 1.

Резултатите от 1978 година потвърдиха предварителните изводи, че крепостта "Воден" е изградена в края на V век и началото на VI век, разрушена по време на славянските нашествия и отново изградена около X век. Отново е разрушена в началото на XIII век, след което до нея израства средновековно селище.

Д.Топтанов

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ ПРИ гр. П Е Т Р И Ч

Крепостта е разположена върху едно от последните възвишения на северния склон на Беласица, надвесени непосредствено над южния край на гр. Петрич.

В южната, най-висока част на селището, бяха разкрити части от зидове на мощно отбранително съоръжение, по всяка вероятност петоъгълна кула. По-добре са проучени нейните южна и източна страни. При последната бе установено наличието на бастион и потерна към него. Входът на кулата се е намирал в южната й страна, в която се набелязват два строителни периода.

Проучена е и част от куртината на западната крепостна стена с дебелина 1,80 метра градена от грубо обработени камъни, споени с бял хоросан.

Въз основа на открития археологически материал и начин на градеж, може да се изкаже мнението, че крепостта е била издигната през XI век и е продължила да функционира; с известни прекъсвания, до края на XIV век. Няколко монети и керамични фрагменти от съдове, говорят за живот на това място през римската епоха и времето на османското владичество.

Ек.Манова

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНИЯ УКРЕПЕН ГРАД НИКОПОЛ

Разкриват се останки по два големи раздела на средновековната култура в Никопол: укрепителна система и жилища. От укрепителната система се преследява южният и югоизточен дял на II пояс, а жилища се разкриват по източния склон под билото на хълма "Калето".

В проследявания дял от II укрепителен пояс по южно и югоизточно направление се разкриха ясно два бастиона, като съществува вероятност да се очертае и трети.

Край вътрешното лице на II укрепителен пояс на малка дълбочина излезе част от каменна настилка почти успоредно на крепостната стена и един фрагмент от зид на лека гражданска постройка.

Преустройства в градежа се наблюдават в два от бастионите и при промяната на посоката на стената от укрепителния /II-ри/ пояс.

Подобно на повечето от отбранителните съоръжения на "Калето" в Никопол, следи от сантрачи личат в основните зидове и на източния бастион. Неговият градеж е от симетрично одялани блокчета и сиво-бял хоросан за спойка, аналогично на съседни сектори.

В северния край на сектор XV-6 стената е много ниско изронена. В друг сектор XV-3 към основната стена - дебела 2,40 м е долепена 1,10 метрова допълнителна стена.

В XXXVIII-84 при дълбочина 0,30 метра несиметрично към крепостната стена, се вижда зид от късен строеж. Насипът над този дял на укрепването изобилствува с находки. Намерените предмети свързани пряко с домашен бит сочат ползване на стените за временни или по-трайни жилищни или стопански помещения.

По югоизточния склон на "Калето" се разкриват останки от жилищни и стопански постройки, градени от камък, но спойката в повечето случаи е от кал. До някои от тях се намериха овъглени греди и жито. Там се попадна на гроб без надземно гробно съоръжение. Части от скелета не се оказаха на място. Погребването, под едно напластяване от вар, изглежда по християнски обряд. Може да се допусне, че е на жена по намерената диря от корозирал накит под слепоочието.

От анализа на материалите и наблюденията се вижда, че при укрепителната система и при жилищните и стопански сгради най-пълно са застъпени българското средновековие /XIII - XIV век/ и османското владичество /XV - XIX век/.

Г.Джингов, А.Балканска, М.Йосифова

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА КАЛИАКРА

След едногодишно прекъсване, проучванията на Калиакра продължиха отново през 1978 година. Разкопките се проведоха на три обекта: втора укрепителна линия: жилищен квартал източно от средновековната църква във външния град и върху територията на цитаделата. По-важните резултати изложени накратко, се свеждат до следното:

Проучванията на втората укрепителна линия с дължина 170 м, отбранявала непосредствено външния град на Калиакра показаха, че тя се състои от каменна крепостна стена с хоросанова спойка и ров пред нея, отделен с берма. Попаднахме и на следи от разширение на крепостната стена, запазено на отделни места на около 1 - 1,5 метра пред нея. От него са останали само лицеви камъни в един до три-четири реда, положени на кал. Нови интересни данни за строежа и хронологията на укрепителната линия дадоха допълнителните разчиствания на някои от кулите. Заедно с проучените от предходната година общият им брой е четиринадесет. От тях седем имат четиристълен план, три са кръгли и четири У-образни. Разкри се и един аркиран отвор-проход в северната стена на т.нар."чупка" намираща се източно и непосредствено от главната порта. Както се изясни този проход е бил зазидан отначало с една по-тънка стена,

така, че от вътрешната страна се образувала ниша. По-късно обаче и тя е била запълнена. Резултатите от разкопките на втората укрепителна линия потвърждават изказаните преди съображения за относителната хронология на разкритите градежи, в границите на XIII-XVI век.

Отвъдре на крепостната стена продължи разкриването на останки от сгради, отнасящи се към различни исторически епохи. На късноантическата принадлежат няколко просторни сгради, направени от дялани камъни и кал. Техните стени, в оцелелите приземни части, са били използувани при изграждането на средновековните постройки от XIII и XIV век. Както едните, така и другите са били двуетажни, като долният етаж е използуван за стопански нужди, а горния - вероятно е бил жилищен. В едно от приземните помещения през XIV век е била устроена винарница, чиято преса се откри сравнително добре запазена.

Между сградите и крепостната стена през средновековието е имало улица. Тя е била настлана с едри плочести камъни. Над улицата и останките от средновековния градежи се издигали постройките от последния строителен хоризонт. /XV-XVI век/

Източно от църквата се доразкриха няколко полуземлянки от познатия вече тип - вкопани на около 0,40 - 0,50 метра и подзидани в тази им част с еднолицева каменна зидария. Разчистени са и двулицеви зидове от камъни и кал принадлежащи на надземни постройки, за плановете на които все още няма достатъчно данни.

В цитаделата работата бе съсредоточена в западната и източната част на форумния комплекс. Новооткритите останки от основи на стени дават възможност да се допълни плана на една от късноантичните сгради. Разчистени са основите и на други, доста обезличени, които имали вероятен план, съставен от по-няколко четириъгълни помещения, а над тях полуземлянки с еднолицеви каменни облицовки. Открити са също следи от хидравлична система /вероятно водопровод или канал от елинистическата епоха/, настилка от големия правоъгълни плочи и преплитащи се основи на зидове явно принадлежащи на постройки от различни епохи и строителни периоди. Установи се, че тук са се намирали значителни сгради, чиято по-голяма част, разположена върху подронвания от силния североизточен прибой бряг е пропаднала. Тук бе запазена и малка част от квадровия градеж на несъмнено монументална, може би обществена сграда от елинистическата епоха, която е била разположена покрай източната страна на агората.

Находките открити в и около останките от сгради в цитаделата и външния град са най-разнородни. Сред тях по-значителен интерес представляват няколко съда изпълнени в техника "сграфито", едно глинено гърне, отвътре глазирано, в което се намери почти цяло яйце, една малка сребърна апликация с ажурно изображение на лъвче, почти нищожна част от мраморен релеф с гръцки надпис и др.

Археологическите проучвания и през 1978 година отново утвърждават тезата, че някогашното укрепено градче основано от тракийското племе теризи, като средище на тяхната племенна област, е онази ядка от която се развил по-сетне късноантичния и средновековен град, станал през втората половина на XIV век, столица на Добруджанското деспотство.

В.Нешкова, Б.Цветков, Г.Стоянов, Л.Иванова

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ В гр.МЕЛНИК

Югоизточно от Болярската къща се доразчисти подпорен зид и се откри постройка от края на XVI - началото на XVII век. Архитектурните и др. данни позволяват да се допусне, че това е било църква.

Еднокорабна едноапсидна църква от ломен камък с бял хоросан и употреба на сантрачи се разкри в централната част на сектора между Болярската и Кордопуловата къща. Входът е от запад. Подът е настлан с керамични плочки. Строена през XVIII век вероятно на мястото на по-стара, средновековна църква, тя е била посветена на "св.Георги". Преустройвана е два пъти и е разрушена в началото на XX век. От север е долепено трапецовидно помещение, служило отначало за криптелна, а по-късно за склад на произвежданите в работилница източно от църквата метал на църковна утвар.

При сондаж северозападно до Кордопуловата къща се откриха руини на средновековна гражданска постройка от XVI-XVII век – част от зид на която е послужил за основа на стълбището на Кордопуловата къща, изградена през 1954 година.

На височина източно от разкритията през миналите години граж данск комплекс бе разчистена една от кварталните църкви на сред новековния град. По план тя е еднокорабна, с притвор, с полукръг ла отвътре и четиристълна отвън апсида. Част от източната стена лежи върху цокъл. Градежът е от ломен камък с бял хоросан и сантрачи. Подът е застлан с керамични плочки. Входовете са четири от север, юг, главен от запад и един между притвора и наоса. Църквата е имала втори етаж – открити галерии от дърво с дървени подпори. Над тях е имало полуцилиндричен тухлен свод, покрит с дървен двускатен покрив и керемиди. От юг в конструктивна връзка се е издигало четиристълно в план помещение-кръщелна или за съхранение на дарове и църковна утвар, свързано с централната постройка с вход в западната му стена и малка стълба.

Църквата и помещението са били богато изписани отвътре. Значителна част от стенописите се намериха. По архитектурни и живописни данни и според находките – керамика, монети и др.те са построени към края на XVI – началото на XVII век.

На изток от Туристическата хижа бяха разчистени руините на възрожденска къща от XIX век със стопанско помещение в западната й част и средновековни зидове. Особен интерес предизвиква дълъг зид от жилищна постройка от XIII-XIV век с градеж с този на Болярската къща.

Обект ГОНС:

Продължи проучването на терена северно и северозападно от разкритите през миналите години възрожденски сгради. Разчистени е църква – еднокорабна, едноапсидна, с вход от запад, градена от ломен камък и бял хоросан със сантрачи. В източната й част е запазена стенопис. От местни предания се установи, че това е параклис "Св.Марина". Построен е във втората половина на

XVII век. Личат две преустройства, второто от края на XIX в. Около църквата се разкриха 5 погребения от XVII-XVIII век. Има известни данни за по-ранна църква, от времето на Второто българско царство на това място.

В някои участъци бяха намерени керамика и накити с около 200 монети, които ги датират в XII-XIII век. Освен това бе открита и колективна находка от 24 монети от края на XII век и първите десетилетия на XIII век.

В.Димова, Ст.Йорданов, Д.Иванов

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНИЯТ ГРАД ЧЕРВЕН

През 1978 година в средновековния град Червен се работи на два обекта:

1. Жилищен квартал

Разкрити са 38 постройки в близост до църква № 1 и 10. Те са разположени от двете страни на централната улица, която е широка до 1,80 метра в този участък. Жилищните сгради са едноделни с правоъгълен план, ориентирани с надлъжната си ос перпендикулярно на централната улица. Те са засечени на различна дълбочина, което се определя от денивилацията на терена. Зидовете, запазени на височина до 0,60 метра са изградени от ломени камъни и кал. Входовете, разположени най-често в средата на стената, са оформени с вдаващи се навътре стъпала. В подовете на много жилища са изрязани правоъгълни корита широки до 0,40 – 0,50 метра и дълги 0,70 – 0,90 метра със симетрично подредени дупки край дългите им страни. По намерените хромели в някои от тях ги определяме като елементи от съоръжение за мелене на зърнени храни. В две жилища са намерени съкровища, съдържащи сребърни монети от български и влашки владетели от XIV век.

2. Водоснабдително съоръжение

Намира се в подножието на цитаделата, непосредствено под замъка. То се състои от три основни елемента: кула с подземен кладенец, излизащ от нея засводен подземен тунел и стълба, извеждаща до замъка. При проучването на водоснабдителното съоръжение се установиха два строителни периода. Промяната, която настъпва през втория период е изоставянето на старата стълба и построяването на нова. Тунелът, висок 2,40 метра и широк 1,50 м е засведен с големи клиновидни каменни квадри. Стълбата е широка в началото 1,70 метра и постепенно се разширява до 1,90 метра. Построена е в изграден коридор, ограничен от зидове дебели до 1,10 метра. В дъното на улея в скалния рид стълбата продължава в изсечени в скалата стъпала, които достигат до замъка.

В.Василев

РАЗКОПКИ НА БОЖЕНИШКИ УРВИЧ

Проучването през 1978 година беше насочено към изясняване на крепостната стена между северозападната йглова кула и двойния крепостен пояс. В тази част крепостната стена е силно разрушена и в субструкция. Запазените основи са от ломен камък и сивобял хоросан. Изградени са през V-VI век. През епохата на Втората Българска държава са били издигнати контрафорси от ломен камък и спойка от кал.

Във вътрешната част на крепостта бяха проучени няколко работни квадрата. Материалите в тях са главно от V-VI и XII-XIV век. За пръв път се откри златна монета от Юстиниан I /527-565 г./. Бяха открити и каменни оръдия на труда от епохата на халколита. Намерени бяха и сребърни монети от Иван Александър с Михаил и на Иван Шишман. До крепостната порта бяха открити медни монети от ранновизантийската епоха.

От керамичните фрагменти /2 150 броя/ преобладават ранносредновековните с врязан гребенчат орнамент и от Втората българска държава битова и сграфито керамика.

Резултати:

1. Изяснена е крепостната стена в западна посока.

2. Открито е праисторическо присъствие в Боженишки Урвич.

3. Потвърждава се значението на крепостта през ранносредновековната епоха и през Втората българска държава.

И.Захариев, М.Цачева

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНО УКРЕПЕНО СЕЛИЩЕ И НЕКРОПОЛ В м."КАЛЕТО" ПРИ с.ДЕБНЕВО, ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

Разкопките се проведоха от 1 юли до 1 ноември 1978 година. Крепостта намираща се на върха на куполообразното възвишение "Калето" е била предназначена да брани Троянския проход. Самото възвишение е разположено в центъра на селото в пролома на река Видима.

През 1974 г. до 1979 година са проучени: крепостната система и жилищните постройки във вътрешността на крепостта и некрополът в северозападната част. През този период бяха разкрити освен крепостните зидове: порта за превозни средства с отводнителен канал, караулни помещения със стълби и част от улица, водеща към вътрешността на крепостта и северно около нея. В северозападния сектор беше проучен некрополът на крепостта. В централната част и североизточно бяха разкрити жилищни помещения с правоъгълен план-единични и помещения с вериген план.

През 1978 години селите ни бяха насочени към разкриване на крепостни стени и съоръжения в южната част. Освен това в северната част до крепостните стени - вътре в крепостта бяха проучени жилищни и стопански помещения. В южната част от вътрешната страна на крепостната стена разкрихме правоъгълни помещения, които са били построени след издигането на стената. Помещенията са оградени с перпендикулярни на стената зидове, като крепостна-

та стена е използвана за ограден зид. Те са свързани с отбраната на крепостта и са играели ролята на казармени постройки. Някои от оградните зидове на тези помещения са изградени по същия начин както и самата крепостна стена: плочести камъни с обил на замазка на бял хоросан, а други – суха зидария от плочести камъни. По всяка вероятност построяването на помещенията е свързано с пробивът на крепостните стени в този сектор. Тук трябва да отбележим, че разрушаването и репатрирането на външната стена от юг се вижда добре. Разкритите зидове от жилищни помещения са във фрагментирано състояние и не дават сигурни представи за размерите и плана им. Зидовете им по градеж са аналогични на откритите в предишните години в североизточната и централната част на крепостта. Разкритите до сега части на крепостните стени и свързаните с тях сгради, позволяват да се твърди, че тук имаме работа с един изискан класически тип на средновековно укрепление. Използвайки естественото разположение на терена архитектът стратег е опасал хълма с дебела стена като е изградил една прекрасна крепост. Това първо устройство на укрепителните съоръжения е претърпяло сериозни разрушения. При възстановяването им, новите бранители предпочели да изоставят част от онези участъци на крепостните стени, които лежали в по-ниските места на хълма и да се изтеглят малко по-горе. Издигната била нова стена, която в изходните си точки се свързала с първоначалната. Към нея се пристрояват редица помещения, отчасти свързани с отбраната и отчасти пригодени за казарми на бранителите. Това най-ясно проличава тук в южния сектор. Градежа на крепостта е характерен за скалистите планински области. Поради липса на подходяща пръст за тухли, зидарията е изпълнена изцяло от плочести камъни, взети направо от терена. В редки случаи за спойка е използувана кал. Преобладава, обаче хоросанения разтвор без примеси от счукани тухли.

Установени са три строителни периода на I-ва крепостна стена и два на II-ра, които хронологически се побират в рамките на V до XIV век.

Находките, открити в м."Калето" са най-разнообразни, както по предназначение, така и по материал и изработка. Намерените 288 монети са главно от трите епохи: от края на трети век до VII от началото на XI до края на XVI и от XVI до началото на XIX век.

Д.Димитрова

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ В гр.ЯМБОЛ

През 1969 година и 1970 година случайно, при изкопани работи за ново строителство, се попаднало на останки от укрепително съоръжение и Офларска махала, в югозападната част на гр.Ямбол През 1978 година с участието на ОИМ – гр.Ямбол започнаха редовни разкопки и проучване на крепостта. Предварителният оглед на терена и досега известните части от крепостна стена потвърдиха, че останките са от средновековна крепост, която е заемала площ приблизително от 10 дк. През кампанията 1978 година беше проучена част от крепостна стена с вход фланкиран от кула: част от крепостна стена и жилищни нива в югозападния ъгъл на крепостта. Архитектурните останки, голямото количество цели съдове и парчета от съдове, железни, костени предмети и монети датират крепостта XI-XIV век. Намерен беше и многоброен материал от керамични съдове характерни за периода на I-та българска държава. Проучването даде допълнителни и интересни данни за българското средновековие в югоизточна България.

Д. Топтанов, Ел.Владикова, Г.Абдулов

РАЗКОПКИ НА КРЕПОСТТА "КРАСЕН" КРАЙ гр.ПАНАГЮРИЩЕ

Продължиха проучванията на ранновизантийската сграда в северозападния район на крепостта. Установено бе, че тя се състои от четири помещения, като трите от тях са разположени в из-

точната ѝ част, а четвъртото заема цялата западна половина. Централният вход се е намирал в източната страна на помещение № 2 откъдето се е осъществявал достъпа към останалите три помещения. След някакво разрушаване, сградата ее претърпяла значителни преустройства:
входовете към помещения 1 и 2 са частично зазидани, а подовите им нива повдигнати. В зидовете са използувани вторично употребени фрагменти и цели квадратни тухли от първоначалния градеж. Сградата е имала втора етаж, от настилката на който бяха открити многобройни фрагменти и цели тухли с размери - 0,43 х 0,43 с врязани върху тях с пръсти преди изпичането им разнообразни геометрични орнаменти или изображения на птици. Проучени бяха и шест гроба от XIII - XIV век вкопани в насипа над разрушената сграда.

Разкопана бе част от куртината на източната крепостна стена на цитаделата. Тя е с ширина 1,50 метра градена от ломени камъни със спойка от бял хоросан. За изравняване на градежа, вместо сантрачна система, са използувани редуващи се един над друг през 0,70 - 0,80 метра хоросанови пояси.

Започнаха разкопки и в м. "Манастира", разположена в южното подножие на крепостта. Открита е еднокорабна, едноапсидна църква от XIII - XIV век. Църквата е силно разрушена и по-голямата си част зидовете ѝ са запазени в субструкция. Входът се е намирал от западната страна. Олтарното пространство е ограничена от два симетрично разположени зида с посока север - юг и издаващ се пред тях вход с ширина 0,75 метра. Църквата е била стенописвана.

Откритият археологически материал даде възможност да се установи, че животът в крепостта е продължил почти без прекъсване от II до края на XIV век.

Ат.Милчев и П.Димитров

РАЗКОПКИ В МЕСТНОСТИТЕ "ПРЕЧИСТА" И "КАЗАНДЖИЙСКА ЛЪКА" ПРИ с.ГРАДНИЦА, ГАБРОВСКИ ОКРЪГ

През месеците юли и август 1978 година продължиха разкопките в местностите "Пречиста" и "Казанджийска лъка" при село Градница, Габровски окръг.

На хълма "Пречиста" бяха проведени разкопки в източната и югоизточната част на разкритите през миналите кампании успоредни една на друга късноантични и средновековни крепостни стени, на една площ от 350 кв.м. До южния край на късноантичната крепостна стена от вътрешната страна е долепен зид на фуга, който оформя помещение, ограничено от изток от крепостната стена, а от юг - от този зид. По начин на градеж и по материали, открити в него, това помещение се отнася към късната античност.

Проследена беше късноантичната крепостна стена на север до най-високата част на хълма "Пречиста". В тази част стената е силно разрушена, но може да се очертае нещо подобно на кула или бастион с размери 8 х 3,20 метра. От север на юг по протежение на късноантичната крепостна стена се проследиха до източната порта на крепостта няколко преправки, отстъпи, които бележат няколко строителни периода. На три метра от първия отстъп в посока от юг на север при късноантичната стена в северозападна посока се откри голямо правоъгълно помещение с дължина 6, 7 м и ширина 5, 3 метра. То е изградено от плочести камъни, споен с кал. Поради големите му размери и характера на намерените в него материали, може да се приеме, че това е караулно помещение. Северозападно от него се откри друго помещение с малки размери 2,60 по 2,20 метра и с пещ в югоизточния ъгъл. Това помещение се отнася към средновековието /XII - XIV век/ въз основа на намерените в него материали.

В източна посока от така нареченото караулно помещение се откри друго със също така големи размери – 6,6 х 5,00 метра. Градено е от ломени плочести камъни на калон разтвор. За източна стена на помещението служи вътрешната страна на късноантичната крепост, а северната и южна стена се долепват на фуга до крепостната стена. В помещението бе открита керамика от късната античност и монета от император Юстиниан I. В същото бе намерено огнище с пепел и много парчета шлак, което ни навежда на мисълта, че това помещение е служело за производствени цели.

В тази част на хълма "Пречиста" се откриха също и три подпорни стени.

Резултатите от разкопките на хълма "Пречиста" през 1978 г. дадоха нови данни за късноантичната крепостна стена в източната и югоизточната част на крепостта. Откриха се и няколко помещения и подпорни стени, служещи за терасиране на силно наклонения терен на южния склон на хълма. Установени бяха също нови подробности за поселищната история на крепостта – средновековен феодален замък от епохата на Втората българска държава.

В местността "Казанджийска лъка" на юг от хълма "Пречиста" на левия бряг на река Боазка, бяха продължени разкопките, като през 1978 година бяха заложени 37 квадрата със страни 5 х 5 м, или бе разкопана обща площ от 925 метра с дълбочина 1 метър. Установените през миналогодишната кампания три стратиграфски пласта, отнасящи се последователно от късната античност до Първата и Втората българска държава, бяха потвърдени и при разкопките през 1978 година. Разкрити са четири помещения, чиито зидове са запазени от едната или двете страни, с огнище вътре и много железен и стъклен шлак, а също и множество разнообразни железни и стъклени предмети от епохата на Втората българска държава. По всичко личи, това са били занаятчийски работилници за металообработване и стъклопроизводство. Разкрити б[illegible] и 20 погребения, от които 18 с трупополагане, ориентирани и[illegible] к-запад и отнасящи се към Втората Българска държава. Останал[illegible] две погребения са

с трупоизгаряне в урни с ранното средновековие /VIII – IX век/. В девет от погребенията се откри и погребален инвентар.

При разкопките в м."Казанджийска лъка" се откриха огромен брой оръдия на труда, оръжия, накити, монети, няколко цели глинени съда и огромно число керамични фрагменти, отнасящи се към късната античност, ранното Средновековие и Втората българска държава.

Всички тези находки имат важно значение за изучаване на поселищна история на този район през средновековието.

В.Василев, А.Салкин, Ив.Сотиров, д-р С.Чолаков, д-р Н.Кондова

РАЗКОПКИ НА Ч И Р А К М А Н

Продължи проучването на античната сграда в южния склон на крепостта. Големият землен насип от 2,5 метра и силно изразената денивелация на терена затрудняват разкопките в този сектор. В едно от помещенията беше открит гроб от римската епоха. Погребението е извършено по езически обичай. В гроба се намериха глинени лампа и украса в глинени лакримарии. В сондажа до сградата продължават да се откриват голямо количество фрагменти от финна керамика от елинистическата епоха. Броят на откритите до сега амфорни печати в този сектор са повече от двеста.

На сектор "Крепостна стена" продължи проучването в северо западната част до портата. Усилията бяха насочени за установяване функционалното предназначение на архитектурното съоръжение в северния склон на Чиракман и връзката му с основния крепостен пояс и крепостната порта. През късното средновековие върху разрушените крепостни стени на платото е възникнал некропол.

Продължиха разкопките на късносредновековния некропол. С разкриването на няколко гроба и няколко култови ями са установи, че некропола е изчерпан.

Започна проучване на друг средновековен некропол разположен на около 500 метра западно от крепостната порта. В него беше открито съкровище от сребърни монети на Иван Александър и сина му Михаил. Особен интерес представлява скелета на млад мъж с изкуствено деформиран череп.

Поради строителство до археологическата база се наложиха спасителни разкопки на античния некропол. Бяха проучени 28 гроба. Датировката на некропола е от IV век.

Започнаха и подводни археологически проучвания. Те се налагат от необходимостта да се изследва акваторията на пристанището, да се потърсят следи от потъналата част на Чиракман, да се документират откритите от предишни експедиции два вълнолома.

Резултати:

1. Потвърждава се значението на Бизоне като оживен търговски център в античността.

2. Изяснени са нови крепостни съоръжения.

3. Открит е нов средновековен некропол.

4. Открити са късни реминисценции на прабългарския обичай за изкуствена деформация на черепите.

4. Потвърждават се икономическите връзки на Карвунската хора с Търновското царство.

Ив.Балкански

РАЗКОПКИ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА КРЕПОСТ с.ГОРНА КРЕПОСТ, КЪРДЖАЛИЙСКИ ОКРЪГ

Крепостта се намира на 3 км югоизточно от с.Горна крепост на висок връх наречен "Перперек". Тя има площ 12 000 кв метра. Теренът е разделен на две части /горна със сектори А и В/ и втора част със сектори С и Д. През годината е работено в сектор А - две извици от по 7 квадрата до вътрешното лице на стената. Открити са основи на 3 помещения зидани с обработени камъни споени с калов разтвор. В сектора "В" е разчистена основата на църква с размери 8 х 5 метра. Църквата е еднокорабна с дъговидна абсида по цялата ширина. И на двата обекта в които е работено са разкрити гробове, с ориентация изток-запад без погребален инвентар.

Във втората част на крепостта е работено в сектор "С", тук са разчистени 11 помещения изсечени в скалите. В помещение 2 са почистени 14 гробни /от 15/ камери. Всички помещения представляват вероятно култов комплекс - изсечен в посока изток-запад.

Намерени са 311 предмета.

Ст.Михайлов, М.Сестримска

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "КИЛИЙНО УЧИЛИЩЕ" КЮСТЕНДИЛ

През 1977 година бяха установени четири културни пласта римски, ранновизантийски, средновековен български и турски. През отчетния период продължи тухното проучване, като се изследва площ 220 кв.метра източно от училището.

В архитектурно отношение изясни се съществуването на римска ограда, която излиза на антична улица с посока север-юг. Ширината на уличното платно е 3,80 метра. В средата му големи каменни плочи покриват зидан канал. Каменни бордюри отделят платното от разкритата сграда. Тя е правоъгълна форма, като три от нейните помещения спират на улицата. Характерно за изграждането на постройката е използуването на тухли при оформяне на ъгли и отвори. Запазени са три подови настилки с различни нива. Разкрити са два тухлени канала, също с различна нива, които се вливат в малка шахта с правоъгълен план. Канализационната система, редица архитектурни детайли и връзки на зидове, както и нумизматичният материал /датиран от II до V век/ показват, че сградата има няколко строителни периода и е била обитавана през римския и ранновизантийския период.

Между археологическите материали голям интерес представлява една нийка на съд от сивочерна глина с излъскана повърхност. Нейното полусферично устие е със зооморфно изображение. То е формувано допълнително с ръка, която бързо и грубо, но изразително – с експресивността на праисторическа пластика – е изгра дила основните черти на животинското лице. Макар да е към съд от масово производство на грънчарство в Пауталия, зооморфната пластика има уникален характер. Основният материал се отнася към средновековната епоха. От строителство през ранното средновековие има съвсем слаби следи – мазилка с отпечатъци от пръсти и лицева стара на мадилка. Другите материали обаче, явно доказват че градът е бил обитаван и през този период. Една от най-ранните находки – глинен похлупак на подницата – се датира от VII век. Открити са глинени тави изработени на ръка, тежести за стан, съдове с врязана линейна украса, съдове с украса от ноктовидни ямички от глина, която съдържа слюда, лята бронзова апликация от IУ-X век. Преобладават съдове с леко профилирано навън устие и единична вълнообразна линия.

Срещат се съдове и от времето на византийското владичество XI – XII век.

Откритите по-късно средновековни зидове, градени от речни камъни на кална спойка, не само следват посоките на античните зидове, но и са долепени до тях. Вземайки предвид разположението на по-рано проучените и сегашните зидове логично е да се допусне, че те образуват една просторна сграда, състояща се от две големи надлъжни помещения, като за междинна стена е бил използуван полуразрушеният зид на византийската сграда. На изток от средновековната постройка има каменна настилка и кладенец с диаметър 1,50 метра облицован с ломени камъни. Още един кладенец с диаметър 1 метър се намира в югозападния край на самата ограда. Явно е, че тя е свързана с производството, което е изисквало употреба на вода. Намерени са 700 кг железни крици и шлак, а също и железни изделия: оръдия на труда-брадва,сърп, пила, железни предмети-куки, скоби, халки, шпори, ключове, ножове, подкови и много други. Тяхното присъствие показва, че в

града е имало металургия и железарство. Досега съществуваха само писмени сведения за развитието на металургия във Велбъжд през XIII – XIV век. Находките вече ги потвърждават и по археологически път. Разкопките дадоха отново богат керамичен материал от епохата на Втората българска държава /някои съдове имат точни паралели с керамика от Царевец, метални включително и златарски изделия, тъкани.Забележителна находка сред средновековните материали представлява едно керамично изображение на едноглав орел, намерено в средновековната сграда заедно с керамика сграфито. Изградено като кръгла скулптура, то е част от някаква тематична композиция или само е увенчавало някой съд или друг предмет. Орелът е моделиран двустранно. Лицевата му страна е с пластично оформяне, което не само разграничава с графичен ефект обема на тялото от плоскостите на крилата, но и създава впечатление на различни стойности за мекота и твърдост. Много избистрена като силует и декоративно единно третиране е обратна страна – гърбът на орела.

Появяването на изображение на орел във Велбъжд не може да е случайно, но едва с по-нататъшното проучване ще се установят традициите, които следва.

Новите разкопки разкриват Велбъжд като производствен и художествено творчески център. Неговите археологически материали, говорят за единство на материалната и художествена култура в пределите на средновековната българска държава.

В. Вълов

РАЗКОПКИ НА ЗАМЪКА "БАБА ВИДА" В гр. ВИДИН ПРЕЗ 1978 година

Те се явяват продължение на започнатите през 1977 год. разкопки и имат за цел да се проучи най-напред вътрешността на обекта, заключена в очертанията на околовръстните крепостни зидове.

Обхванати бяха 9 от помещенията покрай вътрешната страна на северозточния крепостен зид. До средновековен български пласт се достигна само в помещения 20 и 29. Констатирано бе, че откритите още през миналата година в това помещение /29/ останки от сграда не са вместват в така познатата ни планова схема на замъка. Твърде е допустимо да принадлежат към по-ранен етап от съществуването му със съответно различие в планировката му. В останалите помещения не бяха открити останки от градежи. Само в помещение 23 бе разчистено депо от 24 глинени делви, които са били зарежданы по всяка вероятност с питейна вода.

Сред движимия материал и находките преобладават тези от късното средновековие /турското владичество от края на XV в до края на XVII - XVIII век/. Характерна е керамиката от XV в до средата на XVII век която се открива в пластове в които са вкопани основите на засводените помещения. Преобладават фрагменти от съдове покрити с кафява или червена боя, положена на различно дебел слой и украсени с изтеглени върху него успоредни или наклонени ивици. Сред металните предмети най-чести са гвоздеите, чугунените гюллета и две киркомотики. Открити са и няколко цели глинени гърнета, фаянсови чашки, костена дръжка с резба, костено кашче и една свирка от куха, птича кост. Най-многоброй ни са глинените лули, някои от които притежават врязана релефна украва. Сред монетите преобладават турските, но има и една средновековна корубеста и един меден грош на Иван Срацимир.

Разкопките са все още далеч от набелязаната цел, но те показват, че от системното и методично изследване на замъка "Баба Вида" могат да се добият интересни резултати, дори и да не се потвърдят някои от направените прогнози.

Б.Николов, Р.Рашев

РАЗКОПКИ НА ХАЙРЕДИНСКИЯ ЗЕМЛЕН ВАЛ

Хайрединският вал, разположен между река Дунав и река Огоста, е един от трите землени вала в Северозападна България.

Обикновено те се датират в периода на Първото българско царство, но досега не са били обект на археологическо проучване. През 1978 година бе направен напречен разрез на земления насип и рова в северните покрайнини на с.Хайредин, Врачански окръг, където съоръжението е сравнително добре запазено. Насипът е изграден изцяло от изкопаната от рова каменно-землена маса и лежи върху равен чист терен. Ровът е разположен непосредствено до насипа откъм запад. Характерна особеност на неговия профил са почти отвесните му стени. В рамките на изкопа културни материали не се откриха.

Ст.Михайлов, В.Нешева, В.Цветков

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА СРЕДНОВЕКОВНИ ПАМЕТНИЦИ В РОДОПИТЕ

Първи етап в изследването на материалната култура и изкуство в Родопите през средновековието обхваща обхождане, регистриране и описание на архитектурни и др. паметници в Югозападната им част - Благоевградски окръг. През 1978 година бяха обходени над 25 местности около 10 села в Гоцеделчевския район и една при гр. Гоце Делчев, където по предания, названия и според видимите на повърхността културни останки има паметници от българското средновековие-крепости, селища, некрополи, църкви, манастири. Направени са кратки описания, фотозаснемане и скици. Набелязани са обекти за археологически разкопки през следващите години.

О Б Е К Т И

на които са издадени открити листове, но не са представени резюмета

АНТИЧНОСТ

1. Г.Тончева

   Разкрити са селището при с.Дългопол, м. "Пчелина", Варненски окръг.

2. М.Миланов

   Проучвания на Тракийски крепости в Северозападна България

3. Д.Иванов

   Разкопки на могилния некропол при с.Борово, Русенски окръг

СРЕДНОВЕКОВИЕ

4. Н.Дамянов

   Разкопки при с.Борово, Смолянски окръг

Техн.редактор: Йордан МИТРЕВ

Формат 1/16 Тираж 500
Печатни коли 12 Безплатно

БАН, Център за научна информация